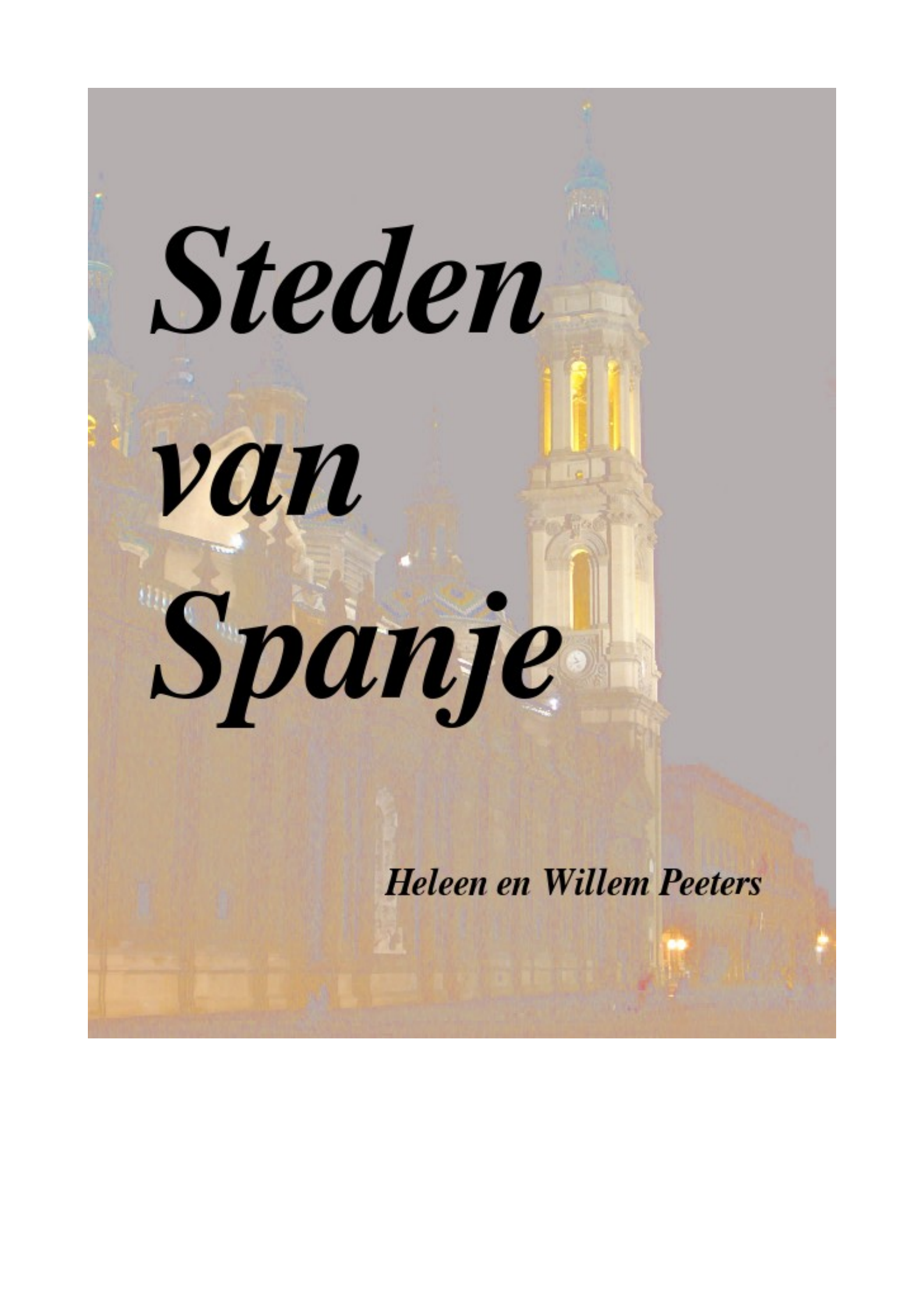

The background of the cover is a photograph of a large, ornate cathedral at night. The building is illuminated with warm yellow lights, and its intricate architectural details, including multiple towers and arches, are visible. The sky is dark, and the overall atmosphere is one of historical grandeur.

Steden van Spanje

Heleen en Willem Peeters

Verantwoording

Steden van Spanje bevat korte schetsen van enkele Spaanse provincieplaatsen. Foto's en teksten zijn vervaardigd door Heleen en Willem Peeters op basis van hun bezoeken aan Spanje in de periode van 2000 tot 2015.

© Willem Peeters

Aranjuez

Palacio Real de Aranjuez

In Spanje worden de zogenaamde Reales Sitios (koninklijke verblijven) beheerd door de Patrimonio Nacional, een zelfstandige organisatie ter bescherming van het nationaal erfgoed. Deze Reales Sitios omvatten paleizen, parken, tuinen en kloosters. Eén van de meest bekende is dat in Aranjuez, een plaats op ongeveer 45 kilometer ten zuiden van Madrid gelegen aan de oever van de rivier de Taag. Het is een plek die al de belangstelling wekte van keizer Karel V aan het begin van de zestiende eeuw vanwege de aantrekkelijke mogelijkheden om er te jagen. Zijn zoon Filips II gaf in 1559 opdracht tot de bouw van het Palacio Real de Aranjuez dat echter pas twee eeuwen later zou worden voltooid. Juan Bautista de Toledo viel als koninklijk architect de eer te beurt het ontwerp van dit paleis te maken. Het Palacio Real is een enorm bouwwerk met tal van zalen ingericht in de protserige stijl van de achttiende eeuw zoals de Gabinete de Porcelana, een zaal die geheel gedecoreerd is met bloemmotieven uitgevoerd in bont geschilderd porcelein.

Musea en tuinen

In de zijvleugels op de begane grond van het paleis is het Museo de la vida en Palacio ingericht dat een beeld geeft van het dagelijks leven in de koninklijke residenties. De pracht en praal is zeer tastbaar en na een tour d'horizon langs de vele koningen die Spanje heeft gehad is een bezoek aan de Jardín de la Isla, één van de vier tuinen die grenzen aan het paleis, een verademing.

Deze tuin bevindt zich op een eiland in de Taag en wordt gekarakteriseerd door een strakke geometrische aanleg. Fontein en in Italiaanse stijl uit de zestiende en zeventiende eeuw sieren de tuin. Er zijn nog drie andere tuinen. De Jardín de la Parterre, gelegen aan de achterkant van het paleis, de kleine Jardín de Isabel II en de enorme Jardín del Príncipe (tuin van de kroonprins). Deze tuin heeft een oppervlakte van ongeveer honderdvijftig hectare en ligt tussen de Taagoever en de Calle de la Reina. In het westelijk gedeelte van het park bevindt zich vlak naast de plek waar boten kunnen afmeren - de koninklijke gezelschappen lieten zich per roeiboot vanuit Madrid naar Aranjuez vervoeren - een klein museum, het Museo de Falúas Reales, waar diverse koninklijke sloepen zijn tentoongesteld. Meer oostwaarts zijn diverse mooie waterpartijen te zien zoals de Chinese vijver. Verderop ligt het Casa del Labrador, een wat kleinere koninklijke residentie die net als het Palacio Real deel uitmaakt van het Patrimonio Nacional.

Bekendheid

Aranjuez ontleent zijn internationale naamsbekendheid vooral aan het [Concierto de Aranjuez](#) voor gitaar en orkest, een compositie van Joaquín Rodrigo Vidre (1901-1999), Spaans componist die al op zijn derde vrijwel blind werd en op latere leeftijd zijn werken in braille schreef. Koning Juan Carlos eerde hem met de titel Marques de los jardines de Aranjuez. Minder bekend is dat op 18 maart van het jaar 1808 in Aranjuez een volksopstand plaatsvond die de toenmalige koning Karel IV tot aftreden dwong ten gunste van zijn zoon Ferdinand VII. Deze opstand liet zien dat het volk genoeg had van de intrigues aan het hof en vooral van premier Godoy, die niet alleen een amoureuze verhouding had met de koningin, maar in feite alle macht in handen had. Deze gebeurtenis, die volgde op de nederlaag die de Engelsen in 1805 onder leiding van admiraal Nelson de Spaanse vloot toebrachten in de slag van Trafalgar, markeert het einde van het oude regime. De opstand wordt herdacht tijdens de jaarlijkse feesten van Aranjuez, begin september en de naam van Godoy leeft onder andere voort in die van het aantrekkelijke restaurant Rincón de Godoy tegenover het koninklijk paleis.

Cádiz

Oudste stad van West-Europa

Cádiz, oudste stad van West-Europa, ligt op het noordelijke puntje van een schiereiland aan de Bahía de Cádiz (baai van Cádiz). Deze baai is in het geologisch verleden onderhevig geweest aan diverse zeespiegelstijgingen en -dalingen. De laagste stand van het water dateert van 20.000 jaar geleden (er was toen een ijstijd), maar 8.000 jaar later begon het warmer te worden en steeg de zeespiegel die rond 4800 BC haar maximumhoogte bereikte van 1,5 á 3 meter boven het huidige niveau. In die tijd was er geen vaste verbinding tussen wat nu Cádiz is en het Iberisch schiereiland. Voor de kust lag een groepje eilanden (Erytheia, Antípolis en Kotinousa) en het waren de Foeniciërs die in 1104 BC op Erythea de stad Gadir stichtten. De Grieken noemden de stad Gádeira en de Romeinen Gades. Vóór de val van het Romeinse rijk (ongeveer 400 AC) was Cádiz een belangrijke havenplaats en die positie her kreeg zij nadat de Reyes Católicos (Katholieke Vorsten) Isabel en Fernando aan het eind van de vijftiende eeuw de Moren versloegen en opdracht gaven een nieuwe haven aan te leggen: de Puerto Real. Vanuit deze haven werd in eerste instantie handel gedreven met Afrika en gaandeweg verdrong Cádiz Sevilla als belangrijkste haven die de verbindingen verzorgde met de Amerikaanse koloniën. In 1717 verkreeg Cádiz het monopolie op deze handel en ging de stad haar Gouden Eeuw in.

Aardbeving van 1755

Op 1 november 1755 verwoestte de aardbeving van Lissabon (8,5 op de schaal van Richter) niet alleen grote delen van de gelijknamige stad, maar veroorzaakte ook vloedgolven van vijftien meter hoogte, die Cádiz drie keer overspoelden, talloze slachtoffers maakten en de kademuren van de haven vernietigden. Ook in Sevilla vielen slachtoffers en in de stad Huelva, ten noordwesten van Cádiz, werd eveneens grote schade aangericht. In de negentiende eeuw verloor Cádiz geleidelijk aan betekenis, vooral ten gevolge van het verlies van de koloniën met als laatste dat van Cuba in 1898. Maar Cádiz bloedde zeker niet dood. In 1870 werd begonnen aan de bouw van een nieuwe haven. Het bestuur ervan kwam in handen van het Ministerio de Equipamiento (Ministerie van Infrastructuur). Vanaf 1982 zijn de diverse havens rond de baai van Cádiz verenigd in de Puerto de la Bahía de Cádiz.

Musea

Vanaf San Fernando op het vaste land bereik je het stadshart van Cádiz langs de eindeloos lijkende en zeer drukke Avenida de Andalucía. Rondom de stad is een boulevard aangelegd die mooie uitzichten biedt. Vanaf de boulevard loopt een smal weggetje naar het Castillo de San Sebastián, een verdedigingswerk waarvan de bouw begon in 1709. In het binnenste van het fort is op de resten van een Moorse uitkijktoren een vuurtoren neergezet. Om te zien hoe vanaf de grijze oudheid de stad is opgebouwd, waarbij in elke periode (Foeniciërs, Romeinen, Moren) op de resten van oudere gebouwen nieuwe werden opgetrokken, is een bezoek aan La Casa del Obispo zeer de moeite waard. Onder het moderne bouwwerk bevindt zich een labyrint van uitgravingen die via loopbruggen te bezichtigen zijn. Veel interessants over de historie van Cádiz is natuurlijk te vinden in het Museo de Cádiz, waar ook een indrukwekkende collectie schilderijen is te zien met werken van Velázquez en Zurbarán.

Kathedraal en theater

Met de bouw van de kathedraal van Cádiz, luisterend naar de naam van Santa Cruz sobre el Mar werd gestart in 1722 en pas na 116 jaar, in 1838 werd hij voltooid. Daardoor vertoont de kerk een mengeling van bouwstijlen: barok, rococo en neoklassiek.

Bij de bouw van deze enorme kathedraal is gebruik gemaakt van materiaal dat in een bepaalde periode en afhankelijk van de economische situatie voorhanden was. Zo is te zien dat voor de altaren en poorten marmer is gebruikt uit Italië, terwijl de buitenmuren zijn opgetrokken uit lichte en donkere kalksteen.

Van geheel andere stijl is het Gran Teatro de Falla. Die van het neo-mudéjar, een beweging in de kunst en architectuur die zijn oorsprong heeft in het Madrid van het eind van de negentiende eeuw. Deze uniek Spaanse stijl grijpt terug op de mudéjarstijl, die zich ontwikkelde in de christelijke koninkrijken van het Iberisch schiereiland in de twaalfde tot de zestiende eeuw. Met de term mudéjar werden de moslims aangeduid die buiten de laatste rest van het Moorse rijk, het koninkrijk Granada, woonden.

Camera obscura

Wie een panoramische kijk op Cádiz wil hebben bestijgt de Torre Travira in de calle Marqués del Real Tesoro die in barokstijl rond het midden van de achttiende eeuw is gebouwd. Deze toren rijst 41 meter uit boven zeeniveau en diende om de aankomst van schepen in de Bahía in de gaten te houden. Vanaf 1778 functioneert hij als officiële uitkijktoren van de stad. Zijn naam is ontleend aan de eerste wachter van de toren: Antonio Tavira. Bijzonder is de Cámara Oscura op de top van de toren en waar je in een donkere kamer een visuele rondtocht kunt maken door de stad.

Cartagena

Stichting door de Carthagers

Cartagena is een oude stad. Het waren de Iberiërs die voor het eerst van de uitzonderlijke ligging van het schiereiland waarop de stad gebouwd is, gebruik maakten. Al in de zesde eeuw BC werd er een nederzetting gesticht: Mastia dat in 227 BC werd veroverd door de Carthagers onder aanvoering van Hasdrúbal, de vader van Hannibal, die er een echte stad bouwden die zij Qart Hadasht (Ciudad Nueva ofwel Nieuwe stad) doopten. Deze lag op een landtong, in het westen door een zeestraat gescheiden van het vaste land en in het zuiden omgeven door de baai (bahía) en de Middellandse Zee. Ten noorden van de stad lag een estuarium (estero), dat aan het begin van de twintigste eeuw werd drooggelegd en waarop de stadsuitbreiding werd gebouwd. De Mar de Mandarache, waar in de achttiende eeuw de marinescheepswerf (arsenal) van Cartagena werd gebouwd, is altijd een ideale aanlegplaats geweest.

Was de stad alleen al door zijn natuurlijke ligging zeer goed verdedigbaar, de Carthagers versterkten haar met een muur, waarvan enkele resten nog steeds zichtbaar zijn. In een klein museum rond één van die overblijfselen wordt de oude geschiedenis van de stad geschetst en kun je de Muralla Púnica (Punische muur) bewonderen. In feite gaat het om twee afzonderlijke muren waarbinnen zich een groot aantal compartimenten bevond. Ook de Romeinen lieten zich niet onbetuigd. In 209 BC veroverden zij de stad, die zij Carthago Nova noemden en door hen opnieuw werd ommuurd.

Maar het meest spectaculaire bewijs van de Romeinse bouwkunst is zonder twijfel het Teatro Romano, een theater dat aan 7.000 toeschouwers plaats bood en gebouwd was volgens een strakke geometrie. Het bouwwerk dateert uit de eerste eeuw van onze jaartelling en nadat er brand had gewoed, is het in de vergetelheid geraakt. Het werd overwoekerd door huisjes, en ook de kathedraal van Cartagena, de Catedral de Santa María, die in 1936 tijdens de Burgeroorlog werd verwoest, is er half overheen gebouwd. Pas in 1988 is men begonnen met de opgraving van het Teatro dat nu gedeeltelijk is gerestaureerd. Het Museo Teatro Romano laat de geschiedenis zien van het theater, maar om het echt goed te bekijken klim je naar het erboven gelegen park van waaruit je niet alleen een indrukwekkend uitzicht hebt op het Teatro, maar ook op een nieuw auditorium naar Romeinse snit gebouwd.

De opstand van 1873

Op 11 februari 1873 deed koning Amadeo I afstand van de troon en werd in Spanje de Eerste Republiek uitgeroepen. Deze hield stand tot 23 december 1874. Niet zo lang dus, maar in deze periode zijn in diverse regio's opstanden uitgebroken, die tot doel hadden de autonomie van steden of groepen van steden te bewerkstelligen binnen een federaal georganiseerd Spanje. Dit streven, het zogenaamde Cantonalismo, werd vooral gedragen door de kleine burgerij die snakte naar meer zelfstandigheid van de regio en vormde de voedingsbodem voor latere anarchistische stromingen. De eerste poging om een onafhankelijk kanton te vestigen vond plaats in de regio Murcia en begon met een opstand in de stad Cartagena, die snel oversloeg naar andere steden. Op 27 juli 1873 werd de voorlopige regering van het Kanton van Murcia geïnstalleerd. De economische problemen waren groot, maar dat weerhield het kanton er niet van om een eigen dagblad uit te geven en een eigen munt te slaan. Het centrale gezag in Madrid onder leiding van Nicolás Salmerón besloot in te grijpen en in augustus trok het leger op tegen het kanton.

Cartagena was het laatste bolwerk en werd vrijwel platgebombardeerd. Het was niet de eerste keer dat de stad werd omsingeld en ingenomen, maar wel was nieuw dat het nu niet door buitenlandse invasielegers zoals bijvoorbeeld de Visigoten werd verwoest, maar door landgenoten. Dit bombardement verklaart waarom er nu in Cartagena alleen maar gebouwen te vinden zijn die dateren van eind negentiende eeuw of later.

Het Castillo

Op de top van de heuvel bevindt zich het Castillo de Concepción. Volgens de Griekse geschiedschrijver Polybios stond hier ooit een tempel gewijd aan de Griekse (half)god van de geneeskunst, Asclepius, maar zeker is dit niet. De fundamenten van het kasteel zijn onmiskenbaar van Romeinse ouderdom. Er zijn eveneens resten gevonden uit de Moorse periode. Het was onder het bewind van koning Alfons X (el Sabio ofwel de Wijze) dat het kasteel zijn huidige vorm kreeg; het diende vooral om de stad te bewaken tegen aanvallen van de Moren. Gaandeweg verloor het zijn functie en raakte sterk in verval. Momenteel herbergt het Castillo een klein museum dat een historisch overzicht biedt van de stad.

Palacio Consistorial de Cartagena

Cartagena is net als El Ferrol en Cádiz een belangrijke marinehaven en de strategische waarde van de stad is altijd groot geweest. Vandaar dat in de achttiende eeuw de toenmalige koning Carlos III opdracht gaf de stad van een nieuwe muur te voorzien die de gehele oude stad inclusief de marinewerf zou omringen. In de twintigste eeuw is vanwege de stadsuitbreiding een groot gedeelte van deze muur afgebroken, maar de resterende delen zijn fraai gerestaureerd. Na het neerslaan van de opstand van 1873, die de stad veranderde in een ruïne, zijn nieuwe gebouwen opgetrokken, waarvan het Palacio Consistorial de Cartagena (gemeentelijk paleis ofwel het gemeentehuis), het meest in het oog springende is. De indrukwekkende gevel van dit driehoekige gebouw is geheel uit wit marmer opgetrokken en wordt bekroond door in zink uitgevoerde koepels. Dit gebouw dateert uit het begin van de twintigste eeuw en de architectuur ervan staat bekend als de *arquitectura herreriana*, genoemd naar de architect Juan de Herrera, die in de zestiende eeuw de toon zette met spectaculaire bouwwerken als het Escorial, het paleis van Philips II. Vanwege bouwtechnische onvolkomenheden en het feit dat het paleis op een instabiele bodem is gebouwd, raakte het in verval en werd het in 1995 gesloten, waarna elf jaar van restauratie volgden.

Campus de la Muralla del Mar

Nog een voorbeeld van prachtige restauratie is de campus van de technische universiteit, de Campus de la Muralla del Mar, gevestigd in het vroegere Marinehospitaal. Dit enorme gebouw dateert uit de achttiende eeuw en heeft als hospitaal gefunctioneerd tot 1960. Daarna raakte het in verval. Het gebouw biedt nu plaats aan ongeveer duizend studenten.

MURAM

Nieuwe aanwinst voor Cartagena is het museum voor moderne kunst: MURAM (Museo Regional de Arte Moderno) dat in april 2009 werd geopend. Dit museum, dat wisselende tentoonstellingen laat zien, is gevestigd in het Palacio Aguirre, genoemd naar Camilo Aguirre, een rijke industrieel, in opdracht van wie in 1901 dit paleis werd gebouwd. De inrichting van het museum is schitterend en het biedt tal van educatieve activiteiten voor volwassenen en kinderen.

Cuenca

Geschiedenis

De oude binnenstad is ontstaan in de achtste eeuw vanuit een Moorse burcht en had, gelegen op de hoogte tussen de rivieren de Júcar en de Huécar, een strategische positie van waaruit de (handels)wegen in het gebied beschermd werden. Oorspronkelijk heette de stad Kukar. In de vruchtbare laagvlakte tussen de rivieren ontwikkelde zich de landbouw die samen met een krachtige textielbedrijvigheid de motor vormde voor de bloei van de stad tot een van de belangrijkste centra van het Kalifaat (Califato) in de periode van de uit Mekka afkomstige Omeyyaanse dynastie die in al-Ándalus regeerde van 929 tot 1031. In 1177 werd Cuenca veroverd door de koning Alfons VIII en toegevoegd aan de (christelijke) kroon van Castilië. Maar de economische betekenis van de stad verminderde er niet om. De macht van de kerk nam toe door de verheffing van Cuenca tot bisschopszetel en de komst in 1183 van de Orden de Santiago naar de provincie. De orde vestigde zich in het klooster van Uclés, een klein dorpje ongeveer zestig kilometer ten westen van Cuenca. In de zestiende eeuw, rond 1520, blies Cuenca zijn partijtje mee in de opstand van de gemeenten in Castilië, dat na de dood van Isabella la Católica uit balans was geraakt. Deze Guerra de Comunidades duurde tot 1522 toen Karel de Vijfde de troon besteeg. Tijdens de Spaanse onafhankelijkheidsoorlog (Guerra de la Independencia española, 1808-1814) werd Cuenca geplunderd door de Franse troepen. In 1874 deden de Carlisten het nog eens dunnetjes over en verwoesten een deel van de stadsmuur.

Casas Colgadas

De stad Cuenca ligt halverwege Madrid en Valencia in de gelijknamige provincie en is een van die oude Spaanse steden die verstandig met de Europese gelden zijn omgesprongen. Het middeleeuwse centrum is prachtig gerestaureerd en het is niet voor niets dat de stad op de lijst van het werelderfgoed staat. De oude stad ligt op een heuvel aan de rivier de Júcar. Aan de zuidkant heeft de zijrivier de Huécar een steile wand doen ontstaan waar al in de vijftiende eeuw of mogelijk eerder de Casas Colgadas tegenaan zijn gebouwd. Er zijn er nu nog een paar van over. In één ervan is het Museo de Arte abstracto español gevestigd.

Elche

La Dama de Elche

De stad Elche (in het Valenciaans: Elx), gelegen aan de rivier de Vinalopó in de provincie Alicante, is het meest bekend door een kalkstenen borstbeeldje van 56 cm hoogte, met 'wagenwielen' aan weerszijden van het hoofd, de Dama de Elche. Het werd in 1897 bij toeval gevonden toen in het ten zuiden van Elche gelegen l'Alcudia een heuveltje werd afgegraven om er landbouw mogelijk te maken en stamt uit de vierde eeuw BC, uit de cultuur der Iberiërs. Aangezien niet duidelijk is wie het beeldje voorstelt, waartoe de holte in het achterhoofd diende of waarom het die enorme oordoppen draagt, zijn de meest wilde veronderstellingen geopperd, bijvoorbeeld dat het een afbeelding is van een buitenaardse verschijning. De Ilicitanos, de bewoners van Elche (de oude naam Ilici dateert overigens al uit de tijd van de Carthagers en werd in de tweede eeuw AC overgenomen door de Romeinen), zijn er in elk geval buitengewoon trots op. Alleen: het origineel wordt na een lange tijd in het Louvre in Parijs sinds 1941 angstvallig bewaakt in het Nationaal Archeologisch Museum in Madrid. In 2006 werd het voor het laatst schoorvoetend voor enkele maanden aan Elche uitgeleend. Replica's en kopieën echter te kust en te keur, niet alleen in de souvenirwinkels in Elche maar ook in de Huerto del Cura (Tuin van de Priester). Zelfs in Amsterdam staat er een en wel op het Prinseneiland, ooit gekocht door de eigenaar van een verkoper van tuinornamenten.

Huert del Cura

De Huerto del Cura is een lustoord, een kunstzinnig aangelegde palmentuin, in 1918 genoemd naar de voormalige eigenaar, pater José María Castello Sánchez. De dadelpalmen en andere palmensoorten, die tot 30 meter hoogte reiken, zijn er op smakvolle wijze aangevuld met cactussen, agaven, granaatappel- en vijgenbomen. Een der grote blikvangers is de palmera imperial met zijn zeven stammen vanuit één hoofdstam en een geschatte leeftijd van 175 jaar. Zijn naam verkreeg deze palm in 1894 toen keizerin Elisabeth van Oostenrijk-Hongarije (Sissi) een officieel bezoek aan de stad bracht. In Elche en omgeving staan naar schatting totaal 300.000 palmen, de grootste concentratie palmbomen van Europa, merendeels dadelpalmen.

In het Palmenmuseum in de tuin San Plácido wordt de geschiedenis van de palmentuinen toegelicht en zijn voorbeelden te zien van de diverse toepassingsmogelijkheden van alle onderdelen van de palm. De eerste palmen werden al ten tijde van de Carthagers aangeplant. Laat in het najaar worden de trossen dadels geoogst, en worden de dadels bewerkt tot produkten als jam, wijn en likeur. Een oeroud gebruik is het vervaardigen van 'witte' palmbladeren. Daartoe worden de lange bladeren in het najaar omhooggebonden, in het voorjaar afgesneden en tot gedetailleerde religieuze siervoorwerpen gevormd, die op palmzondag op straat te bewonderen zijn.

Historisch museum

Een fraai uitzicht op de dikwijls droogstaande Vinalopó en over de Huerto municipal, de gemeentelijke palmentuin is dat vanaf de gotische Santa-Teresabrug uit 1705. Deze palmentuin vormt de achtertuin van het Archeologisch en Historisch Museum, dat gedeeltelijk gehuisvest is in het Palacio de Altamira. De oudste delen van dit gebouw werden in de elfde eeuw opgetrokken door de toenmalige Moorse heersers in het gebied, de Almohaden. Van de 15e tot de 18e eeuw was het gebouw domicilie van de Heren van Elche, vanaf 1913 was er een textielfabriek in gevestigd, maar sinds 2006 werden, na een grondige aanpassing van het gebouw, de archeologische en historische collecties van de stad erin tentoongesteld, onder meer met een rijke schat aan Iberische grafbeelden op hoge sokkels.

Basiliek Menor de Santa Maria

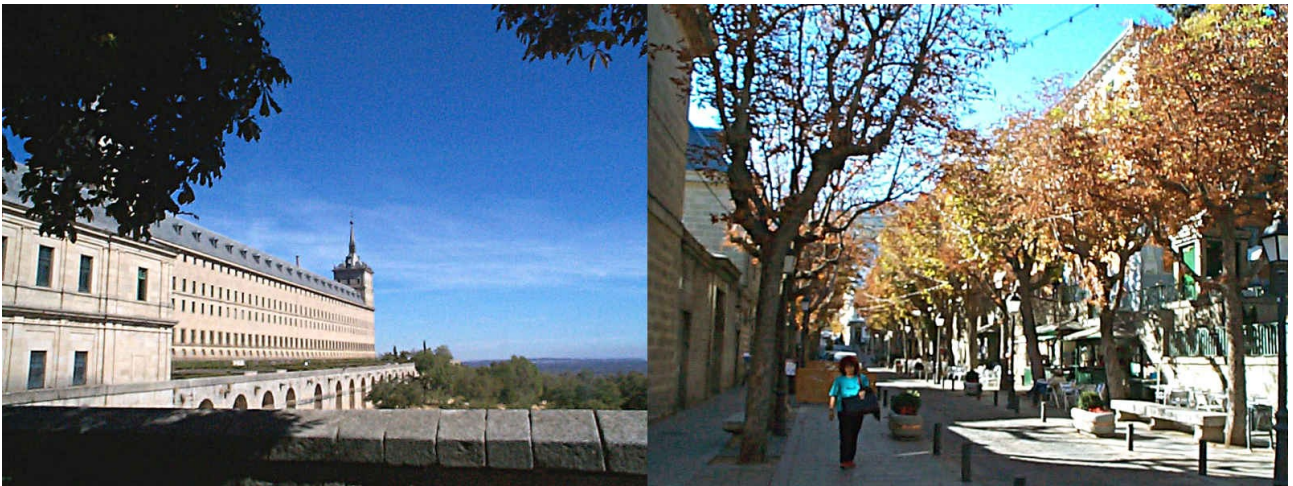
De Virgen de la Asunción, Maria-Hemelvaart, is patroonheilige van Elche. Elk jaar drommen op 14 en 15 augustus de gelovigen samen in de Basiliek Menor de Santa Maria om het Misteri d'Elx bij te wonen. Het is een over twee avonden verdeelde, gezongen opvoering van het laatste afscheid op aarde van Maria, moeder van Jezus, haar kroning tot koningin der hemelen en haar hemelvaart. Het betreft een der weinige uit de Middeleeuwen resterende mysteriespelen, voor de jaarlijkse uitvoering waarvan paus Urbanus VIII in 1632 toestemming gaf. Het evenement wordt in Elche eenvoudig la Festa genoemd. Kosten noch moeite worden gespaard om het elk jaar opnieuw tot een imposante voorstelling te maken met 'authentieke' muziek-instrumenten, kostbare gewaden en aankleding. Het absolute hoogtepunt van de voorstelling wordt gevormd door het tafereel waarin de hemel opengaat en engelen in een enorme kelk afdalen om Maria de hemelse kroon op te zetten en haar naar de hemel te geleiden. Eens per twee jaar vinden op Allerheiligen en Allerzielen extra voorstellingen plaats. In het Museo de la Festa, een museum annex kapel, enkele straten van de basiliek verwijderd, kan de toerist die de bewuste dagen gemist heeft, de kostbare attributen van het schouwspel bewonderen en wordt op wandvullende schermen en met schallend geluid een film van het gebeuren vertoond, inclusief de onthulling van de truc van het opentrekken van de hemelboog.

Leerindustrie en toerisme

Een groot deel van de twintigste eeuw vormden de leerindustrie en de export van schoenen en andere leerprodukten naar andere West-Europese landen en de VS de belangrijkste motor van de economie in Elche. In de beste tijd verdienden zo'n 18.000 werknemers in de stad en omgeving hun inkomen in deze sector en leverde Elche 42% van de schoenenproductie van Spanje. Vanaf 1990 ging het echter snel bergafwaarts, vooral door verdringing op de markt door de import van goedkoop schoeisel uit China in Europa. Nu is het beleid van de gemeente Elche al enkele decennia sterk op het toerisme gefocust en worden intensieve pogingen gedaan om ook de meer cultureel ingestelde bezoeker naar de stad te lokken. In dit kader worden bijvoorbeeld jaarlijks diverse congressen en internationale festivals op het gebied van film, muziek en folklore georganiseerd.

Ook het nieuwe congrescentrum is gebouwd om de tanende regionale economie van Elche weer in de lift te krijgen. Dit congrescentrum vormt een hedendaags antwoord op het stadhuis dat uit de zeventiende eeuw dateert, maar ook gedeelten uit de vijftiende eeuw omvat. Vooralsnog is het centrale plein vóór het stadhuis meestentijds echter veel drukker dan het bij het congrescentrum gesitueerde plein. Zowel El Palmeral, het complex van palmentuinen, als het Misteri d'Elx zijn door de Unesco tot Werelderfgoed verklaard, respectievelijk in 2000 en 2001. Nu is dat niet zo uitzonderlijk voor een land als Spanje met in totaal bijna zestig gebouwen, stadscentra, parken enzovoort op deze lijst, maar in Elche stelt men de kwalificaties zeer op prijs.

El Escorial

Ontstaan

Vijfenveertig kilometer ten noordwesten van Madrid ligt de plaats El Escorial op een hoogte van bijna duizend meter in de Sierra de Guadarrama. Deze sierra maakt deel uit van de zeshonderd kilometer lange oostwest lopende centrale Spaanse bergketen, waartoe ook de Portugese Serra de Estrela behoort. De oorsprong van de naam El Escorial is niet duidelijk. Escorial betekent letterlijk gestorte puinberg, de overblijfselen van metallurgische bedrijvigheid, maar waarschijnlijker is, dat de naam van deze plaats is afgeleid van de term el ésculo, waarmee een vroegere boomsoort die in de omgeving massaal voorkwam werd aangeduid. Op het grondgebied van El Escorial zijn resten gevonden van een Romeinse weg, maar pas in de elfde of twaalfde eeuw was sprake van een nederzetting, wellicht ten gevolge van pogingen om het gebied te (her)bevolken. El Escorial is een stadje van ongeveer veertienduizend inwoners dat prima bereikbaar is vanuit de hoofdstad met de Cercanías, het onvolprezen regionale spoorwegsysteem dat Madrid rijk is.

Monasterio de San Lorenzo de El Escorial

Natuurlijk geniet het vooral bekendheid vanwege het klooster dat in opdracht van Filips II werd gebouwd. Hij besloot daartoe ter nagedachtenis van de overwinning op 10 augustus 1557 van de Spaanse legers op de Fransen in de slag bij Saint-Quentin (zestig kilometer ten oosten van Amiens in Noord-Frankrijk). Op 15 april 1561 schreef Filips II aan het hoofd van de orde van Hiëronymus dat hij uit erkentelijkheid voor de Heer, die hem de overwinning had geschonken, een klooster zou laten bouwen.

Omdat 10 augustus de feestdag was van Sint Laurentius (San Lorenzo), werd de volledige naam van het klooster: Monasterio de San Lorenzo de El Escorial. Maar met de bouw van dit kloostercomplex wilde Filips II tevens de wens van zijn vader, Karel V, in vervulling laten gaan om een waardige plaats te creëren voor het familiegraf van het koningshuis. Opdracht tot de bouw werd gegeven aan Juan Bautista de Toledo, de hofarchitect onder wiens leiding de eerste steen werd gelegd op 23 april 1563. De Toledo stierf in 1567, waarna het werk werd voortgezet door Juan de Herrera, een architect die ook het koninklijk paleis in Aranjuez bouwde en die lange tijd de Spaanse architectuur heeft bepaald. Zijn sobere bouwstijl staat bekend als het Herrianisme en wordt gekenmerkt door strakke lijnen en het bewust weglaten van ornamentering. De voorgevel van het Escorial is daar een goed voorbeeld van. Op 13 september 1584, eenentwintig jaar na aanvang van de bouw, was het kloostercomplex gereed.

Het klooster, opgetrokken uit granietblokken afkomstig uit de Sierra de Guadarrama, heeft een rechthoekige vorm met op elk hoekpunt een toren. Het is de vorm van een rooster, waarmee verwezen wordt naar het rooster waarop Sint Laurentius werd gemarteld. De strakke gevels omsluiten diverse patio's, waarvan die direct achter de hoofdingang de indrukwekkendste is: de Patio de los Reyes. Achter de patio bevindt zich de basiliek waarin vrijwel alle overleden koningen van Spanje begraven liggen. Het bouwwerk was in zijn tijd waarschijnlijk het grootste ter wereld en beslaat een oppervlakte van 33.327 m². Behalve een enorme bibliotheek met veertigduizend werken, bevat het Escorial een prachtige kunstcollectie met werken van o.a. Velazquez, Tintoretto en Jeroen Bosch. Een collectie van vijfenzeventighonderd relikwieën die Filips schonk aan het klooster is verspreid te vinden door het gebouw, maar vooral geconcentreerd in de basiliek.

In 1984 werd het Escorial op de lijst geplaatst van het culturele Werelderfgoed. Maar het is niet alleen een grandioos voorbeeld van bouwkunst. Filips II, die erg van de natuur hield, zag het ook als een zeer geschikte plaats voor verpozing en meditatie.

Guadalajara

Geschiedenis

Guadalajara (ongeveer 85.000 inwoners) ligt op een afstand van vijfenvijftig kilometer ten noordoosten van Madrid en is vanuit de Spaanse hoofdstad in iets meer dan een uur te bereiken met de Madrileense stadsspoorlijn. De naam Guadalajara is een verbastering van het Arabische wād al-ḥaʿyara en hoewel er resten zijn gevonden van nederzettingen uit oudere perioden (Neolithicum, Visigotische en Romeinse tijd), wordt aangenomen dat Guadalajara ontstond in de achtste eeuw. Later, in de tiende eeuw gebruikte kalief Abd al-Rahman III de stad als militaire basis voor zijn aanvallen op de christelijke koningen die het noordelijk deel van het Iberisch schiereiland regeerden. De Moren heersten relatief kort over Guadalajara dat aan het eind van de elfde eeuw na drie eeuwen werd veroverd door Alfonso VI, koning van Castilië. Vanaf die tijd is Guadalajara in handen gebleven van de christelijke heersers en er ontwikkelde zich een adellijke elite die economische voorspoed wist te brengen en tal van gebouwen liet verrijzen in de stad. In de negentiende eeuw was het vooral de steenrijke mecenas gravin en hertogin María Diega Desmaissières die een stempel drukte op de stad door middel van diverse grote bouwopdrachten. In die periode kwam ook het huidige gemeentehuis (ayuntamiento) tot stand. Net als veel andere Spaanse steden werd Guadalajara ernstig beschadigd gedurende de Burgeroorlog, maar als je nu door de stad wandelt, zie je daar nog maar weinig van en valt het op hoe intensief de renovatie is geweest.

Mooi voorbeeld daarvan is de barranco (rivierbedding) del Alamín waar aan de voet van het oude Alcázar (vesting uit de negende eeuw) een nieuwe woonwijk en een park is aangelegd met fraaie tuinen en sportfaciliteiten. Een ander voorbeeld van renovatie is een belangrijke winkelstraat van Guadalajara, de Calle Mayor.

Concatedral de Santa María de Guadalajara

Guadalajara kent tal van religieuze bouwwerken waarvan de Concatedral de Santa María een van de meest in het oog springende is. De aanduiding concatedral betekent dat een kathedraal haar bisschopszetel deelt met kerken in andere steden. Deze kerk is gebouwd op de resten van een Moorse moskee en dateert uit de veertiende eeuw. De bouwwijze behoort tot de zogeheten mudéjarstijl die zich ontwikkelde in de christelijke koninkrijken van het Iberisch schiereiland in de twaalfde tot de zestiende eeuw. Met de term mudéjar werden de moslims aangeduid die buiten de laatste rest van het Moorse rijk, het koninkrijk Granada, woonden. Kenmerken van de mudéjarstijl zijn het gebruik van baksteen en boogconstructies. In het interieur werd stucwerk toegepast in combinatie met betegeling (azulejos). De plafonds zijn veelal van hout voorzien van inlegwerk.

Palacio del Infantado

Het palacio de los Duques del Infantado (paleis van de hertogen van de Infantado) is laat vijftiende-eeuws en gebouwd in opdracht van Íñigo López de Mendoza. Telg uit het geslacht van de Mendozas die in 1475 de titel Duque de Infantado ontvingen uit handen van de Reyes Católicos, Ferdinand II en Isabella I. De bouwstijl is onmiskenbaar Spaans, maar de vorm van de balkons en deuren en ook de decoraties vertonen een Vlaamse invloed. Het gebouw herbergt nu het historisch archief en het provinciaal museum van Guadalajara.

El panteón de la duquesa de Sevillano

Het pantheon van de puissant rijke hertogin María Diega Desmaisières y Sevillano (1852 - 1916) is een monumentale grafkelder van haar familie en bevindt zich in het zuidwestelijk deel van de stad. Het gebouw dateert uit de periode van 1885 tot 1916 en heeft de grondvorm van een Grieks kruis (een kruis met vier armen van gelijke lengte). Het werd ontworpen door Ricardo Velázquez Bosco, een van de meest beroemde architecten uit die tijd.

Guadalupe

Geschiedenis

Guadalupe in de Autonomía Extremadura is een fraaie, maar merkwaardige plaats. Zij bestaat uitsluitend uit een indrukwekkend klooster en enkele voormalige gasthuizen, een ruim plein met klaterende fontein en enkele straten met bescheiden huizen. En zo ziet Guadalupe er in wezen al sinds de veertiende eeuw uit, zij het dat het klooster in de loop der tijd steeds werd uitgebreid. De naam Guadalupe is waarschijnlijk van deels Arabische, deels Romeinse afkomst (guad-al-upe), met als betekenis: 'verborgen rivier'. Niet gedocumenteerd is, hoe lang er al mensen woonden in de bergachtige, rijk begroeide streek Villuercas in de omgeving van Cáceres. In 1330 deed koning Alfons XI van Castilië-León het plaatsje Guadalupe aan. Ontroerd door de sterke Mariadevotie die hij er aantrof in een vervallen kerk, verschaftte de koning onmiddellijk de middelen om die kerk te laten restaureren en vergroten. Toen het leger van de koning in 1340 samen met de Portugese troepen in de Slag bij de rivier de Salado een beslissende overwinning op de Moren had behaald, schreef hij het succes toe aan de Maagd van Guadalupe en ging haar ter plekke dankzeggen. Bij die gelegenheid verbond hij er de betiteling Nationaal Heiligdom aan en begunstigde de plaats nogmaals met een royale gift, zodat de kerk kon worden uitgebreid met een kloostergebouw en enkele gasthuizen voor de talrijke bedevaartgangers die Guadalupe inmiddels bezochten. In 1389 verleende zijn kleinzoon, koning Jan I, de privileges van het klooster aan de Orde van Sint Hieronymus.

Gaandeweg kreeg Guadalupe het karakter van een versterkte vesting. Pas in 1820 kwam het bestuur van de gemeente officieel in wereldlijke handen. In 1835 werd het klooster verlaten, om pas in 1908 door franciscaner monniken weer in gebruik genomen te worden.

Verering van de Maagd van Guadalupe

Het koninklijk huis van Castilië heeft altijd een speciale, nauwe band met het klooster van Guadalupe onderhouden, wat zich onder andere uitte in veelvuldige schenkingen. Ook koningin Isabella van Aragón was zeer gecharmeerd van de idyllische plaats, die zij 'mijn paradijs' noemde; zij kwam er dikwijls om troost te zoeken bij Maria of haar te bedanken voor overwinningen op de Moren, onder meer na de verovering van Granada in 1492. Andere beroemde personages wisten Guadalupe eveneens te vinden; de plaats ontwikkelde zich tot een belangrijk centrum van religiositeit en vele welvarende pelgrims hebben in de loop der tijd het klooster verrijkt. Columbus verbleef er tijdens de Semana Santa van 1486 en kwam er terug na zijn eerste reis naar de Nieuwe Wereld. Hij vernoemde in 1493 een eiland in de Caribische zee naar Guadalupe, een der vele latere vernoemingen van deze Maagd in de Spaanstalige wereld. Zij werd onder meer beschermheilige van de conquistadores, de veroveraars van Latijns-Amerika. Ook Cervantes vervoegde zich uit dankbaarheid om zijn vrijlating uit langdurige gevangenschap tot de Maagd van Guadalupe. De verering van haar reikt al eeuwenlang tot ver buiten de grenzen van Spanje: in Spaans-Amerikaanse landen, met name in Mexico en Peru, wordt zij in tal van kerken aanbeden en dat is ook het geval in de Filippijnen. In 1928 kreeg de Maagd van Guadalupe de titel 'Koningin van Spanje en de Spaanstalige wereld' en in 1993 werd het klooster door de UNESCO opgenomen op de Werelderfgoedlijst.

In de barokke Camarín de la Virgen – het allerheiligste vertrek in het huidige klooster – dist een stokoude monnik met gedragen stem enkele malen per dag de legende van de Maagd op. Dan tovert hij met een druk op een knop het weelderig uitgedoste Mariabeeldje tevoorschijn. Vervolgens drukken de gelovigen op een plaquette met een afbeelding van de Maagd een devote kus, die door de oude franciscanen even devoot wordt afgewist. Op 8 september wordt jaarlijks de feestdag van de Maagd van Guadalupe gevierd; dan is het plaatsje werkelijk overvol met bedevaartgangers.

Het klooster en de gasthuizen

Het klooster toont een mengeling van diverse bouwstijlen: een claustrum in mudéjarstijl uit 1405, met in het midden een tempeltje, het Paviljoen van de Bron, en eromheen gotische, renaissancistische en barokke gedeelten. Tot in de achttiende eeuw werd er aan het klooster gebouwd. In het priesterkoor bevinden zich zetels met fraai houtsnijwerk. Enkele ruimten hebben een museumfunctie gekregen, met minutieus geborduurde liturgische gewaden, handvervaardigde missalen en enkele van de belangrijkste schilderijen van Zurbarán (acht in de sacristie, die de 'Sixtijnse kapel van Extremadura' genoemd wordt, en drie in de aangrenzende kapel), en enkele representatieve schilderijen van Goya en El Greco.

Behalve het klooster werden in Guadalupe verschillende ziekenhuizen gebouwd, gasthuizen voor pelgrims en een school voor medicijnen, chirurgie en farmacie. Het klooster was niet alleen rijk aan religieuze schatten, het bezat ook een grote veestapel. De monniken leverden een belangrijke bijdrage aan de werkgelegenheid en de economie van de hele streek. Hun tijd, voor zover niet besteed aan zang en gebed, wijdden ze onder meer aan het vervaardigen van misboeken en kerkelijke gewaden. De grootste verdienste van de monniken lag echter in hun werk in de hospitalen. Door de enorme toeloop van allerlei zieken brachten zij een sterke ontwikkeling van de geneeskunde op gang. Met speciale toestemming van de achtereenvolgende pausen beoefenden de broeders de geneeskunst, onder meer chirurgie en anatomie, en gaven onderricht. Hun medische school was één van de meest geavanceerde van Europa; ze beschikten ook over uitgebreide kennis van medicinale planten en kruiden.

Tegenwoordig is de voornaamste bron van inkomsten het binnenlands toerisme: dagelijks komen er busladingen bezoekers voor het klooster. Daarnaast zorgt de vruchtbare streek rondom de plaats voor producten als olijven, groenten, granen en is er enige veeteelt en wolproductie. Vissen in de rivier en jagen op herten en everzwijnen waren altijd populair. Water wordt aangevoerd vanuit een stuwmeer in de rivier, met een eeuwenoude stuwdam.

Stad en omgeving

In de straatjes tussen de vijf kleine toegangspoorten in de muur die het kloostercomplex eens omsloot, staan oude huizen waarvan de uitkragende bovenverdieping rust op boomstammen. In de arcades zorgen talloze potplanten voor een aangename atmosfeer. Van de stadsmuur zelf resteert slechts hier en daar een enkele steen. Diverse winkeltjes tonen produkten van soms nog echte huisvlijt uit de rijke traditie: koper-, smeed- en borduurwerk, keramiek en houtsnijkunst. De parador met patio is gevestigd in een 15e-eeuws hospitaal en aangrenzende grammaticaschool.

De hoogste berg van de streek is de Pico Agudo (1600 meter). Ooit was de beer de machtige heerser in deze bergen; de wolf werd er pas in 1962 definitief uitgeroeid, maar er schijnen nog lynxen en andere wilde katachtigen voor te komen. Temidden van vele kastanjabomen, beuken, steeneiken en meidoornstruiken staan verschillende oude, maar gaaf gerestaureerde hermitas, kapelletjes, waarheen men eenmaal per jaar een bedevaart houdt. Iets verder dan de kapel van Santa Catalina ligt temidden van hoge kastanjes en eiken het Palacio de Mirabel, een in de 15e eeuw in mudéjarstijl gebouwd ontspanningsoord voor de koning en zijn gasten. Langs de rivier staan vele voormalige watermolens, die al in de 14e eeuw in bezit van het klooster kwamen. Ze werden gebruikt om graan te malen en hout te zagen. Vlak buiten Guadalupe is in de jaren '50 een opvallend viaduct gebouwd voor een spoorlijn die echter nooit werd aangelegd.

De legende van de Maagd van Guadalupe

Eind 13e eeuw, zo verhaalt de legende, was een eenvoudige herder uit Cáceres, Gil Cordero, bij de rivier de Guadalupe al drie dagen op zoek naar een verdwaalde koe. Uiteindelijk trof hij het dier dood aan. Toen hij de huid wilde afstropen om die tenminste te gelde te maken en er met zijn mes een kruis in sneed, verscheen Maria aan hem. Zij openbaarde hem, dat op die plek in de grond een schat begraven lag. Direct daarna kwam de koe op wonderbaarlijke wijze weer tot leven. De herder snelde naar de priesters in Cáceres, die hem echter niet geloofden. Toen de herder thuiskwam, trof hij daar zijn wenende vrouw aan bij hun zojuist overleden zoon. Cordero bad tot de Maagd van Guadalupe en ook het kind herrees uit de dood. Toen waren de geestelijken overtuigd van de waarheid van het verhaal en togen ze naar Guadalupe.

Op de aangeduide plaats werd na enig graafwerk een Mariabeeldje gevonden. Het beeldje, vervaardigd door de apostel Lucas en vanuit uit het Midden-Oosten via Rome op het Iberisch schiereiland beland, zou bij de rivier de Guadalupe in veiligheid gebracht zijn voor de Moren. Bij de vindplaats werd een kapelletje opgericht, waaromheen zich de eerste bewoners van Guadalupe vestigden. Volgens een variant van de legende was het beeldje van Visigotische oorsprong. De herinnering aan Gil Cordero wordt levend gehouden met een straatnaam en het huis op de plek waar hij volgens de legende na de erkenning van de Mariaverschijning met zijn gezin ging wonen.

Jerez de la Frontera

Stad aan de grens

Gedurende de Moorse overheersing (711-1264) stond Jerez bekend als Sherisch en vooral in de 12e en 13e eeuw kende de stad een periode van grote bloei. Nadien, toen de christenen na een veldtocht van koning Alfonso de Wijze de stad in handen hadden gekregen wijzigde deze naam zich in Xeres of Xerez en werd er de la Frontera aan toegevoegd omdat de stad zich op de grens tussen het Moorse en christelijke deel van Spanje bevond. De stadsmuur van Jerez dateert uit de 12e eeuw en is het werk van de Almohaden, Moren uit Marokko. De muur vormt een onregelmatig vierkant met aan iedere zijde een poort. Geen overbodige luxe wanneer je je aan het front bevindt. Het Alcázar (citadel) ligt in de zuidwesthoek van de stadsmuur. Mooi zijn de tuinen, de 'badkamers', de octogonale toren en de moskee. De ontdekking van Amerika en de verovering van het laatste Moorse bolwerk Granada droegen bij aan de ontwikkeling van Jerez tot een van de meest welvarende plaatsen in Ándalusië, naast havensteden als Sevilla en Cádiz. Maar pas in de 18e eeuw werd Jerez wereldberoemd om zijn wijnen en natuurlijk met name de wijn die nu bekend staat als sherry. Ook staat Jerez bekend als de wieg van de flamencomuziek.

El Gallo Azul

El Gallo Azul staat in het hart van de stad waar twee belangrijke straten samenvloeien tot een groot plein. Beneden zijn terrassen onder arcaden ondersteund door witmarmere zuilen.

Je geniet er van de sherry van Pedro Domecq die eigenaar is van het gebouw, ontworpen door Anibál González, aan wie Jerez ook zijn prachtige station te danken heeft. Anibál González (1876-1929) behoorde tot de beweging die wordt aangeduid als "Regionalismo historicista". Deze school bouwde in bestaande stijlen (neomudéjar, neoklassiek of neogotisch), maar gebruikte materialen uit de regio zelf. Bekend van González is bijvoorbeeld het Plaza de España in Sevilla.

Musea

Jerez is beroemd om zijn paarden en dressuurkunst. De Fundación Real Escuela Andaluza del Arte Ecuestre in Jerez de la Frontera dateert van 1973 en staat bekend om zijn voorstelling van "Cómo Bailan los Caballos Andaluces" (De dans van de Ándalusische paarden). Behalve deze show zijn de stallen te bezichtigen en het Museo del Arte Ecuestre. Ook het charmante Museo del Enganche (de koetsen) is de moeite waard. Een ander museum dat de aandacht trekt is het Palacio del Tiempo, onderdeel van de Museos de la Atalaya (waar ook een pompeuze videoshow te zien is over de sherrycultuur).

Sherry

Vanaf de citadel heb je een mooi uitzicht op de kathedraal en de nering van Sr. González Byass, beroemd om zijn Tio Pepe en de onovertroffen Soberano, een cognac gemaakt van sherry die in kwaliteit de meeste Franse dranken met die naam met straatlengtes slaat. Op elke vierkante centimeter van de stad ben je je ervan bewust dat je in de sherrystad zelf bent. Overal elders in Spanje krijg je witte wijn wanneer je om een blanco vraagt, maar hier is het steevast sherry en men drinkt het van 's morgens vroeg tot 's avonds laat. De sherry zelf is oeroud. De Griekse historicus Strabo (ca. 64 v.Chr. - 19 na Chr.) maakt er gewag van en geeft de Foeniciërs de eer deze wijn naar Spanje te hebben gebracht zo rond het jaar 1100 BC. Waar komt de lekkere smaak van de sherry vandaan? Natuurlijk is de productiewijze van belang, maar primair is het de combinatie van vochtige Atlantisch lucht met de droogte van het Mediterrane gebied waardoor een uniek microklimaat ontstaat. Het Verenigd Koninkrijk is altijd een goede markt geweest voor de sherry.

Hendrik de eerste (die stierf aan indigestie van gebraden lamprei) stelde Bordeaux voor Engels laken te ruilen voor wijn en toen die stad daar niet op inging viel Jerez in de prijzen. Het heeft ze geen windeieren gelegd.

La Coruña

Gallego

In La Coruña wordt net als in heel Galicië de regionale taal, het Gallego ofwel Galicisch gesproken. Het is één van de vier officieel erkende talen in Spanje, naast het Baskisch (Euskera), het Catalaans (Catalán) en natuurlijk het Spaans (Castellano) en het wordt consequent gebruikt - ook als dat vanuit internationaal oogpunt niet zo efficiënt lijkt - bijvoorbeeld bij toelichtingen in de meeste musea, op straatnaambordjes en op landkaarten. Het is dus officieel A Coruña. Deze regionalistische bewieroking van de streektaal gaat zelfs zo ver dat wanneer je op het Plaza de Libros (Boekenplein) één van de twee aanwezige boekwinkels binnenstapt, je tot de ontdekking komt dat daar uitsluitend lectuur te koop is geschreven in het Gallego. En natuurlijk: een tentoonstelling over de geschiedenis van de streek en cultuur is geheel in deze taal gesteld. Niet echt iets om toeristen te trekken. Maar er zijn ook bewoners van deze stad die er anders over denken, zoals de uitbaatster van een delicatessenwinkel in één van de mooie smalle winkelstraatjes van La Coruña die omstandig uitlegt waarom het voor de economische ontwikkeling van de stad belangrijk is om het Spaans als voertaal te gebruiken.

Castillo de San Anton

Het historische deel van La Coruña is gelegen op een schiereiland. Deze oude stad dateert uit de Romeinse tijd en in de tweede eeuw werd op last van keizer Trajanus een vuurtoren gebouwd: de Torre de Hercules op het noordelijkste puntje van het schiereiland.

Het is de oudste nog werkende vuurtoren ter wereld, zij het dat de huidige toren dateert uit de achttiende eeuw en rust op de resten van Romeinse ouderdom. Aan de andere kant van het schiereiland ligt het Castillo de San Anton, een verdedigingswerk vanwaaruit de baai gecontroleerd kon worden. Deze burcht dateert uit de zestiende eeuw en werd later gebruikt als gevangenis. In 1963 werd besloten er een museum van te maken. Het is een wat somber gebouw met een voor dit soort van verdedigingswerken typische waterkelder.

De Jardín de San Carlos

De Jardín de San Carlos werd oorspronkelijk gebouwd als een bolwerk buiten de stadsmuren en dateert uit de veertiende eeuw. In de loop van de tijd kwam het tot verval maar werd in de achttiende eeuw heringericht als tuin voor Carlos F. de Croix, van oorsprong een Vlaming die in het Spaanse leger diende en van 1766 tot 1771 heerser was over de Spaanse gebiedsdelen in Noord-Amerika. Vanuit de mirador van de tuin heeft men een prachtig uitzicht op de haven van La Coruña. Bijzonder is de beplanting en de in het midden van de tuin opgerichte graftombe van de Engels generaall Sir John Moore, die in 1809 in de slag van Elviña de inscheeping van de Engelse troepen verdedigde tegen de Napoleontische legers. In het gebouw dat grenst aan de tuin is de zetel gevestigd van het Archivo del Reino de Galicia, het belangrijkste historische archief van het gewest.

Maria Pita

Maar de meest fameuze historische figuur die La Coruña kent, is Maria Mayor Fernández de Cámara y Pita, kortweg Maria Pita die La Coruña verdedigde tegen de aanvallen van het Engelse leger aan het eind van de zestiende eeuw. Op vier mei 1589 forceerden de Engelsen een doorbraak in de stadsmuur. Een vaandeldrager wist het hoogste deel van de muur te bereiken, maar werd gedood door Maria Pita. Met welk wapen zij dat deed is niet bekend. Hoe het ook zij, ze speelde een belangrijke rol in het verzet dat de Engelsen demoraliseerde. Een standbeeld van haar siert het imposante plein dat haar naam draagt (Plaza de Maria Pita). Ook is er een klein, maar zeer zorgvuldig ingericht museum, gewijd aan deze heldin van La Coruña. Maria Pita leefde van 1565 tot 1643, trouwde vier keer en bracht vier kinderen ter wereld. Haar twee eerste echtgenoten waren slagers, maar haar derde, en vooral haar vierde verbintenis met Xil Bermudez de Figueroa verbonden aan de Real Audiencia (het hoogste gerechtshof van Galicië), verhoogde haar sociale status aanzienlijk.

Museo de Bellas Artes

Alleen al om het gebouw is het Museo de Bellas Artes van La Coruña de moeite van het bezoeken waard. De oprichting van dit museum heeft heel wat voeten in de aarde gehad. Officieel werd het gesticht in 1922, maar pas jaren daarna, in 1938, werd een passend gebouw gevonden en kwamen er fondsen ter beschikking. In 1947 werd het museum opengesteld voor het publiek. Het huidige gebouw, dat gekenmerkt wordt door een grote open ruimte waaromheen op vier verdiepingen de diverse expositieruimtes zijn gegroepeerd, dateert van 1995.

León

Geschiedenis

Het is verleidelijk voor de inwoners van León om ter verklaring van de naam van hun stad trots te wijzen op de gelijknamige leeuwen op de drukste brug over de rivier de Bernesga. Toch is hun stad niet vernoemd naar deze dieren, ook al prijken ze op de stadsvlag en het wapenschild. In de eerste eeuw BC bouwde het Romeinse Legio VI Victrix hier een doorgangskamp dat uitgroeide tot vast legerkamp, knooppunt in het Romeinse wegennet. Op de term legio is de naam van stad en provincie León terug te voeren. In 586 slaagden de Visigoten onder leiding van Leovigild, na enkele mislukte pogingen, de vesting te veroveren. Zij noemden de plaats: Leione. Enkele stukken vestingmuur uit de 3e eeuw herinneren nog aan de Romeinse tijd; ook enkele delen van de middeleeuwse stadsmuur worden piekfijn in orde gehouden. In 712 kwam León al bij een eerste aanval in handen van de Moren waarna de stad grotendeels ontvolkt raakte. Ordoño I van Asturië wist haar in 850 te heroveren en zorgde voor herbevolking.

Koning Alfons VI verschaftte León in het jaar 1017 stadsrechten en de economie bloeide op. Bij de 'herovering' van het Iberisch Schiereiland op de Moren speelde het koninkrijk León een belangrijke rol. De stad wordt wel beschouwd als de bakermat van de parlementaire geschiedenis in Europa, omdat in 1188 koning Alfons IX er de Cortes bijeenriep, waar voor het eerst in de geschiedenis naast edelen en geestelijken vertegenwoordigers van de steden welkom waren.

In 1230 bracht Ferdinand de Heilige León onder de Castiliaanse kroon. Gedurende de volgende eeuwen, tot ongeveer 1830, was de stad economisch niet bijster belangrijk. Daarna kwam echter de steenkoolwinning ten noorden van León op gang met alle economisch positieve gevolgen vandien. Reeds in 1863 werd León bereikbaar per spoor. Vanaf 1960 zorgden mijnbouw en industrie voor een enorme bevolkingsaanwas, maar liefst een verdubbeling in dertig jaar.

Straatbeeld

León ligt op de meseta, op 840 meter hoogte en aan de samenvloeiing van de Bernesga en de Torio, aan drie kanten beschermd door gebergte. Het is een levendige provinciehoofdstad met een gemoedelijke sfeer, waar helaas de economische crisis in het straatbeeld zichtbaar begint te worden: achterstallig onderhoud aan kozijnen, restaurants die de luiken gesloten houden, winkels met opheffingsuitverkoop en opvallend veel bedelaars. Sommige grote stadsprojecten konden afgerond worden toen de financiën dat nog toelieten. In de stijlvolle centrale Barrio Húmedo met nauwe straten, sfeervolle pleinen en authentieke gevels is de sfeer de laatste veertig jaar niet wezenlijk veranderd. De parken, zoals de intieme Jardín de San Francisco, zijn nog goed onderhouden.

Monumentale gebouwen

De rijke geschiedenis van León weerspiegelt zich in vele monumentale religieuze en wereldlijke gebouwen. Het meest opvallend is de gotische kathedraal Santa María, waaraan vanaf de dertiende eeuw, in opdracht van Alfons X de Wijze, zo'n tweehonderd jaar werd gebouwd. Vooral door het interieur met zijn immense hoogte, bekroond door talrijke gebrandschilderde ramen en enkele rozetten, behoort deze kathedraal tot de pronkstukken van de gotische bouwkunst. De rijkversierde notenhouten koorstoelen dateren uit de 15e eeuw. De ruime kloostergang naast de kathedraal en het bisschoppelijk museum met vele kostbaarheden zijn ook beslist een bezoek waard. De torens en de ramen van de kathedraal worden sinds enige jaren met de modernste conservatietechnieken behandeld. De financiering hiervan is een project onder het motto Catedral de León, el sueño de la luz (droom van licht) en tijdens het conservatieproces zijn van dichtbij de werkzaamheden te bezichtigen die deze droom voor de toekomst moeten veiligstellen.

De oorspronkelijk elfde-eeuwse romaanse basiliek, voluit Real Colegiata Basílica de San Isidoro, is alleen al zeer de moeite waard vanwege het mausoleum, het Pantheon. Het bevat de graftomben van twaalf Leonese koningen en hun familieleden. Je kijkt er je ogen uit op de plafond- en wandfresco's. Behalve zeer levendige bijbelse voorstellingen betreft dat ook een calendarium met voor elke maand een mythische figuur, tezamen een metafoor voor het verstrijken der tijd. De meest waardevolle archiefstukken in het museum van de basiliek zijn de kelk van de Leonese koningin Urraca en een ivoren relikwieënkistje, de Arqueta de los Marfiles, beide elfde-eeuws. Buiten in de stad staat sinds 2001 een stijlvolle beeldengroep van de beeldhouwer Salud Parada, de drie infantas van het koninkrijk León voorstellend, een hommage aan koningin Sancha van León (1013-1067), de opdrachtgeefster van het San Marcoshospitaal voor de arme bevolking, met haar dochters Urraca en Elvira. Alledrie vonden hun laatste rustplaats in het pantheon.

In het Klooster San Marcos, gebouwd vanaf de 16e eeuw in platereske en renaissanestijl, is sinds 1964 een luxe parador gevestigd. Zowel de langgerekte frontgevel aan het ruimbemeten voorplein als de koele patio en ruimtes binnen maken een voorname indruk. Op het plein tuurt een anonieme pelgrim naar de gevel met zijn vele bijbelse en historische figuren van de hand van de zestiende-eeuwse beeldhouwer Juan de Juni. Dat in León twee routes naar Santiago de Compostela samenkomen, is duidelijk te merken aan de vele buitenlandse 'pelgrims'.

Opmerkelijk is het enige gebouw van Antoni Gaudí in León, Casa Botines uit 1881-1882. Pas bij nauwkeurige beschouwing is het herkenbaar als een vroeg bouwwerk van deze Catalaanse architect. De naam is een hommage aan een uit Catalonië afkomstige lommerdhouder en zakenman. Diens compagnons vroegen Gaudí als bouwmeester voor een nieuw handelsgebouw, op aanbeveling van Eusebi Güell, hun handelspartner in Barcelona. Gaudí nam de opdracht aan omdat hij toch in de buurt was, namelijk in Astorga voor de bouw van het bisschoppelijk paleis. In de benedenverdieping werd het handelshuis gevestigd, de bovenverdiepingen hadden een woonbestemming. Vergeleken met menig ander gebouw van Gaudí is het architectonisch ingetogen, symmetrisch en met identieke torens, maar toch duidelijk modernistisch in detaillering en verrassend in technische durf. Boven de hoofdingang prijkt sint Joris met zijn draak.

In 1931 kwam het gebouw in bezit van een spaarbank die het liet restaureren, waarbij nogal werd afgeweken van het oorspronkelijke bouwplan. Bij een tijdelijke verwijdering van Joris in 1950 bleek zich in een nis erachter een loden buis te bevinden met de originele bouwtekeningen en berekeningen van Gaudí. Later, in 1996 werd het gebouw van verder verval gered door een verantwoorde restauratie door de Caja España, die er nog steeds zetelt. Ertegenover zit op een bankje, gemoedelijk tussen de duiven, een bronzen Gaudí, een werk uit 1998 van José Luis Fernández. Ondanks de tegenstand destijds tegen de bouw van Casa Botines op die plek blijkt het op die plaats niet te misstaan en zelfs fraai te contrasteren met het Palacio de los Guzmanes ernaast. Dit stadspaleis werd in de zestiende eeuw in renaissancestijl gebouwd. Het is maar gedeeltelijk te bezichtigen, want tegenwoordig zetelt hier het provinciaal parlement, dat het als een inspirerende werklocatie zal ervaren. Sfeerbepalend aan dit gebouw zijn een ruime patio met twee zuilengangen en glas-inloodramen met alledaagse taferelen.

Eveneens aan het San Marceloplein staan de gelijknamige kerk en het voormalige gemeentehuis, waarin zich een collectie schilderijen van de koningen van León bevindt. San Marcelo is de beschermheilige van León, een heilige met een opmerkelijk levensverhaal: hij was een Romeins centurion die in het jaar 298 het leger afzwoer, ter dood werd veroordeeld en in Tanger werd onthoofd. Zijn stoffelijke resten werden in 1493 naar León overgebracht. Hij is uiteraard ook patroonheilige van gewetensbezwaarden. De andere officiële schutspatroon van de stad en de provincie is sinds 1914 La Virgen del Camino. Zij wordt vereerd op grond van een 'verschijning' in 1505.

Het Palacio del Conde Luna dateert uit de veertiende eeuw; uit die tijd resteert slechts het middengedeelte van de voorgevel. Ooit opereerde de Inquisitie vanuit dit gebouw. Het sobere gebouw met stompe toren werd vanaf 1973 niet al te zorgvuldig gerestaureerd en uitgebreid. Bij het renaissancistische Casa de Las Carnicerías, middenin de Barrio Húmedo, de meest levendige wijk van de stad, doet slechts de naam nog denken aan de oorspronkelijke bestemming: huis van het slagersgilde. Momenteel is er een bank in gevestigd en vinden er af en toe exposities en culturele evenementen in de benedenzaal plaats.

Musea

Het Museo de León met afdelingen archeologie, kunst en numismatiek, gesticht in 1869, was oorspronkelijk gehuisvest in het Klooster San Marcos, tegenwoordig in het Edificio Pallarés, met een kleine dependance in het klooster. Een bijzonder museumstuk is de Cristo de Carrizo, een slechts 33 cm hoog romaans kruisbeeldje, in de elfde eeuw uit ivoor gesneden in een ivoorwerkplaats te León, in opdracht van Graaf Ponce de Minerva. Het is afkomstig uit een cisterciënzer nonnenklooster en heeft aandoenlijk disproportionele lichaamsverhoudingen, ogen van git en gaten in de rug en achter de knieën, bedoeld voor kleine relikwieën. Het kruis is van veel later.

Het museum Sierra Pambley is te vinden in een voormalig woonhuis, dat in 1848 schuin tegenover de kathedraal werd gebouwd. Het grootste deel van het huis geeft, ingericht met kundig gerestaureerd origineel meubilair, een goed beeld van het dagelijks leven van een welgestelde juristenfamilie in de negentiende eeuw. Op de eerste etage bevinden zich voorname ontvangstruimten in neo-rococo-stijl, de tweede etage is aanmerkelijk soberder ingericht. Opmerkelijk zijn de efficiëntie van de inrichting en de vele technische snufjes. Beneden is een zaal, de Sala Cossío, die met allerlei voorwerpen een toelichting biedt op het lange tijd door de Stichting Sierra Pambley gefinancierde onderwijs. Bij deze onderwijsmethode werd uitvoering gegeven aan de ideeën van het Institución Libre de Enseñanza, in 1876 op initiatief van de pedagoog Francisco Giner de los Ríos opgericht. Deze methode werd gekenmerkt door intuïtief en zelfontdekkend onderwijs, met veel aandacht voor natuurwetenschappen, onafhankelijkheid van de staat en uitbanning van politieke en religieuze invloeden. In León was Manuel Bartolomé Cossío de voortrekker van deze beweging, die uiteraard in de Franco-tijd werd verboden, maar in 1978 een herstart maakte.

Behalve representatieve gebouwen uit vroeger eeuwen staan in León ook enkele opvallende recente gebouwen, in het bijzonder het in 2005 geöpende MUSAC van het architectenbureau Mansille en Tuñón, dat in 2007 door de EU geëerd werd met de Mies van der Rohe-Prijs voor Hedendaagse Architectuur. Dit museum voor contemporaine kunst is met zijn lange gevel van ramen in regenboogkleuren niet te missen. Dezelfde architecten ontwierpen ook het Auditorium. Verder is er een gloednieuw Congresgebouw en het meest recent werd opgeleverd het AVE-station, het station voor de hogesnelheidstreinen, waarmee León uitstekend bereikbaar is.

De haan van León

Op de toren van de basiliek geeft een stralende windhaan de windrichting aan, mogelijk al sinds de bouw van de toren in de elfde eeuw. De haan is het symbool van León en de toren heet sinds mensenheugenis La torre del Gallo. Geen enkel bewaard gebleven geschrift verhaalt over de afkomst van de haan of waarom hij daar geplaatst is. Recentelijk werd een tipje van de sluier opgelicht: bij de restauratie van de toren werd de haan voor een schoonmaakbeurt omlaag getakeld en met hedendaagse technieken grondig onderzocht. Hij blijkt van massief koper met gouden deklaag en tot verbazing van de onderzoekers vervaardigd begin zevende eeuw, in voorislamitische tijd! En waarschijnlijk is de haan afkomstig uit het gebied rond de Perzische Golf. Vast staat dat koning Khusro II van de Sassaniden (590-628) de kruisen op christelijke kerken in door hem veroverde gebieden liet vervangen door hanen. Hoe echter dit exemplaar in León terechtkwam, blijft gissen. Een geschenk? Oorlogsbuit? De naspeuringen gaan voort, maar misschien is het nooit meer te achterhalen. Nu staat een replica van de haan op de toren en het origineel onder een glazen stolp, middelpunt van een kleine expositie in een ruimte bij de romaanse kloostergang. Vissers hebben bij het begrip 'de haan van León' overigens een heel andere associatie, namelijk van de twee hanenrassen, Indio de León en Pardo de León, die al vanaf de zestiende eeuw gekweekt worden in de streek ten noorden van León, geconcentreerd rond het dorp La Vecilla, maar niet voor hanengevechten. Rappe handen maken uit de veren van de hanen kunstvliegen die zeer geliefd zijn bij sportvissers en volgens kenners de allerbeste voor de forellenvisserij.

Een heidense processie?

Duizenden bezoekers komen zich jaarlijks in de nacht van Goede Vrijdag in León vergapen aan een merkwaardige processie. Het betreft El entierro de Genarín (de begrafenis van Genarín), zoals beschreven in het gelijknamige boek uit 1981 van Julio Llamazares en in 2008 verfilmd door Nacho Chueca in de documentaire Bendito Canalla (Heilige schurk). De oorsprong: in 1929 werd in genoemde nacht Jenaro Blanco, een alom bekende drinkebroer, in laveloze toestand overreden, nota bene door de eerste vuilnisauto van de stad. Vier van zijn makkers organiseerden prompt een stille tocht tot zijn nagedachtenis, en gingen zich de evangelisten van Genarín noemen. Sindsdien vindt elk jaar El entierro de Genarín plaats, bestaand uit een rijkelijk besproeide maaltijd van de Broederschap van Genarín, met vele heildronken, een lange declamatie en een processie door de stad.

Daarna vindt een symbolische offerande plaats van een fles orujo (Jenaro's lievelingsdrank) met de levensmiddelen waarop hij placht te leven (een brok kaas, een homp brood en een sinaasappel) plus een lauwerkrans. Een lid van de broederschap plaatst die artikelen in een nis bovenin de eeuwenoude muur bij de Arco de la Cárcel, boven de plek waar Genarín zijn einde vond. In 1957 werd de processie verboden, maar in 1977 in ere hersteld en oogluikend weer toegestaan. De officiële aanvraag van een heiligverklaring is wellicht zijn volgelingen wat te gortig, maar aan de officieuze 'Nuestro Santo Padre Genarín' worden inmiddels vier wonderen toegeschreven. Het eerste verrichtte hij onmiddellijk na zijn overlijden: een na het fatale ongeluk toegesneld hoertje legde een krant op het gezicht van de stervende, zag daarop later zijn konterfeitsel afgedrukt en besloot, voortaan in een klooster te gaan dienen. Zijn andere drie wonderen overtuigen ook alleen zijn gelovigen. Het hele gebeuren lijkt een parodie op serieuze processies, maar wordt met eenzelfde ernst uitgevoerd.

Een oud Leonees gezegde luidt: 'El que a León vino y no vino a beber vino no supo a lo que vino'. In vertaling gaat de woordspeling verloren, maar de bedoeling is de bezoeker te wijzen op de luchtige kant van de stad. León is niet zo sober als het weleens wordt voorgesteld.

Mérida

Stad van veteranen

Hoewel er diverse aanwijzingen zijn dat de plek waar nu de stad Mérida ligt in prehistorische tijden bewoond is geweest, was er voordat keizer Augustus deze stad stichtte, nauwelijks sprake van een nederzetting van enige omvang. De stad is dus echt door de Romeinen uit de grond gestampt. Dat gebeurde vanaf het jaar 25 BC, toen de zogenaamde Cantabrische oorlogen bijna ten einde waren en Augustus besloot een plaats te creëren waar de veteranen uit de Romeinse legers van hun rust konden genieten. Vandaar dat de stad de naam kreeg van Augusta Emerita. Maar Mérida vervulde ook een strategische rol, want gelegen aan een doorwaadbare plek in de rivier de Guadiana (in de Romeinse tijd Ana genaamd) vormde het een knooppunt van routes naar het noorden en zuiden (de Vía de la Plata) en naar het oosten, richting de eerder ontstane provincies van het Romeinse rijk (Baetica, Tarraconensis) op het Iberisch schiereiland. Augusta Emerita groeide uit tot de hoofdstad van de westelijke provincie Lusitania die zich uitstreckte tot aan de Atlantische kust.

Verleden en heden

Mérida is een plaats die primair zijn bekendheid geniet vanwege de Romeinse bloeiperiode die eindigde met de komst van de Visigoten in de loop van de vijfde eeuw. Gedurende de vijftienhonderd jaar nadien tot aan de dag van vandaag is Mérida nooit meer de stad geweest met de grandeur die het had in de Romeinse tijd. Pas nu neemt de betekenis van deze stad weer toe.

Met name het aanmerken van de Romeinse bouwkundige en artistieke erfenis als nationaal erfgoed (Patrimonio Nacional) heeft geleid tot een aanzienlijke aanwas van het toerisme. En ook deze stad heeft zoals veel andere Spaanse steden geprofiteerd van het lidmaatschap van de EU. De parallel en tegelijk het contrast tussen de Romeinse tijd en het heden wordt goed weergegeven door het zicht op de 2000 jaar oude Puente Romana en de Puente Lusitania die dateert uit 1991. Vraag is welke van deze twee bruggen er over 2000 jaar nog staat.

Teatro en anfiteatro

De meest spectaculaire bouwwerken die de Romeinen hebben nagelaten in Mérida zijn de vlak naast elkaar gelegen Teatro en Anfiteatro die in dezelfde periode werden gebouwd en in het jaar 16 respectievelijk 8 BC in gebruik genomen. Het Teatro bood ooit plaats aan ongeveer zesduizend toeschouwers en is - om te voorkomen dat spelers en toeschouwers last hadden van de wind - deels ingebouwd in de heuvel die het hoogste punt vormt van de stad. De tribunes, bereikbaar via zestien poorten, bestonden uit drie gedeelten die van hoog tot laag in omgekeerde volgorde de sociale hiërarchie weerspiegelden die in de Romeinse tijd gebruikelijk was. Naast het Teatro ligt het Anfiteatro waarin toeschouwers zich konden verlustigen aan de strijd tussen gladiatoren of tussen mens en roofdier. Voor dat laatste werden vaak slaven ingezet die geen wapens konden hanteren en dus geen schijn van kans hadden, maar er vochten ook veteranen die uiteraard bedreven waren in de vechtkunst. Het Anfiteatro meet 126 meter in de lengte-as, de eigenlijke arena beslaat een oppervlakte van ongeveer 55 x 41 meter en het bood plaats aan 15.000 toeschouwers. Veel materiaal van het Anfiteatro is later gebruikt voor andere bouwwerken en de bovenste ring van de tribune is in de moderne tijd zelfs met dynamiet opgeblazen. In de arena was een kruisvormige ruimte uitgegraven die was afgedekt met een vloer rustend op houten palen. In deze ruimte bevonden zich o.a. de kooien voor de wilde dieren. Enorm is de Romeinse Circulo van Mérida, een draf- en renbaan met een oppervlakte van meer dan 30.000 m² waarvan slechts enkele resten bewaard zijn gebleven. Deze Circulo kon 35.000 toeschouwers herbergen en behalve voor de rennen werd het waarschijnlijk ook gebruikt voor simulaties van veldslagen.

Aquaduct

De Romeinen waren meesters in de creatie van watervoorzieningen. Mérida betrok water van twee stuwweren waarvan die van Proserpina nog altijd in gebruik is. Vanaf dit meer werd het water over een afstand van enkele kilometers naar de stad geleid. Om geen hoogte te verliezen bouwden de Romeinen imposante aquaducten waarvan de Acueducto de Milagros de beroemdste is. Dit aquaduct was honderden meters lang en bereikte een hoogte van 25 meter. Eenmaal in de stad werd het water opgeslagen in bassins voor zuivering waarna het gedistribueerd werd via vernuftige waterlopen tot in woningen en andere gebouwen.

Museo Nacional de Arte Romano van Mérida

Ter viering van het tweeduizend jarig bestaan van de stad, besloot Spanje tot de bouw van een nieuw museum voor Romeinse kunst dat het oude uit 1836 zou vervangen. Dit nieuwe museum, het Museo Nacional de Arte Romano, werd in 1986 geopend door de Spaanse koning in aanwezigheid van de Italiaanse president. Het is ontworpen door de architect Rafael Moneo die tal van belangrijke bouwwerken in op zijn naam heeft staan zoals de uitbreiding van het gemeentehuis in Murcia en die van het Prado te Madrid. Het museum heeft een totale oppervlakte van 5000 m² en ligt tegenover het Teatro. De vormgeving van het museum doet denken aan de boogconstructies van de Romeinen en het gebruik van rode baksteen geven het warmte. De opgraving van het Teatro leverde tal van beelden op waarvan de buste van Augustus, de zogenaamde Cabeza Velada (het gesluisde hoofd), tot een van de belangrijkste wordt gerekend. Deze afbeelding van de keizer, waarbij hij als hogepriester is afgebeeld, wijst erop dat Mérida een belangrijke rol speelde in de godsverering van Augustus. Naast de bustes van hoogwaardigheidsbekleders tonen ook de afbeeldingen van naamloze burgers de schoonheid van de Romeinse beeldhouwkunst. Behalve beeldhouwwerk bevat het museum een prachtige collectie van glas- en smeedwerk en worden op de enorme muren van het gebouw fraaie voorbeelden getoond van mozaïekvloeren uit de huizen die de Romeinen in Mérida bouwden.

Na de Romeinen

Noch de Visigoten, noch de Moren en de latere christelijke koningen hebben werken nagelaten in Mérida die kunnen wedijveren met die van de Romeinen. Visigotische kunst is te zien in de Iglesia del convento de Santa Clara. De bloem- en fruitmotieven die de Visigotische bouwmeesters aanbrachten op hun werk zijn elegant en terug te vinden op brokstukken van zuilen die de Moren gebruikten als bouwmateriaal voor het Álcazaba, een enorm verdedigingswerk waarin 2000 manschappen gelegd werden om de stad, die in de Moorse periode zeer opstandig was, onder de duim te houden. Vanaf de muur van het Álcazaba (met een dikte van 2,70 meter) kon de Romeinse brug, die toegang gaf tot de stad, in de gaten gehouden worden. Het terrein binnen de ommuring meet 132 x 137 meter en in het midden is de toegang tot de zo noodzakelijk aanwezige waterput (aljibe) waar de Visigotische zuilen dienen als steunpilaren. Nadat in 1230 de Moren uit Mérida verdreven waren werd de stad onderdeel van het koninkrijk van Castilië, maar ook uit die latere tijd zijn geen imposante werken overgebleven, vooral omdat het in kerkelijk opzicht geen belangrijke rol vervulde.

Plaza de España

Het hart van de hedendaagse stad wordt gevormd door het Plaza de España, een plein dat tegen de avond, het uur van de Paseo, gevuld wordt door jong en oud, waar kinderen ravotten, leren lopen en rolschaatsen. Waar enkele van de duizenden ooievaars die de Extremadura rijk is, op de nok van het uit 1883 daterende gemeentehuis (Ayuntamiento) onverstoorbaar op hun nest zitten of bezig zijn met het vergaren van voedsel voor hun jongen.

Murcia

Hitte

De stad Murcia wordt in de omgeving 'de kookpot' genoemd. De temperatuur kan er 's zomers dan ook flink oplopen, want de zee ligt er iets te ver weg om een verkoelende bries aan te leveren. Toch wordt het er vrijwel nooit zo verstikkend heet als dieper in het binnenland. De stad is mooi gelegen in het dal van de Segura, een rivier die in vroeger tijden nogal eens voor overstromingen zorgde. Tegenwoordig vormt vooral drinkwatertekort een dreiging. Aan openbare gebouwen hangen spandoeken met de slogan 'Water voor iedereen' en bij veel kranen hangt een waarschuwingsticker: 'Iedere druppel is leven', maar aan verkoeling biedende fonteinen geen gebrek. De meest originele fontein, winnaar van een gemeentelijke wedstrijd, bestaat uit twee grote bronzen kruiken boven elkaar. Gestaag loopt een stroompje water in de bovenste kruik en vandaar in de kruik eronder, die op zijn beurt iedere dertig seconden omkiept, zodat telkens met een enorm gekletter de inhoud over de grond stroomt. De Brug der Gevaren uit 1741 is de oudste brug in de stad, gebouwd nadat bij een overstroming zijn voorganger werd meegesleurd. Deze brug wordt veilig bewaakt door een Mariabeeldje in een nis, de Virgen de los Peligros. Dichtbij de brug 'zwemt' stroomopwaarts een reusachtige sardine, die bij hogere waterstanden een speels boogje water spuit.

Moorse oorsprong

In het jaar 825 werd Madina Mursiya gesticht door Abderramán II, de emir van al-Ándalus, maar al eerder bestond er een kleine Romeinse nederzetting onder de naam Murtia, genoemd naar de mirtestruiken die nog steeds overdadig groeien langs de rivier de Segura. De Arabieren legden een uitgebreid net van irrigatiewerken aan rondom de stad waarvan een deel nog steeds intact is. Uit veelvuldige opgravingen in het omringende gebied is afgeleid dat er al in zeer oude tijd mensen leefden. Tijdens de septemberfeesten van de stad vindt telkenjare op het plein voor de kathedraal plechtig een heropvoering plaats van de stichtingsceremonie uit het jaar 825. Reeds in 1272 werd in Murcia een universiteit gesticht, niet de oudste van Spanje, maar wel ruim drie eeuwen ouder dan de universiteit van Leiden, de oudste in Nederland. Tegenwoordig is deze universiteit met bijna 40.000 studenten lang niet de grootste van Spanje, maar wél een factor van belang in de stad.

In vroeger eeuwen stonden er vele korenmolens langs de rivier de Segura. Nu wordt er nog maar één in stand gehouden, maar in het hydraulisch museum en in het Museo de la Ciencia y el Agua (Museum voor Wetenschap en Water) worden alle aspecten van deze vroegere levensbronnen uitvoerig toegelicht. De Jardín de Floridablanca is het oudste openbare park van Spanje: eind achttiende eeuw bepaalde graaf José Moñino, minister onder Karel III, voor zijn overlijden, dat zijn park voor de bevolking van zijn geboorteplaats werd opengesteld. De reuzenficussen met hun enorme wortelstelsels in dit schaduwrijke park doen je direct geloven dat ze er al twee eeuwen staan.

Kathedraal

Na de verovering van de stad door de Christenen begon men in 1266 aan de bouw van een kathedraal op de plaats van de grote moskee. De kathedraal vertoont gedeelten in gotische en barokke stijl. Het hart en de ingewanden van koning Alfons X de Wijze worden in deze kathedraal als relikwieën bewaard, overeenkomstig zijn beschikking, als erkenning voor de hem zeer toegewijde stad. Aan het plein de Plaza del Cardenal Belluga, tegenover de kathedraal en daarmee op harmonieuze wijze contrasterend, is in 1998 een nieuw gedeelte verrezen van het Ayuntamiento, van architect Rafael Moneo. Dwars op beide gebouwen bevindt zich het bisschoppelijk paleis, dat uit de achttiende eeuw dateert.

Musea

Murcia is rijk aan musea en kunstgaleries: het Museo de Bellas Artes, het Museo de Santa Clara (in een voormalig klooster), het Archeologisch Museum en de Sala de Verónicas zijn alle beslist een bezoek waard, behalve om de collecties ook om de fraaie gebouwen waarin ze gehuisvest zijn. Een opmerkelijk museum is het Museo Salzillo, volledig gewijd aan het omvangrijke werk van Francisco Salzillo (1707-1783), een beeldhouwer die zijn hele leven in Murcia woonde en werkte, er zelfs vrijwel nooit een stap buiten zette. Francisco Salzillo erfde het atelier van zijn vroegoverleden, uit Napels afkomstige vader en breidde dat uit tot een grote werkplaats met vele leerlingen. Dat hij zich persoonlijk intensief bemoeide met iedere fase van de uitgevoerde werken, blijkt uit zijn onmiskenbare eigen stempel. De thema's zijn voornamelijk religieus van aard, eensdeels weergegeven in grote beelden en taferelen, anderdeels in bijbelse landschappen vol minutieus uitgewerkte figuurtjes. De stijl is te klassificeren als rococo met invloed van Italiaanse barok, de uitvoering in gepolychromeerd hout, gebakken klei en smeedwerk. De kleding is opgeschilderd of uitgevoerd in weelderige stoffen met borduursels. Acht manshoge beelden en beeldengroepen, opgesteld in de kerk die onderdeel uitmaakt van het museum, geven gebeurtenissen uit de laatste dagen van Christus weer, waaronder een imposant Heilig Avondmaal. De landschappen vol minutieus uitgewerkte figuurtjes doen bij eerste aanblik denken aan modeltreinen-scenery, maar bij nadere beschouwing geven de raakgetroffen gelaatsuitdrukkingen en houdingen blijk van groot vakmanschap. Er staan uitvoerige taferelen opgesteld van episodes rondom de geboorte van Christus, getuigen van de grote devotie van deze in Murcia zeer geliefde beeldhouwer. Tijdens de passieweek worden in de stad vanuit verschillende kerken beelden van Salzillo in processie rondgedragen.

Moros y Cristianos

Murcia is een gezellige, levendige stad met ruim 430.000 inwoners, hoofdstad van de gelijknamige Autonome Regio, met een belangrijke, ook exporterende industrie op het gebied van met name levensmiddelen, dranken, stoffen en leer. Buitenlandse toeristen komen er niet en masse, hooguit op een dagtrip vanuit de nabijgelegen badplaatsen. Zowel in het voorjaar als in het najaar zijn er uitgebreide feesten in de stad. De hele maand september wordt de verovering van de stad door de Christenen op de Moren in de dertiende eeuw gevierd: Moros y Cristianos.

Dan zijn er defilé's met praalwagens en fantasievol uitgedoste, statig voortschrijdende groepen, enthousiast toegejuicht door de toegestroomde menigte langs de kant. Oorverdovende muziek van de banda's wordt begeleid door paukengeroffel. Overal in het centrum weerklinkt muziek en wordt spontaan gedanst. Tot diep in de nacht worden handkarren vol speelgoed en lekkernijen voortgeduwd en onvermoeibaar tapas en porties paella geserveerd.

Orense

Historie

De vallei van de rivier de Miño, waaraan Orense (Ourense in het Galicisch oftewel Gallego) gelegen is, was al bevolkt in de zogenaamde época castreña. Deze naam is ontleend aan de typische Galicische nederzettingen die destijds (vanaf de zesde eeuw BC) werden gebouwd, de zogenaamde castros, bestaande uit een aantal ronde hutten met een muur eromheen, gelegen op gemakkelijk te verdedigen plekken zoals schiereilandjes in meanderende rivieren. Eén van dergelijke nederzettingen lag in de buurt van Las Burgas, een thermale bron waaromheen in de Romeinse tijd de stad Orense ontstond. Deze bron geeft permanent driehonderd liter water per minuut af met een temperatuur, variërend van 64 tot 68 graden Celsius. Vroeger werd dit water onder meer gebruikt om er kippen mee te overgieten wat het plukken van de veren vergemakkelijkte. De herkomst van het water is niet duidelijk. Volgens een legende is het afkomstig uit een bron direct onder de Capilla de Santo Cristo in de kathedraal van Orense, terwijl een andere legende het toeschrijft aan een slapende vulkaan die elk moment tot uitbarsting kan komen. Hoe dan ook, vandaag de dag halen velen water bij deze bron, water waaraan een geneeskrachtige werking wordt toegeschreven. Over de oorsprong van de naam Burgas bestaat evenmin duidelijkheid. Sommigen menen dat het afkomstig is van het Keltische "beru", dat warm betekent, maar waarschijnlijker is, dat deze naam is afgeleid van het latijnse woord "burca" ofwel bassin, een toespeling op de Romeinse warmwaterbaden.

Musea

Hoteleigenaren in Orense klagen over het feit dat hun stad lang niet die toeristische belangstelling heeft die Santiago de Compostela ten deel valt. Dat is begrijpelijk, maar voor de toerist die wèl de moeite neemt Orense te bezoeken, is dat nu juist een van de aantrekkelijke kanten van de stad. Orense straalt een zekere rust uit en er is toch veel te zien. De kathedraal (catedral de San Martin), het Convento de San Francisco, de Plaza Mayor om enkele bezienswaardigheden te noemen. En op een verborgen pleintje een elegant standbeeld van de Galicische schrijver, schilder en tekenaar Alfonso Castelao. Castelao studeerde medicijnen en was een van de apologeten van het Galicisch nationalisme. Beroemd is zijn uitspraak "Fixenme médico por amor ó meu pai; non exerzo a profesión por amor á humanidade" (ik werd arts uit liefde voor mijn vader, niet uit liefde voor de mensheid oefende ik dit beroep uit). Zijn werk wordt regelmatig geëxposeerd en vooral de cartoonachtige tekeningen, die dateren uit het begin van de vorige eeuw, zijn zeer trefzeker. In traditionele bars in Galicië wordt de frisse witte Ribeiruwijn gedronken uit kleine aardewerken kommetjes (tazas). De wijn wordt uit een kan van enige hoogte in de taza geschonken, wat een bruisend effect heeft. Een oude gewoonte, want in het archeologisch museum van Orense tref je exemplaren aan van dergelijke kommetjes uit de vijftiende eeuw. Dit museum is prachtig ingericht en geeft een goed overzicht van de (pre)historie van de stad.

Behalve het archeologisch museum is er ook het Museo Municipal (Gemeentemuseum). Van bescheiden omvang en zoals veel Spaanse musea gratis toegankelijk. Het museum organiseert exposities en put daarbij uit de vele werken die in zijn bezit zijn. Bedoeling is om het hele bezit in achtereenvolgende exposities voor het publiek toegankelijk te maken.

Bruggen

Orense mag zich verheugen in een flink aantal oeververbindingen die het westelijk deel van de stad, waarin de casco histórico, verbinden met het oostelijk deel. De oudste en meest bekende is de Puente Romano, die in de loop van de eeuwen een aantal keren gerenoveerd is, maar wel zijn karakteristieke Romeinse vorm heeft behouden. Het is een voetgangersbrug. Daarnaast zijn er de Puente Nuevo, in gebruik genomen in 1918 en de boven alles uittorende spoorbrug uit 1958.

Last but not least de Puente Milenio (Milleniumbrug) uit 2001. Laatstgenoemde brug is een gewaagde constructie van staal en beton met een in het oog springende gebogen vorm van de ophanging die benut is als voetgangersbrug en tot een hoogte van tweeëntwintig meter reikt (je kunt ook beneden langs). Het is een symbool van de progressie die de stad maakt.

Pamplona

Stad van de stieren

De stad Pamplona - dat door de gemeente zelf Iruña wordt genoemd en in het Baskisch Iruñea - wordt vrijwel altijd geïdentificeerd met het stierenrennen: de encierro, waarbij tijdens de feesten van San Fermín (7-14 juli) elke dag enkele stieren door de nauwe straatjes van Pamplona worden gestuurd die 's avonds in de arena hun droevig lot tegemoet gaan. Waaghalzen rennen voor de dieren uit, waarbij zij vaak verwondingen oplopen of soms hun bravoure met de dood moeten bekopen. San Fermín ofwel de heilige Ferminius, bisschop van Amiens en patroonheilige van de stad, is volgens de legende geboren ergens in de derde eeuw in Pamplona als kind van een heidens senator in Romeinse dienst, die zich met zijn familie liet dopen na de prediking van San Saturnino (of San Cernin) te hebben gehoord. Dat gebeurde op de plaats die nu de pocico (putje) de San Cernin wordt genoemd en voor de kerk van San Saturnino zou zijn gelegen. Het is een vast punt in de bedevaartsroute naar Santiago de Compostela. De feesten van San Fermín ontstonden in de middeleeuwen als seculiere feesten waarbij gebruik werd gemaakt van data waarop christelijke feestdagen vielen. Van oudsher waren deze feesten eigenlijk bijeenkomsten waarop kooplieden, boeren en dorpingen uit de wijde omgeving handel dreven met elkaar. De bijeenkomsten boden gelegenheid om stierengevechten te organiseren. Oorspronkelijk werden in Pamplona zowel in juni als in oktober - het begin en het eind van de zomer - feesten gehouden, die in 1591 echter gecombineerd werden tot één feest in juli.

De encierro ontstond eveneens in de middeleeuwen toen herders uit de omgeving hun stieren de stad in voerden: la entrada, op weg naar de Plaza Mayor die als arena dienst deed. In de vroege ochtend werden de stieren de weg opgedreven waarbij bewoners van de stad de boeren hielpen de dieren aan te moedigen met behulp van stokken en veel geschreeuw. In de achttiende eeuw verschenen hekken ter bescherming van omstanders en tweehonderd jaar later doken de eerste toeschouwers eronder door om in plaats van mee te helpen, voor de stieren uit te rennen. Zo ontstond de traditie die nu grote populariteit geniet en vaak tot ongelukken leidt. In de stad bevindt zich op de Avenida Roncesvalles een indrukwekkend bronzen beeldhouwwerk van de encierro, van de hand van Rafael Huerta, afkomstig uit Bilbao.

Historie

Pamplona werd als legerplaats gesticht rond 75 BC door de Romeinse veldheer Cnaeus Pompeius. Hij noemde deze vesting Pompaei-ilun (stad van Pompaeus) die uitgroeide tot de stad Pamplona en in de periode dat de Visigoten heersten over het Iberisch schiereiland hun bisschopszetel herbergde. Rond 715 veroverden de Moren Pamplona, dat daarna diverse keren doelwit was van aanvallen van zowel de Frankische koning Karel de Grote als de emirs van Córdoba. Zo werd de stad minstens twee keer met de grond gelijk gemaakt. De eerste aanwijzingen van de aanwezigheid van een stadsmuur dateert uit 778 toen Karel de Grote Pamplona verwoestte. Twee eeuwen erna was Pamplona een van de belangrijkste steden in de door de christenen op de Moren veroverde gebieden en de hoofdstad van het gelijknamige koninkrijk, dat tijdens de regeerperiode van Sancho de Grote uitstreekte over het grootste deel van Noord-Spanje. Na de dood van Sancho werd het rijk gesplitst en ontstond het koninkrijk Navarra dat tot 1512 zelfstandig zou blijven. Het werd in dat jaar veroverd door de hertog van Alba, veldheer van de katholieke vorst Ferdinand II van Aragón en regent van Castilië. Omdat Pamplona na de invoeging van Navarra onder de kroon van Castilië een belangrijke rol speelde in de verdediging van het koninkrijk, besloot Ferdinand de fortificatie van de stad te moderniseren en gaf opdracht een kasteel te bouwen in het niemandsland buiten de stadsmuur op de plek waar zich destijds het klooster van Santiago bevond, dat gedoemd werd afgebroken te worden.

Het Castillo de Santiago is een zwaar bemuurd, vierkant gebouw met torens op elke hoek en met een zijde naar de ingang van de stad gekeerd zodat behalve het open veld, ook de stad zelf in het oog kon worden gehouden. Op vier plaatsen in de stadsmuur zijn kleine bolwerken aangebracht. Ter nagedachtenis van het afgebroken klooster werd het kasteel Castillo de Santiago genoemd. Dit voor die tijd uiterst geavanceerde verdedigingswerk werd al na enkele decennia slachtoffer van de ook toen bestaande bewapeningswedloop. Met de introductie van het kanon, dat halverwege de vijftiende eeuw al werd gebruikt door de Turkse sultan Mehmet II bij het beleg van Constantinopel, dienden vestingen veel zwaarder te worden uitgevoerd dan in de middeleeuwen gebruikelijk was en ook de komst van andere vuurwapens dwong de vorsten tot de bouw van steeds beter doordachte defensiewerken.

De Citadel van Pamplona

Filips II, die in 1556 de Spaanse troon besteeg, stichtte de Academia de Matemáticas de Madrid, een instituut waar de beste specialisten bestaande oorlogsstrategieën analyseerden en nieuwe ontwierpen. Uit hun koker kwam het plan voor de bouw van een stervormige vesting in Pamplona dat de verdedigers van de stad in staat stelde de vijand effectief te weren. Een belangrijk kenmerk van dit model is het ontbreken van dode hoeken en de aanwezigheid van een gracht die het pentagonale bouwwerk omsluit. Het kasteel van Ferdinand werd afgebroken en buiten de bestaande stadsmuur verrees een gigantische citadel met vijf bolwerken, waarvan er twee bedoeld waren om een eventuele aanval vanuit de stad af te slaan en drie gericht waren op het niemandsland. Dit ontwerp was gebaseerd op dat van de vesting te Antwerpen en werd gerealiseerd door de architect Jacobo Paelel Fratrín. Ook werd de oude stadsmuur vervangen door een veel zwaardere nieuwe muur en uitgerust met stevige bolwerken. In later eeuwen zijn nog tal van aanvullingen aangebracht in de verdedigingswerken van de stad, zoals de Franse poort, die nog geheel intact is. Een deel van de Citadel is in 1915 gesloopt om plaats te maken voor een stadsuitbreiding. De twee stadinwaarts gerichte bolwerken verdwenen, maar de rest van de Citadel is behouden gebleven en gerestaureerd en werd in 1964 door het leger overgedragen aan de gemeente. In 1978 werd het tot nationaal monument verklaard. Momenteel is het een ruim bemeten oase in de stad en in gebruik als recreatiegebied, hondenuitlaat- en wandelgebied en worden er regelmatig manifestaties, muziekfestivals en exposities gehouden.

Palacio de Condestable

Dit paleis, gelegen aan de Calle Mayor, is tussen 1550 en 1560 gebouwd in opdracht van Luis de Beaumont, opperrijksmaarschalk van Navarra. Na zijn dood ging het over in handen van de hertog van Alba. Gedurende de volgende 150 jaar herbergde het paleis de bisschopszetel en diende het ook enige tijd als gemeentehuis. In de negentiende eeuw veranderde het gebouw van karakter. Het werd gekocht door een vermogend burger die het een commerciële functie gaf. De royale vertrekken werden gesplitst en de gevel opengebroken om er etalages van winkels in aan te brengen. In de jaren 2008 en 2009 is het gebouw gerenoveerd en in oude glorie hersteld. Fraai zijn de aquillos (poortjes) op de tweede verdieping die weer in de voorgevel aan de Calle Mayor te zien zijn. Het paleis is nu eigendom van de gemeente en heeft een culturele bestemming. Op de begane grond vinden regelmatig muziek- en andere voorstellingen plaats en de muren bieden ruimte aan wisselexposities. Permanent is de tentoonstelling van Pablo Sarasate (1844-1908), een eerbetoon aan de beroemde violist en componist die in Pamplona werd geboren en in de tweede helft van de negentiende eeuw wereldwijde triomfen vierde. De herinnering aan zijn spel is die van een grote virtuositeit en zijn nu nog veel gespeelde composities zijn vaak gebaseerd op de Spaanse volksmuziek. Componisten als Bruch, Lalo en Saint-Saëns hebben werken aan hem opgedragen. Sarasate was in het bezit van twee violen van Stradivarius, waarvan hij er één gekregen had van koningin Isabella II.

Museo de Navarra

Het museum van Navarra is gevestigd op de plaats waar het hospitaal Nuestra Señora de la Misericordia stond. Het gebouw dateert uit de tweede helft van de zestiende eeuw en van het oude hospitaal zijn alleen het portaal, dat nu de hoofdingang is van het museum, en de kapel bewaard gebleven. Het hospitaal werd in 1932 verplaatst naar een andere locatie en in 1952 begon de verbouwing ten behoeve van het museum. In 1986 werd het museum geheel op de schop genomen en kreeg het door het creëren van vergader- en gehoorzalen een publiek karakter. Een opvallende museumstuk is van Moorse afkomst en dateert uit de hoogtijdagen van het kalifaat van Córdoba. Het is een juwelenkistje van bewerkt ivoor met een ongelooflijke detaillering en vervaardigd in 1004 als geschenk aan de toenmalige politiek leider van het kalifaat, Abd al-Malik al-Muzaffar, de zoon van Almanzor die aan het eind van de tiende eeuw vanuit Córdoba een waar schrikbewind voerde over de christelijke rijken in het noorden van Spanje.

Plasencia

Historie

Met gepaste trots vermeldt het gemeentebestuur van Plasencia nog altijd de leuze *Ut placeat Deo et hominibus* (Om God en de mens te behagen), in 1186 door koning Alfons VIII van Castilië aan de plaats gehecht, nadat hij de streek op de Moren veroverd had. Als Romeinse garnizoensplaats droeg de plaats de naam *Dulcis Plácida* en als Moorse stad heette hij *Ambroz*. In 1189 bekrachtigde paus Clemens III de status van deze christelijke stad met een bisschopszetel. De eerste bisschop zette vaart achter de bouw van een kathedraal en andere kerkelijke gebouwen. Al in 1195 wonnen de Moren de Slag bij Alarcos, op zo'n 120 km afstand van Plasencia, heroverden ook de stad en verwoestten alle christelijke bouwwerken grondig. Twee jaar later wonnen de christenen de Slag bij Las Navas de Tolosa, namen op hun beurt de stad weer triomfantelijk in bezit en begonnen daadkrachtig aan de wederopbouw. Deze woelige periode is door de schrijver-priester Jesús Sánchez Adalid in 2008 tot leven gewekt in de roman *De ziel van de stad*.

Het bestuur van stad en omgeving werd ruim twee eeuwen gedeeld door bisschoppen en edelen, totdat in 1442 koning Johan II de titel graaf van Plasencia verstrekte aan Pedro de Zúñiga. Diens zoon Álvaro erfde de titel en werd in 1476 door Isabella I van Castilië bevorderd tot hertog. De ceremoniële titel Hertog van Plasencia bestaat nog altijd. Medio 17e eeuw kocht Plasencia om samen met de omringende steden voor 80.000 ducaten een stem in de Cortes.

Stadsbeeld

Het is niet verbazingwekkend dat Plasencia op grond van de ligging altijd een sterke aantrekkingskracht heeft uitgeoefend op heersers en bestuurders. Er zijn zelfs restanten van een Keltische burcht gevonden. De stad in het noorden van Extremadura is strategisch gelegen aan de Vía de la Plata, de Romeinse weg die noordzuid van Mérida naar Astorga loopt, een natuurlijke doortocht in het gebergte. De rivier de Jerte vormt er een royale bocht en zorgt voor vruchtbare velden met vele boomgaarden. De middeleeuwse dubbele stadsmuur telde zeven poorten en wel zeventig torens. Verschillende gedeelten van de stadsmuur zijn gerestaureerd, enkele stadspoorten en een vijftal torens. Bij de Torre Lucía is de muur een eind te bewandelen, waarbij een fraai uitzicht over de omgeving geboden wordt. Vanaf de arcadenomzoomde Plaza Mayor leiden zeven voormalige gildestraten naar de stadspoorten. Via een imposant aquaduct uit de 16e eeuw, de Bogen van Sint Antonius genoemd, vond eeuwenlang de drinkwatervoorziening van de stad plaats. Het geheel telt 55 bogen, is 18 meter hoog en 300 m lang.

Kerken

Aan één plein zijn alle belangrijke kerkelijke gebouwen van Plasencia gesitueerd. De nieuwe kathedraal, waaraan vanaf 1498 maar liefst tachtig jaar gebouwd is, heeft een indrukwekkende voorgevel in platereske stijl en koorzetels met minutieus houtsnijwerk. De oude kathedraal toont zowel romaanse als gotische stijlkenmerken. Bij de bouw van de nieuwe kathedraal moest de oude geleidelijk het veld ruimen tot er nog maar een klein deel van resteerde. Vlakbij bevinden zich ook het 18e-eeuwse bisschoppelijk paleis en het Casa del Deán, het huis van de deken. Op de plaats van het klooster van Santo Domingo ofwel van San Vicente Ferrer, in de 15e eeuw gebouwd, stond ooit de grootste synagoge van de stad. Nu is hierin de nationale parador van Plasencia gehuisvest. De straten eromheen vormden eertijds de joodse wijk van de stad.

Musea

Verspreid door de stad zijn ook vele grote herenhuizen te bewonderen, met recht paleizen genoemd. Sommige worden nog steeds door particulieren bewoond, zoals het oorspronkelijk uit de 13e eeuw stammende Paleis van Monroy, gewoonlijk 'het Huis met de twee Torens' genoemd, en het renaissancistische Paleis van de Markies van Mirabel, dat nu gedeeltelijk als museum is ingericht.

Het sfeervolle Etnografische textielmuseum Pérez Enciso, in een voormalig hospitaal, is vooral gewijd aan de geschiedenis van weef- en borduurwerk en beschikt over een uitgebreide collectie regionale klederdrachten.

In een imposant rechthoekig complex dat begin 20e eeuw in modernistische stijl gebouwd werd als weeshuis en later dienst deed als militaire kazerne, zijn vanaf 1998 vier uitstekend geoutilleerde universitaire opleidingen gevestigd. Het gebouw wordt nu de Campus van Plasencia genoemd.

Abuelo Mayorga

Op de Plaza Mayor is het Casa Consistorial, het gemeentehuis, de blikvanger. Het huidige gebouw dateert uit 1966 en is een reconstructie van een gebouw uit 1523, in neo-gotische en neo-renaissancistische stijl. Het gebouw heeft een dubbele arcade en een klokkentoren met kleurige pop die de uren slaat, Abuelo Mayorga. Abuelo Mayorga (opa of oude man Mayorga) is dominant aanwezig in Plasencia. De pop is 2 meter hoog, weegt 85 kilo en dateert van 1973. Hij had enkele voorgangers. Van de eerste pop is bekend dat hij medio 15e eeuw aan de stad geschonken werd door Leonor de Pimentel, de vrouw van de eerste graaf van de stad, Pedro de Zúñiga. Pas in 1570 echter werden de klok en de pop voor het eerst vermeld in een document, waarin het loon van de onderhoudsman verhoogd werd. De eerste pop heeft het tot 1743 uitgehouden en werd spoedig daarna vervangen. De tweede werd in 1811 door Franse, ingekwartierde soldaten vernield. Pas in 1935 werden de derde klok met pop aan de toren bevestigd. Die pop bleek echter te zwaar, waardoor de klok structureel achterliep. Hij werd al spoedig van de toren gehaald, maar pas in 1973 kwam de vierde versie, ontworpen door de plaatselijke muzikleraar en schilder Manuel Calderón Polo. De naam van de pop schijnt ontleend te zijn aan het dorp Mayorga bij Valladolid.

Ronda

Historie

Ronda is een van de belangrijkste toeristische trekpleisters van Ándalusië. Het aantal bezoekers dat deze stad jaarlijks ontvangt, bedraagt ongeveer het tienvoudige van het aantal inwoners (ruim 36.000). Driekwart daarvan zijn toeristen die komen voor recreatie, de cultuur of de omgeving. Zonder toerisme geen Ronda, het is er de enige bedrijfstak van betekenis. Ronda ligt zo'n honderd kilometer ten westen van Málaga op een hoogte van 739 meter boven zeeniveau. Je kunt vanuit Málaga óf direct westwaarts gaan langs uitgestrekte fruitkwekerijen, óf eerst naar Marbella reizen en je verbazen over wat veertig jaar strandtoerisme met de Spaanse kust heeft gedaan, om vervolgens noordwaarts te koersen.

Ronda is gesticht door de Kelten in de zesde eeuw BC en werd door hen Arunda genoemd. Later streken de Grieken er neer die de naam Runda gebruikten. Maar de stad kwam pas echt tot ontwikkeling ten tijde van de Tweede Punische oorlog tussen de Romeinen en Carthagers in de derde eeuw BC. De status van de stad werd aanzienlijk verhoogd dankzij de invloed van de Romeinen die er bleven tot in de vijfde eeuw AC. In die tijd werd Ronda opgenomen in het Visigotische rijk dat vanaf 711 onder de voet werd gelopen door de Moren. In 713 opende Ronda haar poorten voor de Berbers zonder slag te leveren. De stad werd later onderdeel van het kalifaat van Córdoba en omgedoopt in Izn-Rand Onda (de stad van het kasteel), hoofdstad van de Ándalusische provincie Takurunna.

Na het uiteenvallen van het kalifaat in de elfde eeuw werd Ronda de hoofdstad van het Taifa de Ronda, een zelfstandig koninkrijk dat in 1485 door de christenen onder aanvoering van koning Fernando werd veroverd op de Moren. Het was tijdens de periode als Taifa de Ronda dat de belangrijkste bouwwerken werden gerealiseerd die nu de stad het aanzien geven van monumentaal erfgoed. De Arabische baden zijn daar bij uitstek een voorbeeld van.

Drie bruggen

De ligging van Ronda is bijzonder te noemen. De casco histórico (historische binnenstad) ligt aan de oostoever van de rivier de Guadalevín, die een diepe insnijding heeft gemaakt: de Tajo de Ronda. Deze wordt overspannen door de grootste attractie van de stad: de Puente Nuevo (nieuwe brug). Het loopvlak van deze brug bevindt zich op een hoogte van honderd meter boven het water. De brug werd gebouwd tussen 1759 en 1793. Voornaamste bouwmeester was José Martín de Aldehuela, die ook de laatste hand gelegd schijnt te hebben aan de Plaza de Torros (arena voor stierengevechten) in Ronda. De Puente Nuevo draagt deze naam niet voor niets. Er zijn nog twee andere bruggen over de Guadalevín: de Puente Viejo (1616) en de kleinste van de drie bruggen, de Puente Romano (ook bekend als de Puente de las Curtidurías, daterend uit de Moorse regeerperiode. Waarschijnlijk is deze oudste brug gebouwd op resten van een Romeins bouwwerk, vandaar de naam.

Palacio de Mondragón

In de casco histórico is een aantal indrukwekkende bouwwerken aanwezig, waaronder de Iglesia de Santa María, het Ayuntamiento (stadhuis), het Palacio de Mondragón, waarin het Museo Municipal (gemeentemuseum) is gevestigd en het Palacio de Moctezuma. In dit paleis is de schitterende collectie van de kunstenaar Joaquín Peinado ondergebracht. Joaquín Peinado, geboren in Ronda, begon in 1915 een studie aan de hogeschool voor de handel in Sevilla, maar gaf deze op in 1919 om te gaan studeren aan de Escuela Superior de Bellas Artes de San Fernando te Madrid. In 1923 vertrok hij naar Parijs waar hij deel uitmaakte van de Escuela Española de París (Spaanse Parijse school), die het brandpunt was van artistieke in de twintiger jaren van de vorige eeuw.

Peinado wordt beschouwd als een van de belangrijkste Spaanse kubistische schilders en was tijdgenoot van Picasso en de regisseur Buñuel met wie hij in 1926 in Amsterdam werkte aan de realisatie van het operaspel *El Retablo de Maese Pedro*, een compositie van Manuel de Falla uit 1923, dat oorspronkelijk als marionettentheater werd opgevoerd. Peinado schilderde de decors voor dit werk. Hij overleed in 1975 in Parijs.

Museo del Bandolero

Een heel bijzonder museum in Ronda is het Museo del Bandolero. In tegenstelling tot het Museo Peinado, dat is ingericht in moderne, open en rustige stijl, bevat het museum dat het verschijnsel van het Bandolerismo beschrijft, een aantal krappe zaaltjes die volgepropt staan met attributen van struikrovers die vanaf de middeleeuwen de wegen van Ándalusië onveilig maakten. De muren zijn geheel overdekt met afbeeldingen van taferelen van overvallen en met prenten van beroemde bandoleros. De laatst levende bandolero is een ware beroemdheid in Ronda. Het is Juan José Mingolla Gallardo wiens bijnaam "Pasos Largos" luidde, wat Grote Stappen betekent, en die in 1934 in de gevangenis aan tuberculose overleed.

Santiago de Compostela

Bedevaartstad

In het Museo das Peregrinacións (het Bedevaartsmuseum) in Santiago de Compostela staat een prachtig albasten beeldje van een vijftiende-eeuwse pelgrim. Gehuld in eenvoudige pij, op sandalen, de heilige schrift in de arm en met de karakteristieke hoed voorzien van de traditionele jacobsschelp. Zo zie je ze vandaag de dag niet veel meer. De meeste pelgrims die nu bedevaart op de Camino de Santiago aanvaarden, hebben een lichtgewicht uitrusting en laten zich hoogstens verleiden tot de aanschaf van een houten pelgrimsstaf. In de kathedraal kunnen zij, net als dat vroeger gebeurde, te biecht gaan bij tal van priesters die in kleine biechthokjes de pelgrims opwachten. Het biedt een enigszins merkwaardige, haast obscene aanblik, om in de door de vele toeristen overvolle kathedraal, de in korte broek en T-shirt geknielde moderne pelgrim open en bloot te biecht te zien gaan.

Historie

In Galicië, het noordwesten van Spanje, dat door de Romeinen "Finis Terrae" werd genoemd, leefde volgens de legende de apostel Santiago, de Spaanse naam voor Jacob, zoon van Zebedeus en broer van Johannes de evangelist. Santiago was de zorg voor de kerstening van de Spanjaarden toevertrouwd, maar bij gebrek aan succes keerde hij terug naar Jeruzalem in het jaar 44 AC, werd gevangen genomen, gemarteld en onthoofd door Herodes Agripa. Zijn discipelen, zo vertelt het verhaal, brachten zijn lichaam naar de oever van de zee waar zij een geheel opgetuigd schip aantroffen zonder bemanning.

Dat vervoerde de apostel over zee naar Galicië, waar hij begraven werd en voor hem een altaar werd opgericht in de buurt van Iria Flavia, de toenmalige hoofdstad van Galicië. De ligging van deze plek raakte in vergetelheid totdat in het jaar 813 de heremiet Pelayo op die plaats een zachte gloed opmerkte en liederen hoorde. Daaraan dankt deze plaats de naam Campus Stellae of Campo de la Estrella waar de huidige naam Compostela vandaan komt. Pelayo waarschuwde de bisschop van Iria Flavia, Teomidorus, die aan de hand van een inscriptie op de sarcofaag vaststelde dat de gevonden beenderen van Jacobus waren. Hij stelde koning Alfons II in kennis van de vondst die zich daarop naar de plek begaf en de apostel Santiago uitriep tot patroonheilige van het koninkrijk. Ook richtte hij een sanctuarium op waar later de kathedraal zou verrijzen. Vanaf dat moment bleven er zich volgens het verhaal wonderen en verschijningen voordoen die tal van legendes deden ontstaan. Deze legendes spraken de strijders tegen de Moren moed in en motiveerden de pelgrims die in steeds groteren getale hun bedevaart over de Camino de Santiago ondernamen.

Kerken

De kathedraal van Santiago dateert uit de elfde eeuw en is over de oorspronkelijke kerk heengebouwd die gaandeweg werd afgebroken. Het is een imposant bouwwerk, maar ademt door de voortdurende aanwezigheid van druk fotograferende bezoekers en hun veelal luidruchtige begeleiders een weinig serene sfeer. Wie daarnaar op zoek is, kan terecht in de Colexiata de Santa Maria a Real de Sar (kerk van Santa Maria de Sar), ver van het centrum gelegen aan de oostzijde van de spoorbaan. Het is een bijzondere kerk vanwege de schuinstaande steunpilaren, in oorsprong opzettelijk zo geconstrueerd. En omdat de grond op die plek instabiel is, zijn later aan de buitenkant van de kerk zware steunberen aangebracht om te voorkomen dat de kerk instort.

Schuin achter de kathedraal ligt het Monasteiro e Igrexia de San Martiño Pinario. Dit klooster dateert uit de vijftiende eeuw en was destijds een van de machtigste en rijkste kloosters van Galicië. Het herbergt een museum waarin onder andere heel fijnzinnige gravures zijn te zien die contrasteren met de overdadige versierkunst die je altijd aantreft in katholieke kerken. De afgebeelde gravure geeft de achterkant weer van de kerk van Santa Maria de Sar.

Praza do Obradoiro

Terug naar het centrum, naar het Praza do Obradoiro, waaraan behalve de kathedraal ook het gemeentehuis (ayuntamiento) gelegen is. Het doet door de strakke en symmetrische bouwvorm een beetje denken aan het Paleis op de Dam te Amsterdam, maar past veel beter in zijn omgeving zo tegenover de kathedraal en naast het Hostal de los Reyes Católicos. Dit voormalige gastenverblijf voor pelgrims dat eind vijftiende eeuw werd gebouwd op last van de Reyes Católicos (Katholieke koningen), Ferdinand van Aragón en Isabella van Castilië, die de bedevaartsplaats Santiago een warm hart toedroegen. Het Hostal wordt gerekend tot de meest luxueuze hotels van Europa en zal voor slechts een enkele pelgrim te betalen zijn (de kamerprijzen bewegen zich rond de 250 euro per nacht), maar gelukkig is er een nieuw onderkomen voor de pelgrims in het Convento de Belvís, een eind uit het centrum en hoog gelegen aan de rand van het Parque de Belvís, van waaruit je overigens een fraai uitzicht hebt op de stad.

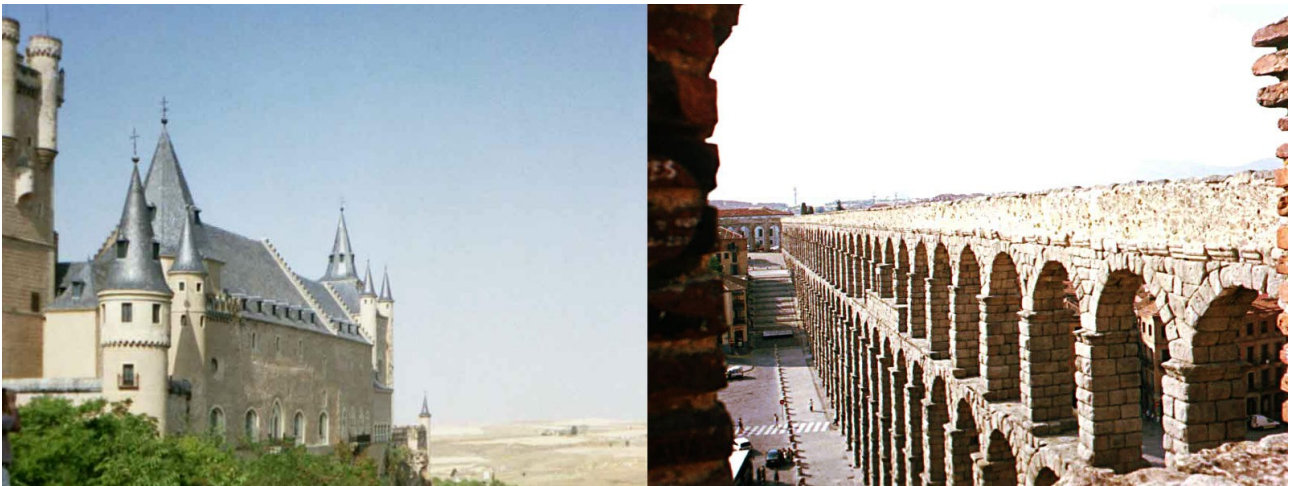
Moderne architectuur

Vrijwel elke stad van enige omvang meent er goed aan te doen om een museum te bouwen voor hedendaagse kunst en dat verschijnsel tref je ook aan in Galicië. Het Centro Gallego de Arte Contemporaneo is een mooi gebouw, zij het niet echt spectaculair en de collectie is niet om over naar huis te schrijven. Als je geluk hebt tref je een expositie met iets bijzonders zoals in mei 2009: het schilderij *la Última Cena* (het laatste Avondmaal) in een modern jasje.

Veel indrukwekkender is de experimentele architectuur in het Jardín de Vista Alegre Santiago de Compostela een park aan de Rua das Salvadas aan de zuidwestkant van het historische centrum: Er staan twee opmerkelijke gebouwen, opgetrokken uit het grijze graniet dat in Galicië zo veelvuldig voorkomt: het Conservatorio Superior de Música en de Arteria Noroeste. Beide zijn ontworpen door de architect Antón García-Abril en dateren uit 2007. Zo eenvoudig van structuur als het conservatorium is, eigenlijk niet meer dan een granieten kubus met subtiele accenten, zo extravagant is de opbouw van de Arteria Noroeste. Dit gebouw is de zetel van La Sociedad General de Autores y Editores (Algemene Maatschappij van schrijvers en uitgevers) en is een ontmoetingscentrum voor kunstenaars. Er zijn o.a. werkplaatsen voor adiovisuele experimenten, een auditorium, expositieruimtes en een informatiecentrum in ondergebracht.

Aan de parkzijde is een enorme galerij tussen twee wel zeer bijzondere muren. De ene is opgebouwd uit tienduizenden CD-doosjes en de andere bestaat uit een wirwar van ogenschijnlijk lukraak gestapelde granietblokken. Het zijn adembenemende gebouwen waarop Santiago de Compostela net zo trots kan zijn als op zijn historische bouwwerken.

Segovia

Historie

Aan de voet van de Sierra de Guadarrama, op het zuidelijk deel van de Spaanse meseta, ligt op 1000 meter boven zeeniveau de stad Segovia, hoofdstad van de gelijknamige provincie. Segovia bevindt zich op een afstand van ongeveer 85 kilometer ten noordwesten van Madrid. De oorspronkelijke naam van de stad luidde Segobria, een naam die waarschijnlijk dateert uit de tijd dat de Kelten zich vestigden op het Iberische schiereiland, ruim 2500 jaar geleden. Sego betekende 'overwinning, zege' en briga 'stad of burcht'. De naam Segovia kwam in zwang tijdens de Moorse overheersing van het Iberisch schiereiland. Aangenomen wordt dat tijdens de Moorse invasie veel inwoners van Segovia de stad verlieten en dat pas na de verovering door de christelijke legers van Castilië tegen het eind van de elfde eeuw weer sprake was van herbevolking door christenen uit het noordelijk deel van het schiereiland. Was Segovia in de Moorse tijd en onder de daarvoor heersende Visigoten een plaats van ondergeschikt belang, eerder, in de Romeinse periode, was het een stad van aanzien, wat blijkt uit de aanwezigheid van het beroemde aquaduct van Segovia. Tweede markant bouwwerk is het Alcázar van Segovia, gelegen op het hoogste punt van de stad, een schier onneembare vesting. In de Romeinse tijd ontwikkelde Segovia, gelegen temidden van belangrijke schapenroutes, zich tot een handelscentrum voor wol en textielproducten. Tegen het eind van de Middeleeuwen kende de stad een periode van grote welvaart en luister. Gotische bouwwerken werden opgetrokken en het hof van de koningen uit het huis van Trastámara was er gevestigd.

De economische voorspoed duurde tot aan het einde van de zestiende eeuw en de stad telde toen 27.500 inwoners. Daarna raakte Segovia - net als alle Castiliaanse steden - in verval en in 1694 waren er nog maar 8000 inwoners over. In de negentiende en twintigste eeuw trad er een geleidelijke economische verbetering op. Vandaag de dag is er enige industriële activiteit zoals metaalindustrie, voedingsmiddelenindustrie, hout- en meubelindustrie, maar net als veel andere Spaanse provinciesteden moet Segovia het vooral hebben van het toerisme.

Het aquaduct

Het aquaduct van Segovia is een van de best bewaarde waterwerken die de Romeinen in Spanje hebben gerealiseerd en dateert uit de eerste eeuw van onze jaartelling. Het is onderdeel van een waterloop die over een afstand van ongeveer 17 kilometer water uit het gebied Fuenfría (dat letterlijk koele bron betekent) naar de stad voerde. Het hoogste punt van het aquaduct is 28 meter en het bestaat uit een dubbele rij bogen, 168 in totaal. Zij zijn opgetrokken uit granietblokken die, zonder gebruik van cement, perfect op elkaar passen. Op het bouwwerk bevond zich ooit een bord met de datum en de naam van de bouwmeester. Ook is er een nis zichtbaar waarin een beeld stond van Hercules die volgens de legende Segovia heeft gesticht. In de Moorse periode is een deel van het aquaduct verwoest, maar in de vijftiende eeuw is tijdens de regering van de katholieke vorsten de reconstructie ter hand genomen, waarna het aquaduct nog eeuwenlang heeft gefunctioneerd. Milieuvervuiling en erosie bleken recentelijk het graniet zo te hebben aangetast, dat het gebruik van het waterwerk moest worden beëindigd.

In 2004 is de vriendenkring van het aquaduct opgericht, een gezelschap dat zich ten doel heeft gesteld op zoveel mogelijk plaatsen in de wereld een gipsmodel van het bouwwerk te presenteren. Dat is inmiddels gebeurd in landen als Nepal, India, Tanzania, Argentina, Irán, op de Paaseilanden en bij de Grand Canyon in de Verenigde Staten.

Het Alcázar

Gelegen op een rots gevormd door de rivieren Eresma en Clamores, ligt het Alcázar - de burcht - van Segovia. De bouw begon in de twaalfde eeuw nadat koning Alfonso VI Segovia had veroverd op de Moren.

Een document daterend uit 1122 getuigt van het bestaan van het Alcázar en ook op een kaart uit 1155 staat het vermeld, maar het is niet onwaarschijnlijk dat deze plek al veel langer diende als verdedigingsplaats. Wellicht stond er al een fort op deze rots in de Romeinse tijd, want bij opgravingen ter plekke kwamen granietblokken tevoorschijn die sterk lijken op die gebruikt voor de bouw van het aquaduct. De fraaie omgeving van het kasteel met zijn aantrekkelijke jachtterreinen en beboste bergen maakten het Alcázar tot een van de favoriete residenties van de Castilliaanse koningen. Tot in de zestiende eeuw is het gebouw steeds gerestaureerd en uitgebreid. De huidige vorm ontstond tijdens de regeringsperiode van Filips II (1556-1598). Later deed het gebouw dienst als staatsgevangenis en het was Karel III die er in 1762 een artillerieschool in vestigde. Nog veel later, in 1931 werd het Alcázar tot historisch monument verklaard. Nu is het een museum met vele prachtig ingerichte zalen waarvan de Sala de los Reyes de meest indrukwekkende is. In het fries van deze zaal zijn afbeeldingen aangebracht van de koningen van Asturië, Castilië en León.

Museo de Arte Contemporáneo Esteban Vicente

Segovia heeft een aantal musea - waaronder een heksenmuseum - en een van de meest interessante is het museum voor moderne kunst. Dit museum is gevestigd in het voormalig paleis van Hendrik IV en herbergt het werk van de Spaanse kunstenaar Esteban Vicente. Vicente woonde van 1936 tot 1986 in New York en kreeg in 1940 de Amerikaanse nationaliteit. Hij behoorde tot de eerste generatie van de New Yorkse school van het abstract expressionisme, een kunstvorm die beeldend wil zijn zonder noodzakelijkerwijze figuratieve elementen te gebruiken. Andere kunstenaars die tot deze stroming behoorden waren Willem de Kooning en Barnett Newman.

Catedral de Santa María

De kathedraal van Segovia heet voluit: Santa Iglesia Catedral de Nuestra Señora de la Asunción y de San Frutos de Segovia en staat ook bekend als de 'la Dama de las Catedrales' vanwege zijn afmetingen en elegantie. De kerk werd gebouwd in de zestiende en zeventiende eeuw en is van laatgotische stijl. De koepelgewelven reiken tot een hoogte van 33 meter en de machtige toren meet bijna 90 meter. De huidige torenspits dateert uit 1614 en werd geplaatst nadat de oude - die geheel vervaardigd was uit mahoniehout - door blikseminslag was verwoest.

Toledo

Centrum van de macht

Toledo ligt op zeventig kilometer ten zuiden van Madrid in een meander van de rivier de Taag en is de hoofdstad van het autonome gebied Castilië-La Mancha. Zij staat bekend als "Stad van drie culturen" vanwege het feit dat gedurende eeuwen christenen, islamieten en joden er hebben samengeleefd. De geschiedenis van de stad gaat terug tot in de Bronstijd (3000 - 800 BC). De Romeinen veroverden de stad in 193 BC en gaven haar de naam Toletum. In het jaar 418 namen de Visigoten Toledo in en later, onder het bewind van koning Leovigild (569-586), kreeg zij de status van hoofdstad van het Visigotische rijk. Tevens was in Toledo de aartsbisschoppelijke zetel gevestigd en werden er belangrijke concilies gehouden, zoals die in het jaar 539 waarop de Visigoten het Arrianisme afzwoeren en het christelijk geloof aanvaardden. In 711 veroverden de Moren zonder veel moeite de stad en werd zij onderdeel van het Arabische imperium. Toledo stond bekend als een opstandige stad totdat in 932 de kalief van Córdoba de weerstand de kop indrukte. Later, na het uiteenvallen van het kalifaat in de Reinos de Taifas (een dertigtal onafhankelijke koninkrijken), was Toledo de hoofdstad van de gelijknamige, zelfstandige Taifa. Daar kwam een eind aan in 1085 toen de christelijke koning van Castilië, Alfons VI, Toledo voorgoed losmaakte uit de Moorse invloedssfeer. Totdat koning Karel I - ook bekend als keizer Karel V van het Heilige Roomse Rijk - aantrad als heerser over Castilië, bleef Toledo een belangrijke stad, zij het dat de katholieke koningen het hof nogal eens verplaatsten naar andere steden.

Karel maakte Toledo tot een hoofdzetel van zijn keizerrijk, een eer die de stad moest delen met Granada, dat de "romantische hoofdstad" werd genoemd. Toledo bleef hoofdstad van Spanje tot 1561. In dat jaar verplaatste de opvolger van Karel V, Filips II, het hof naar Madrid.

Vertalersschool

In de twaalfde en dertiende eeuw ontwikkelde zich in Toledo de Escuela de Traductores. Niet op te vatten als een traditionele school met leraren en leerlingen, maar als een expertisecentrum waarbinnen wetenschappers en taalkundigen samenwerkten en gemeenschappelijke methodes ontwikkelden om de kennis uit de Griekse en Arabische wereld te vertalen in West-Europese talen zoals het Latijn. En zo groeide Toledo in die tijd uit tot een belangrijke verbindingsschakel tussen Oost en West. In de historie van de Escuela de Traductores zijn twee periodes te onderscheiden. Gedurende de eerste periode, in de twaalfde eeuw, werden vooral filosofische en religieuze geschriften uit het Arabisch vertaald naar het Latijn waardoor de Europese universiteiten konden kennismaken met klassieke Griekse filosofen als Aristoteles en Plato en met de Koran. In de loop van de dertiende eeuw brak een tweede periode aan en kwam het accent veel meer te liggen op het vertalen van werken over astrologie, astronomie, alchemie en wiskunde, waaronder die van Ptolemeus. Maar ook andere onderwerpen kregen aandacht zoals verhandelingen over de schaakkunst. In deze fase beperkte het vertalen zich niet alleen tot het Latijn, maar werd ook in het Spaans (Castellano) vertaald. Het was vooral koning Alfons X (de Wijze) regerend van 1252–1284, die het werk van de Escuela de Traductores stimuleerde. Later, toen in de vijftiende en zestiende eeuw, joden en islamieten werden verdreven, verdween ook de vertalersschool als centrum van intellectuele ontmoeting tussen de verschillende culturen. Pas in 1995 werd de school in ere hersteld en probeert zij opnieuw een brug te slaan tussen Oost en West.

Alcázar van Toledo

Onder het bewind van Alfons VI werd begonnen met de restauratie van een uit de derde eeuw daterend Romeins paleis tot het Alcázar (kasteel) van Toledo. Het is een enorm gebouw van waaruit de gehele stad kan worden overzien. Karel I verbouwde het later, in 1535, aanzienlijk en gebruikte het als officiële residentie. In het gebouw is een tijdlang de Academia de Infantería de Toledo gehuisvest geweest en momenteel herbergt het o.a. de bibliotheek van Castilië-La Mancha.

Grote bekendheid heeft het Alcázar gekregen vanwege het beleg tijdens de Burgeroorlog (1936-1939), waarin militairen verbleven met hun families. Deze militairen hadden de zijde gekozen van de rebellerende generaals onder leiding van Franco. De republikeinse (linkse) troepen begonnen het beleg van het Alcázar op 21 juli 1936 en hielden dit vol tot 27 september van dat jaar toen het Marokkaanse leger van Franco onder bevel van generaal Varela het Alcázar ontzette. Gedurende het beleg lag het gebouw onder zwaar artillerievuur en werd het grotendeels verwoest. Maar bevelhebber kolonel Moscardó en de zijnen hielden stand. Moscardó ontving zijn bevrijder Varela met de legendarische woorden: "Mi general, sin novedad en el Alcázar" (generaal, niets te melden uit het Alcázar). Franco maakte de bevrijding van het Alcázar onderdeel van zijn publiciteitscampagne en verklaarde voor de internationale pers dat dit feit van enorme symbolische en patriottische betekenis was.

Catedral de Santa María

Op de plaats waar nu de majestueuze kathedraal van Santa María de Toledo staat, een kathedraal die als een van de mooiste gotische bouwwerken van Spanje wordt beschouwd, stond in de tijd van de Visigotische overheersing van Spanje al een kerk die in 587 tot de katholieke Iglesia de Santa María werd gewijd. De Moren verbouwden deze kerk tot de hoofdmoskee van Toledo. Toen de Moren in 1085 de stad overgaven aan Alfons VI beloofde deze de moskee niet te verwoesten en hij hield zich aan zijn woord. Wel werd het gebouw mede onder druk van paus Urbanus II in 1087 wederom gewijd tot christelijke kathedraal. De moskee-kathedraal bleef intact tot aan 1224, het jaar waarin paus Honorius III toestemming gaf tot de bouw van een nieuwe, de huidige kathedraal. De bouw duurde tot aan het eind van de vijftiende eeuw.

Museo de Santa Cruz

Het museum van Santa Cruz is in 1961 gevestigd in het voormalige gelijknamige hospitaal dat gebouwd werd tussen 1504 en 1514. Het museum heeft drie afdelingen: een archeologische, een ambachtelijke en een voor schone kunsten waar werken hangen van schilders uit Toledo uit de zestiende en zeventiende eeuw. In de muren van de galerijen zijn prachtige tegeltableaus aangebracht.

Mezquita de Bab al-Mardum

De moskee Bab-al-Mardum, later gewijd als de kerk van Cristo de la Luz is de best bewaard gebleven moskee van Toledo. Deze moskee dateert uit het tijdperk van het kalifaat van Córdoba en werd gebouwd in het jaar 999. Tijdens het herstelwerk aan het gebouw, werd in de ondergrond van de tuin van de moskee op vijf meter diepte een begraafplaats ontdekt uit de Moorse tijd en een Romeinse weg in perfecte staat.

Stadspoorten en bruggen

Toledo vormde vroeger een stevige ommuurde vesting met stadspoorten en bruggen over de rivier de Taag. Bekende voorbeelden van oude stadspoorten zijn de Puerta del Sol die dateert uit de tweede helft van de veertiende eeuw, de Puerta Antigua de Bisagra en de Puerta de Alcántara beide daterend uit de Moorse tijd (alcántara is het Moorse woord voor brug).

Valencia

Historie

In Valencia zijn archeologische resten gevonden die duiden op de aanwezigheid van Iberiërs zo'n 2400 jaar geleden, maar de Romeinen stichtten Valencia in het jaar 138 BC, een kolonie die de naam kreeg van Valentia Edetanorum. Deze kolonie van ongeveer 2000 mensen, bevond zich op een van de eilanden in de rivier de Turia, ook wel de Guadalaviar genoemd naar het gelijknamige dorp waar deze rivier ontspringt. Valencia was in alle opzichten een Romeinse stad en lag strategisch gezien erg gunstig in de rivier zo dicht bij de zee. Het lag tevens aan de Via Augusta, de weg die Rome verbond met de zuidelijker gelegen Romeinse provincie Bética, het huidige Andalusië. In 711 drongen de Moren het land binnen en zeven jaar daarna belegerden zij de poorten van Valencia. Tussen veroveraars en veroverden werd een voor beide partijen gunstige overeenkomst gesloten die erin voorzag dat de bewoners hun huizen behielden en hun religie (christelijk, joods) konden blijven belijden. Deze overeenkomst zou vijfhonderd jaar standhouden, tot aan het moment dat Valencia in handen viel van de christelijke koning van Aragón, Jacobus I, de Veroveraar.

Aan het begin van de elfde eeuw begon het centrale gezag van het kalifaat van Córdoba aan invloed te verliezen en er ontstonden de zogenaamde Reinos de Taifas (Taifa betekent troep of bende). Het waren zelfstandig koninkrijken onder Moors bestuur, waarvan dat van Valencia (Reino Taifa de Balansiya) er één was.

Tegen het eind van de elfde eeuw wist Alfons VI, koning van León en Castilië in 1092 Valencia in handen te krijgen, maar hij moest het bestuur van de stad laten aan de legendarische Rodrigo Díaz de Vivar, ofwel El Cid, een Spaanse ridder die een eigen koers voer en zowel aan de zijde van de christelijke koningen vocht tegen de Moren alswel zijn bondgenoten bestreed als hem dat goed uitkwam.

Gouden eeuw

De vijftiende eeuw wordt wel de Gouden Eeuw van Valencia genoemd. Er was sprake van een levendige handel, waarvan de bouw van La Lonja getuigt (1482), een imposant gebouw dat diende als handelshuis voor zijde. De stad werd uitgebreid, nieuwe bruggen gebouwd en verdedigingswerken aangelegd om Valencia te beschermen tegen aanvallen vanuit Castilië. De zestiende eeuw bracht minder voorspoed. De bedrijvigheid in het Middellandse Zeegebied nam af, mede ten gevolge van de ontdekking van Amerika. Ook werd de stad in deze eeuw geteisterd door pestepidemieën en veel overstromingen van de Turia.

Het begin van de zeventiende eeuw wordt vooral gekenmerkt door de uitwijzing van de Moriscos, de onder dwang tot het christendom bekeerde Islamieten die hun geloof in verborgenheid bleven belijden. Hoewel de meeste Moriscos op het platteland woonden, betekende deze verwijdering ook voor de stad Valencia een flinke aderlating die leidde tot een economische crisis.

Gedurende de achttiende eeuw en negentiende eeuw veranderde de stad geleidelijk. In 1759 werd voor het eerst in haar geschiedenis een straat geplaveid (calle del Trench) en tien jaar nadien deed de straatverlichting haar intrede. Ook werd de verhoging van de kademuren van de Turia ter hand genomen. Tegen het eind van de eeuw genoot Valencia in binnen- en buitenland faam vanwege haar irrigatietechnieken en werd begonnen aan de uitbouw van de haven, nodig vanwege de toegenomen handel met onder andere Zuid-Amerika. Aan het eind van de achttiende eeuw woonden er binnen de muren van Valencia ongeveer 100.000 inwoners

Plaatsen met een bepaalde bevolkingsomvang werden na invoering van de grondwet van 1812 zelfstandige gemeenten waarvan een aantal in de nabijheid van Valencia aan het eind van de negentiende eeuw werd geannexeerd door de hoofdstad.

Rond 1840 deed het spoor zijn intrede, in 1850 kwam een waterleidingnetwerk gereed en in 1882 werd een begin gemaakt met de aanleg van elektriciteitsvoorzieningen.

De bevolking groeide snel en rond de eeuwwisseling was deze gestegen tot meer dan 213.000 inwoners, een aantal dat in de twintigste eeuw nog zou verviervoudigen. Aan het begin van de twintigste eeuw werd de stad opnieuw uitgebreid, in 1910 werd het netwerk van trams geëlectrificeerd, in 1914 de centrale overdekte markt gebouwd en in 1921 werd de laatste hand gelegd aan het Estación del Norte, een imposant stationsgebouw. De regionale expositie van 1909 getuigt van een bloeiend Valencia in de beginjaren van de twintigste eeuw.

Zoals heel Spanje kende ook Valencia tijdens de franquistische dictatuur een periode van schaarste waaraan pas in de zestiger jaren met de komst van het toerisme enige verbetering kwam. Vanaf 1957 werd gewerkt aan de reeds genoemde verlegging van de rivierbedding van de Turía en in de zestiger jaren werden pleinen zoals de Plaza de la Reina en de Plaza del Ayuntamiento gerestaureerd. Na de dood van de dictator in 1982 werd Valencia de hoofdstad van de gelijknamige Autonomía. Hoogtepunt van de vernieuwingen die plaatsvonden in Valencia is ongetwijfeld de bouw van de Ciudad de las Artes y Ciencias in de oude rivierbedding van de Turia. Een architectonische prestatie die een prachtig contrast vormt met de oude binnenstad.

Pleinen en fonteinen

Valencia, in bevolkingsomvang overeenkomend met Amsterdam, is een uitermate levendige stad, waar royale parken en intieme patio's voldoende tegenwicht bieden tegen alle drukte. Door de gunstige ligging aan de Middellandse Zee is het weer er het gehele jaar uitermate mild. Het leven speelt er zich veelal op straat af. In het centrum met zijn rijkgeschakeerde architectuur bevinden zich diverse interessante musea en theaters. De oude binnenstad kenmerkt zich door sfeervolle pleinen, veelal met klaterende fonteinen en omzoomd door imposante gebouwen. Op de Plaza de la Virgen ligt een Neptunusachtige figuur, symbool van de rivier de Turia, loom uitgestrekt boven de fontein. Op dit plein staan de basiliek en de kathedraal broederlijk naast elkaar. De Plaza Redonda heeft een dubbele ring winkeltjes met stoffen en flamencokleding. Aan de Plaza del Mercado staan behalve de centrale overdekte markt de Lonja de la Seda (de zijdebeurs) en de kerk van San Juan del Mercado.

Ook de Plaza del Ayuntamiento heeft met het gemeentehuis en het Palacio de Comunicaciones, (het hoofdpостkantoor) een stijlvolle omlijsting. Het meest intieme plein is de piepkleine Plaza del Negrito, zo genoemd omdat het bronzen beeldje al snel na plaatsing zwart uitsloeg.

Jardín del Turia

De rivier de Turia die vroeger veelvuldig buiten zijn oevers trad, werd in de vijftiger jaren van de vorige eeuw omgeleid en de droge rivierbedding kreeg een bestemming als langgerekt sport-, fiets- en wandelpark: de Jardín del Turia. Het aanvankelijk plan om er een autoweg aan te leggen, is gelukkig niet gerealiseerd, maar nu raast wel aan weerszijden van de voormalige rivierbedding een voortdurende stroom verkeer. De vele bruggen die het park overspannen, met als oudste de Romeinse Puente del Real, houden het beeld van de voormalige rivier levend. Naast het Museo de Bellas Artes liggen de schaduwrijke Jardines Reales. In de al twee eeuwen bestaande botanische tuin is een variëteit aan cactussen en palmbomen te zien.

Musea

Valencia telt vele interessante musea. Zoals overal in Spanje zijn de entreprijzen laag gehouden, maar toch is het in de musea over het algemeen aangenaam rustig, af en toe een groepje scholieren of huisvrouwen daargelaten. In het Palacio del Marqués de dos Aguas werd in 1954 op initiatief van González Martí het Museo Nacional de Cerámica gevestigd. Dit stadspaleisje in gotische stijl werd in de vijftiende eeuw gebouwd voor een rijke, adellijke familie, rond 1740 werd het van rococo-ornamentiek voorzien en in de negentiende eeuw nogmaals weelderig opgetuigd met diverse allegorische beelden. Er is een omvangrijke collectie keramiek uit vele eeuwen te bewonderen.

Het Museo de Bellas Artes met zijn opvallende blauwe koepel is gehuisvest in een voormalig klooster. Het werd in 1967 grotendeels herbouwd in neoclassicistische stijl en nog recent gerestaureerd. De vaste collectie omvat werken van voornamelijk Spaanse schilders uit de vijftiende eeuw en de Renaissance. Het museum beschikt over een lommerrijke patio.

Het Instituto Valenciano de Arte Moderno (IVAM) wordt beschouwd als een der belangrijkste musea voor moderne kunst in Spanje. Het is gebouwd in 1989 en beschikt over zeeën van ruimte. De permanente collectie, opgebouwd rondom een uitgebreide collectie werken van de Catalaanse beeldhouwer Julio González, levert tevens een goede representatie van diverse kunststromingen vanaf 1900.

In het Carmenmuseum, gevestigd in een voormalig klooster in de gelijknamige oude stadswijk, worden in een prachtig uitgewerkte tentoonstelling de verschillende ambachten toegelicht die bij de restauratie van gebouw en interieur een bijdrage leverden. Op termijn wordt dit het museum voor kunst uit de negentiende eeuw. Het Colegio del Patriarca uit 1583, sober van bouwstijl, herbergt onder meer werken van Vlaamse primitieven, El Greco en Fernando Yáñez. De Fundación Municipal del Cine, het filmmuseum, vormt vanaf 1980 jaarlijks het centrum van de Mostra de València, een belangrijk internationaal filmfestival.

Architectuur

Al wat van de oude stadsmuren rest zijn twee robuuste poorten, de Torres de Serranos en de Torres de Quant, beide daterend uit het eind van de veertiende eeuw. In de Torres de Serranos werden in vroeger eeuwen adellijke gevangenen opgesloten. Het Ayuntamiento, het stadhuis, dateert, hoewel de barokke en klassicistische elementen anders suggereren, pas uit het begin van de twintigste eeuw. In het midden van de symmetrische frontgevel staat een hoge klokkentoren, geflankeerd door twee lagere vierkante torens; op de uiteinden nog twee ronde torens. Zowel de gevel als de zalen en het trappenhuis zijn rijkelijk voorzien van allegorische voorstellingen.

De huidige overdekte Centrale Markt, in modernistische stijl met ijzeren pilaren, werd in 1928 geopend door de toenmalige koning Alphonso XIII. Op de ruim achtduizend m² oppervlakte zijn alle denkbare levensmiddelen in ruime mate voorhanden en steeds een lust voor het oog.

Het hoofdgebouw van het Palacio de la Generalidad, in het begin van de vijftiende eeuw in deels laatgotische deels renaissancistische stijl opgetrokken uit grote zandsteenblokken, is nog altijd de zetel van het bestuur van het Autonome Gebied Valencia. Het beschikt over fraaie zalen en een ruime patio.

Vanaf het grote balkon kunnen de autoriteiten langstrekkende processies goed in ogenschouw nemen. Ook in dit complex zijn de zalen en plafonds geornamenteerd, vooral de koninklijke ontvangstzaal.

De bouw van Lonja de la Seda, de zijdebeurs, begon in de vijftiende eeuw, toen Valencia een belangrijke handelsstad was. In dit gebouw werden eeuwenlang contracten afgesloten en processen op het gebied van handelsrecht gevoerd. Het gebouw is een voorbeeld van laatgotische bouwkunst, met een toren, zalen met spiralende zuilen en een mooie patio met sinaasappelbomen.

Estación del Norte

Dit door Demetrio Ribes ontworpen treinstation is in 1917 in gebruik genomen en ligt vlak naast de neoclassicistische arena aan de zuidrand van het stadscentrum. Zowel binnen als buiten zijn in het station op kleurrijke tegeltableaus en mozaïeken allerlei taferelen uitgebeeld. In de hal met imposante stalen overkapping, marmeren vloer en originele houten loketten en lambrizingen wordt de reiziger in vele talen een goede reis gewenst. Een adelaar middenop de frontgevel staat symbool voor snelheid, terwijl de elf perrons aan de achterzijde bijna een eeuw het toneel vormden van het reizigersgewoel. Eind 2010 is vlakbij een nieuw station in gebruik genomen voor de AVE, de Spaanse hogesnelheidslijn.

Kerken

De kathedraal van Valencia, gewoonlijk la Seu genoemd, gebouwd op de plaats waar ooit een moskee stond, werd in 1238 ingewijd en toont na verschillende uitbreidingen en verbouwingen inmiddels diverse bouwstijlen, van romaans via barok en gotisch tot neoclassicistisch. In de Burgeroorlog werden delen van de kathedraal door brand verwoest en de huidige omvang dateert van 1970. De relatief gemakkelijk te beklimmen achthoekige klokkentoren, de Torre del Miguelete, is een charmant bouwsel uit het begin van de vijftiende eeuw.

De Basílica de la Virgen de los Desamparados, gewijd aan de Maagd van de Hulpbehoevenden, de patrones van Valencia, werd in de tweede helft van de zeventiende eeuw gebouwd na een pestepidemie. Het Mariabeeldje wordt bewaakt door twee beschermheiligen van de stad.

De basiliek is opgetrokken op het vroegere forum romanum en onderaan de buitenmuren blijkt uit inscripties in het Latijn dat hier Romeinse grafstenen werden hergebruikt.

Enkele illustere figuren

Natuurlijk gaat een stad als Valencia met een rijke historie prat op vele historische figuren, wier levensgeschiedenis naarmate de eeuwen verstreken met toenemende mythevorming zijn omgeven. Enkele tot in de huidige tijd in Valencia vereerde personages: San Vicente Mártir, afkomstig uit Zaragoza, overleed in 304/305 in Valencia, na langdurig gemarteld te zijn in het kader van de christenvervolging door de Romeinen. Daarvóór was hij 700 km te voet van Zaragoza naar Valencia getrokken om het christelijk geloof te verkondigen. Al in de Moorse tijd werd hij heimelijk vereerd. Volgens de legende bekeerde hij op het laatst zijn beul en werd zijn gemartelde lichaam door raven bewaakt tegen aaseters. Behalve in Valencia wordt hij ook onder meer in Lissabon en Venetië vereerd als genezer van zieken.

Rodrigo Díaz de Vivar, el Cid, was een ridder uit de elfde eeuw die als opperbevelhebber van het koninklijke leger Valencia veroverde op de Moren en als een vorst over de stad heerste. Hij werd de beroemdste strijder aller tijden van Spanje, de belichaming van ridderlijkheid en deugd. Cid is een verbastering van het Arabische sayyid, heer. Het heldendicht Cantar de Mio Cid is aan zijn leven gewijd, evenals verschillende romans en toneelstukken.

San Juan de Ribera, aartsbisschop van Valencia, werd geboren in Sevilla in 1532 als zoon van een hertog en overleed in 1611 in Valencia. Paus Pius VI benoemde hem in 1562, zeer jong, tot bisschop van Badajoz en in 1568 werd hij aartsbisschop van Valencia, waarbij hij ook wereldlijke macht had als onderkoning voor Valencia. De priesteropleiding Corpus Christi El Patriarca werd door hem gesticht.

Don Marcelino Olaechea Loizaga (1889-1972) was aartsbisschop van Valencia vanaf 1946. Aan hem heeft de stad niet alleen op religieus gebied (kerkelijke feesten, kerkenbouw, bevordering onderwijs) veel te danken, maar ook op sociaal gebied: hulp voor hulpbehoevenden en bevordering van sociale woningbouw.

De stad van kunsten en wetenschappen

De Ciudad de las Artes y las Ciencias is een architectonisch complex in de voormalige bedding van de Turia. Het immense project werd vanaf 1990 ontwikkeld door Santiago Calatrava (1951) in opdracht van de Generalidad Valencia en op basis van een plan van de hoogleraar wetenschapshistorie J.M. López Piñero (1933-2010). Het is een futurisch landschap geworden van gebouwen in golvende en gebogen lijnen, gesitueerd tussen waterpartijen. Calatrava ontwierp zelf de meeste gebouwen en de imposante brug.

De Hemisférico, een gebouw in de vorm van een oog, omvat een enorme zaal met een projectiedoek van 900 m² waarop IMAX-films worden vertoond, enkele kleinere bioscoopzalen en een planetarium. Dit gebouw werd in 1998 als eerste opgeleverd. Het ontwerp van het Museum van Wetenschappen, Museo de las Ciencias Príncipe Felipe, is geïnspireerd op een dinosaurus skelet. In de gigantische ruimte worden de meest uiteenlopende thema's uit natuurkunde, astronomie en andere wetenschappen interactief gepresenteerd. Ook is er een uitgebreide hommage aan enkele Spaanse Nobelprijswinnaars. Vanuit de Umbracle, een hoge, glasoverdekte wandelgang met inheemse planten en bomen is het gehele terrein prachtig te overzien. Bovendien zijn er hedendaagse beeldhouwwerken in opgesteld. Het in 2002 geopende Oceanográfico is ontworpen door Félix Candela. Het bevat de grootste aquaria van Europa met in totaal 42 miljoen liter water, waarin 500 verschillende diersoorten leven. De overkapping, ontworpen door Adrián Peláez Coronado, heeft de vorm van een waterlelie. Het Palacio de las Artes Reina Sofía telt vier grote zalen voor opera's, concerten, theater en exposities. Bij de officiële opening in 2006 werd er de opera Fidelio van Beethoven uitgevoerd. Ofschoon de Ágora, een elliptische overdekte hal, eind 2009 al in gebruik genomen werd met het tennistournooi ATP World Tour 500, wordt er nog steeds aan de verschillende vleugels gebouwd. De vorm van dit met glas en keramiek beklede gebouw is door Calatrava bedoeld als verwijzing naar twee ineengeslagen handen. De Puente de l'Assut de l'Or, genoemd naar een azud, een waterrad in de rivier, dat zich ooit daar in de buurt bevond, werd vanaf 2004 aangelegd en in 2008, na veel vertragingen opgeleverd. Met 180 meter lengte en zes rijbanen vormt de brug een waardige verbinding tussen het Museum en de Ágora. Vanwege de vormovereenkomst met het bekende hamsnijapparaat heet de brug in de volksmond jamonero.

Valladolid

Stad van het Castellano

Volgens de inwoners van Valladolid wordt in hun stad het mooiste Spaans (Castellano) gesproken. Daarbij grijpt men terug op een relaas van de Franse schrijfster Marie d'Aulnoy die in haar reisbeschrijving over Spanje uit 1690 de puurheid van het Castellano prijst zoals dat in Valladolid werd gesproken. De stad is er trots op dat de icoon van de Spaanse literatuur, Miguel Cervantes er gewoond heeft en daar werkte aan zijn meesterwerk 'Don Quichot van la Mancha' dat in 1605 werd gepubliceerd. Zijn woning, Casa de Cervantes, is ingericht als museum. Zich bewust van haar rol in de ontwikkeling van de Spaanse taal, organiseerde de stad in 2001 het tweede internationale congres van de Spaanse taal, ter gelegenheid waarvan de 22e editie van het eentalige woordenboek van de Real Academia werd gepresenteerd. Vanaf 2005 is dit omvangrijke en gezaghebbende woordenboek voor iedereen kosteloos online te raadplegen. De voor smartphones ontwikkelde app van het woordenboek is een handig hulpmiddel voor elke reiziger.

Geschiedenis

Er zijn archeologische aanwijzingen voor het bestaan van een nederzetting in de prehistorie op de plek waar nu Valladolid ligt en ook zijn overblijfselen gevonden van Romeinse bouwwerken. Lang heeft men in de veronderstelling geleefd dat Valladolid gebouwd is op de resten van de preromeinse stad Pincia, gevestigd door de Vaccaeï, een stam van Iberiërs die al vanaf de vierde eeuw BC de noordelijke meseta (Spaanse hoogvlakte) bevolkte, maar gebleken is dat Pincia op een andere plaats lag.

Over de oorsprong van de naam van Valladolid bestaan diverse theorieën. De eerste verwijst naar de naam van Walid, de kalief onder wiens gezag Spanje door de Moren werd veroverd en naar wie de streek werd vernoemd als Balad al-Walid. Andere theorieën gaan ervan uit dat Valladolid is afgeleid van oude benamingen als Valle olivetum (vallei van de olijven), Vallis tolitum (vallei van het water) of als samentrekking van valle de lid (vlakte waar preromeinse stammen zich verzamelden). Waarschijnlijker is echter dat Valladolid is afgeleid van de term vallisoletano waarmee de bewoners werden aangeduid van de valle del sol (vallei van de zon). Inwoners van Valladolid worden nog altijd zo genoemd.

In de tiende eeuw werd het gebied aan de noordzijde van de rivier de Duero door de Asturiaanse koning Alfons III op de Moren veroverd. In die tijd was het daar gelegen Valladolid niet meer dan een kleine agrarische nederzetting en pas in de elfde eeuw begon Valladolid zich te ontwikkelen tot een plaats van betekenis. Koning Alfons VI van León en Castilië benoemde zijn vertrouweling graaf Pedro Ansúrez tot heer van Valladolid die begon met de herbevolking van het gebied. In 1080 werd de bouw van de brug over de Pisuerga gerealiseerd en niet lang daarna verrezen de eerste kerken van Valladolid. In 1208 maakte Alfons VIII Valladolid tot hofstad en in 1255 gaf Alfons X haar koninklijke stadsrechten. Vanaf dat moment groeide de stad snel in betekenis. Aan het eind van de veertiende eeuw ontstond de universiteit van Valladolid, mogelijk door overplaatsing van de universiteit van Palencia.

Valladolid herbergde vrijwel alle Castiliaanse heersers zoals María de Molina (rond 1300), Johan II van Castilië, die er vanaf 1405 een halve eeuw woonde en Karel V die Valladolid tot imperiale hoofdstad maakte. In 1527 besloot Filips II het hof te verplaatsen naar Madrid, waarna Valladolid in betekenis afnam, afgezien van de kortstondige terugkeer van het hof aan het begin van de zeventiende eeuw op initiatief van de graaf van Lerma, vertrouweling van koning Filips III. Voor een economische opleving zorgde de komst van textielfabrieken rond 1670 als een eerste teken van industrialisatie en in de achttiende eeuw, toen de Verlichting opkwam, werd een begin gemaakt met de sanering van de stad en een vorm van stadsreiniging ingesteld. Tegen het einde van de eeuw kreeg het prachtige park Campo Grande zijn vorm en ontving de stad een economische impuls dankzij de aanleg van het kanaal van Castilië waardoor het transport van graan naar de kust werd vergemakkelijkt.

Vanaf 1830, nadat kerkelijke bezittingen en gronden waren onteigend, kon de stad de enorme boomgaarden en tuinen van de conventen inpassen in het stadsbeeld en ontstonden er nieuwe straten en pleinen. In 1854 zag de Norte de Castilla het levenslicht, nu nog altijd de grootste krant van Castilië en León. Met de komst van de spoorwegen in 1860 en de elektriciteit rond 1885 brak een nieuw tijdperk aan waarvan de nog altijd in gebruik zijnde winkelpassage van Gutiérrez getuigt. Net als andere Spaanse steden heeft Valladolid veel te lijden gehad tijdens de Burgeroorlog. In 1936 wisten de militaire opstandelingen de stad in handen te krijgen, waarna Valladolid doelwit werd van republikeinse luchtaanvallen. Na de dictatuur van Franco groeide de stad verder uit en had in 2012 iets meer dan 300.000 inwoners.

Kerken

Valladolid telt een groot aantal kerken en conventen, waarvan de kathedraal, de Catedral de Nuestra Señora de la Asunción, de belangrijkste is. Deze kerk is de zetel van de aartsbisschop van Valladolid en werd in de zestiende eeuw ontworpen door de architect Juan de Herrera, die ook werkte aan het Escorial en het koninklijk paleis te Aranjuez. In de vijftiende eeuw begon op deze plaats de constructie van een gotische kapittelkerk, maar nadat de stad tot bisschopszetel was verheven, besloot men tot de bouw van een kathedraal in classicistische stijl. Het ontwerp van Herrera (foto rechts) is nooit helemaal uitgevoerd. Toen met de bouw werd gestart was Valladolid nog hoofdstad van Spanje, maar na de verhuizing naar Madrid verminderden ook de financiële middelen om het project volledig te realiseren. In de achttiende eeuw werd de enige toren gebouwd, die door de aardbeving van Lissabon in 1755 ernstig beschadigd werd en in 1841 instortte. Aan het eind van de negentiende eeuw verrees een nieuwe toren die in 1923 werd bekroond met het beeld van het heilige hart van Jezus.

Schuin achter de kathedraal staat de kerk van Santa María de La Antigua. Opvallend is de romaanse toren in combinatie met het in gotische stijl opgetrokken gebouw. Onder de fundamenten van de kerk zijn resten aange troffen van een romeins badhuis. Waarschijnlijk stichtte Pedro Ansúrez rond 1095 hier een eerste kerk, waarvan echter geen resten zijn overgebleven. De oudste delen van de huidige kerk dateren uit het eind van de twaalfde eeuw. Een groot deel werd herbouwd in de veertiende eeuw onder invloed van de gotische stijl waarin de grote kathedraal van Burgos is opgetrokken.

Tweehonderd jaar later is de kerk opnieuw gerenoveerd en de laatste restauraties dateren uit het begin van de vorige eeuw onder gezag van de Franse architect Eugène Viollet-le-Duc. Deze bekwame restaurateur maakte ontwerpen voor het interieur van het Amerikaanse Vrijheidsbeeld en voor de renovatie van de Notre-Dame van Parijs.

Indrukwekkend is de voorgevel van de in eigendom van de dominicanen zijnde Iglesia conventual de San Pablo. Deze kerk, gelegen aan het Plaza San Pablo is gebouwd door kardinaal Juan de Torquemada (niet te verwarren met zijn neef Tomás, de eerste Inquisiteur-Generaal van Castilië en Aragón) in de tweede helft van de vijftiende eeuw. Daarvoor stond er een kerk die verbonden was aan een domini-caans klooster. De voorgevel is deels van typische Isabellinisch-gotische stijl, de bouwstijl van het Spaanse hof die zich ontwikkelde tijdens de regeerperiode van de katholieke vorsten Isabella I en Ferdinand II en sterk beïnvloed is door Vlaamse bouwmeesters en decorateurs. Koning Filips II en zijn nazaat Filips IV werden in deze kerk gedoopt.

Een andere aanblik biedt de Iglesia de San Benito el Real, een gotische kloosterkerk van de benedictijnen. De kerk is gebouwd aan het begin van de zestiende eeuw en geheel in steen uitgevoerd. De toren is van latere datum en ontworpen door de architect Rodrigo Gil de Hontañón in 1569. Zij was oorspronkelijk veel hoger door de klokkentorens die echter dreigden in te storten en vandaar dat deze in de negentiende eeuw werden verwijderd. Na de onteigening van kerkelijke bezittingen rond 1830 kreeg het klooster een militaire functie en stopten de erediensten in de kerk die ontdaan werd van zijn kunstschaten. Na lang aandringen opende in 1892 de kerk weer zijn poorten en sinds 1897 is hij onder de hoede gesteld van de orde van de ongeschoeide karmelieten.

Musea

Het museum van Valladolid - gesticht in 1879 - is gevestigd in het paleis van de bankier Fabio Nelli aan het gelijknamige pleintje. Het gebouw is een fraai voorbeeld van classicistische bouwstijl aan het eind van de vijftiende eeuw en de relatief kleine patio ademt rust. Het is een museum met een type collectie die we overal in Spanje tegenkomen: een archeologische afdeling met vondsten uit de omgeving, een afdeling gewijd aan de ontwikkeling van de stad en een afdeling schone kunsten waar vooral werken te zien zijn afkomstig uit de kerkelijke conventen na de onteigeningen in de negentiende eeuw.

Het Colegio de San Gregorio de Valladolid herbergt het nationale Museo de Escultura en ligt vlak naast de Iglesia de San Pablo. Net als de kerk is het Colegio gebouwd in de stijl van de katholieke vorsten en vertoont de facade een aantal schitterende ornamenten. Ook de patio is fraai uitgevoerd en het gebouw als geheel weerspiegelt de sfeer van rijkdom en macht. Het was Alfons X (de Wijze) die in de dertiende eeuw de universiteit van Valladolid stichtte. Later ontstond het Colegio de San Gregorio als instituut dat in aanvulling op de universitaire studies theologie onderwees aan dominicaner fraters. Het gebouw werd voltooid aan het eind van de vijftiende eeuw. In de negentiende eeuw eindigden de onderwijsactiviteiten in het Colegio en vanaf 1933 kreeg het zijn bestemming als museum. De toenmalige republikeinse regering vond het gepast om in een nationaal museum beeldhouwwerken te tonen als representatieve collectie van de kunstwerken die door onteigening van de kerkelijke eigendommen op de markt kwamen. Wie in dit nationale museum voor beeldhouwwerken iets denkt te vinden dat herinnert aan de Moorse periode komt bedrogen uit. Men treft er slechts werken aan uit de rooms-katholieke traditie. Spanje heeft moeite met zijn Moorse verleden en tracht dit soms te vergeten.

In het Convento de los Agustinos Filipinos is een bijzonder museum ondergebracht: het Museo Oriental dat de mooiste verzameling van Oost-Aziatische kunst in bezit heeft van heel Spanje. Het zijn kunstschaten die door missionarissen zijn verzameld op hun tochten naar China, de Filippijnen en Japan. Dat deze verzameling zo groot is dankt het museum aan het feit dat Valladolid destijds de zetel was van de Filippijnse augustijnen. De afdeling over de Filippijnen laat veel zien over de lokale etnografie, terwijl uit China en Japan adembenemende staaltjes van porseleinkunst, lakwerk en beschilderingen te zien zijn zoals Chinese reukflesjes die van binnenuit zijn beschilderd, ivoorsnijwerk en prachtige Japanse borden. De tentoon-gestelde kunstwerken beslaan de enorme tijdsspanne van de tweede tot aan de negentiende eeuw. De bouw van het convent begon in 1759 en werd pas na 172 jaar afgerond. Het ontbreken van elke vorm van decoratie geeft de omvangrijke kloostergalerij van 30 x 30 meter een sober, maar imposant karakter.

Het Palacio de Santa Cruz herbergde het in 1479 door kardinaal Mendoza opgerichte Colegio Mayor. Dit colegio vormde een belangrijk onderdeel van de universiteit en stond slechts open voor de meest getalenteerde ouderejaarsstudenten. Het paleis is het eerste in renaissancestijl opgetrokken gebouw van Spanje en werd in 1491 ingewijd. Het is een gebouw van drie verdiepingen met een schitterende patio en een daarachter gelegen tuin. Momenteel is het de zetel van het rectoraat van de universiteit en is er de Fundación Alberto Jiménez-Arellano Alonso in gevestigd, een instituut dat dateert uit 2004 en de kunstcollectie beheert van deze familie. Het is een verzameling van Afrikaanse kunst, in ouderdom variërend van honderden jaren BC tot aan de twintigste eeuw. Bijzonder zijn de beeldjes bestaande uit gebakken klei uit de Nokcultuur (ontstaan in Nigeria rond 900 BC) waarvan de missionarissen dachten dat die nooit door de inheemse bevolking zouden kunnen zijn vervaardigd en die zij een Griekse herkomst toedichtten. In de etnografische afdeling van het museum zijn maskers en gewaden te zien behorend bij rituelen en dansen die worden weergegeven in diverse levensgrote en sfeervolle opstellingen en video's.

Het museum Patio Herreriano de Arte Contemporáneo Español biedt een grote collectie moderne kunst vanaf 1918 tot heden. De opbouw van de collectie begon in 1987 en wordt ook gebruikt voor educatieve doeleinden, zoals dat voor de meeste musea tegenwoordig vereist is. Het museum is gevestigd in een van de kloostergalerijen van het reusachtige Monasterio de San Benito. De vervallen staat waarin het klooster verkeerde, maakte een ingrijpende restauratie en gedeeltelijke nieuwbouw noodzakelijk. Op het plein voor het museum is een rustig terras van het café-restaurant naast het museum en op de patio van het museum zelf staat een standbeeld van koning Juan Carlos I met zijn vrouw Sofia. Het is alsof zij toeschouwers zijn van een voorstelling en dat klopt, want soms worden op deze intieme patio concerten gegeven en andere evenementen georganiseerd.

Er zijn in Valladolid drie huismusea, het al genoemde Casa Cervantes, het Casa de Zorrilla en het Casa Colón (Columbus). In het Casa Zorrilla zag de romantische dichter José Zorrilla het levenslicht en het geeft een indruk van de omstandigheden waarin hij woonde en werkte. Columbus overleed in Valladolid in 1506, maar zeker niet in het huisje dat ooit op de plek heeft gestaan waar nu het museum is gevestigd. De tentoongestelde objecten geven een beeld van de Spaanse Gouden Eeuw en ook is er keramiek te zien uit Amerika van voor de Spaanse kolonisatie.

Pleinen en paleizen

Aan het Plaza de San Pablo staat vlakbij de Iglesia de San Pablo het Palacio de Pimentel. De bouw ervan begon in de vijftiende eeuw en het was in bezit van de adellijke familie Pimentel toen Filips II er werd geboren. Nu is er het bestuur van de provincie Valladolid gevestigd. Zoals gebruikelijk in die tijd is het paleis gebouwd rondom een patio. Een vestibule gedecoreerd met tegelwerk vormt de ingang en opmerkelijk is het raampje op een van de hoeken dat een versiering heeft in de stijl van de Domus Aurea, het paleis dat keizer Nero liet bouwen in Rome rond het jaar 65. Volgens een legende werd Filips II via een ketting door een raam van het paleis naar de kerk van San Pablo gebracht, want was de ingangspoort gebruikt dan zou hij gedoopt hebben moeten worden in de nabijgelegen parochie van San Martín. In werkelijkheid werd een loopbrug geconstrueerd waarover de koninklijke familie naar de kerk van San Pablo kon lopen. Welk raam hiervoor werd gebruikt is niet bekend.

Behalve het Palacio de Pimentel staan aan de Plaza de San Pablo nog twee andere monumentale gebouwen. Het eerste is het in rode baksteen uitgevoerde Instituto Zorrilla. Dit instituut voor hoger onderwijs is gesticht tijdens de regeerperiode van Isabella I, maar het gebouw is van relatief recente datum en werd geïnaugureerd in 1907. Het tweede paleis staat tegenover het Instituto Zorrilla. Het is het Palacio Real, de koninklijke residentie van Karel I, Filips II en Filips III. Napoleon Bonaparte koos dit paleis als domicilie tijdens de Spaanse Onafhankelijkheidsoorlog. Het is tevens de geboorteplaats van Filips IV. Sinds de inwijding in 1528 zijn er tal van veranderingen aangebracht en momenteel heeft het een militaire bestemming. Een ander indrukwekkend plein is het Plaza Zorrilla, waaraan de Academia de Caballería (academie van de cavalerie) is gelegen, een monumentaal gebouw dat dateert uit de jaren twintig van de vorige eeuw. De academie is gesticht in 1850, in de tijd dat op grote schaal kerkelijke bezittingen werden onteigend en de rol van het leger toenam ten koste van die van de kerk. Veel militaire instellingen werden ondergebracht in kloosters, maar de Academia de Caballería kwam dus uiteindelijk terecht in een nieuw gebouw, waarin ook het museum van de cavalerie is gevestigd.

Aan de overkant van het plein staat het imposante Casa Mantilla, een appartementencomplex dat werd gebouwd aan het eind van de negentiende eeuw en in dezelfde stijl als de al genoemde passage van Gutiérrez.

De façade van het gebouw bevindt zich aan de calle La Arcera de Ricoletos die in haar huidige vorm ontstond tijdens de stadsvernieuwing die de burgerlijke elite alle ruimte bood de kerkelijke gebouwen te slopen en te vervangen door luxueuze onderkomens.

In 1561 brak een enorme brand uit in Valladolid die een deel van het centrum in de as legde. Koning Filips II besloot tot nieuwbouw waardoor voor het eerst in Spanje een echt plaza mayor ontstond, naar ontwerp van de architect Francisco de Salamanca. Een rechthoekig plein voorzien van arcaden en waarop zeven straten samenkwamen. Dit Plaza Mayor heeft vervolgens model gestaan voor soortgelijke pleinen in Spanje (Madrid, Salamanca) en Zuid-Amerika. Een van de nieuwe gebouwen aan het plein was het Casa Consistorial waarvan de bouw in 1562 begon en dat drie eeuwen later zo verwaarloosd was dat besloten werd tot afbraak. Een nieuw Casa Consistorial opende haar deuren in 1908 en momenteel doet het dienst als gemeentehuis (ayuntamiento) van Valladolid. Tegenover het gemeentehuis bevindt zich het belangrijkste theater van de stad dat geopend werd in 1884 in aanwezigheid van de dichter Zorrilla wiens naam het theater draagt. Rondom het plein bevinden zich straatjes waar je kunt genieten van de uitbundige Spaans horeca.

Rustpunten

Aan het Plaza Zorrilla bevindt zich de hoofdingang van een groot park, het driehoekige Campo Grande. De totale oppervlakte bedraagt 11,5 hectare en het verleidt menigeen tot een moment van rust op een van de talloze bankjes. Het park is ontstaan als een tuingebied in de tachtiger jaren van de achttiende eeuw en heeft een grote vogelpopulatie, waaronder pauwen, fazanten en duiven. De enorme variëteit van bomen die het park rijk is maken het tot een echte botanische tuin. Iets ten zuiden van het park bevinden zich het autobusstation en het station van de RENFE dat aansluiting biedt via een hogesnelheidstrein naar Madrid. Het Campo Grande is niet de enige plek in de stad waar het rustig toeven is. Vlakbij het museum van Valladolid, enigszins verborgen tussen de bebouwing, ligt het bescheiden Plaza del Viejo Coso met in het midden een plantsoen. Oorspronkelijk (rond 1830) was dit de eerste arena van de stad die plaats bood aan 8.000 bezoekers. Waar vroeger de welgestelden vanaf tribunes de stierengevechten bewonderden, bevinden zich nu appartementen. Het is misschien wel het meest unieke en minst bekende plekje van de stad.

Zamora

Stad van contrasten

Zamora ligt in het noordwesten van Spanje vlak bij de Portugese grens aan de rivier de Duero. Zij wordt wel de 'stad van de romaanse bouwkunst' genoemd vanwege de vele bouwwerken uit de romaanse periode en de archeologische overblijfselen uit de tijd van de Romeinse overheersing. Er zijn in deze 65.000 inwoners tellende stad maar liefst 24 kerken, een kathedraal, een kasteel, twee paleizen, stadsmuren, huizen en een brug, alle daterend uit de tiende tot de dertiende eeuw. Daarmee is Zamora de stad met het hoogste aantal romaanse kerken van Europa. Maar ook met een kleine twintig modernistische gebouwen, zoals het Teatro Ramos Carrión, gooit Zamora hoge ogen en het is dat het plan om alle inwoners van de stad te voorzien van wireless internet mislukte - het project 'Zamora Hot City' uit 2004 - want anders was Zamora wellicht uitgeroepen tot stad van de grootste contrasten.

Historie

De oudste aanwijzingen van een nederzetting op de plaats waar nu Zamora ligt dateren uit de bronstijd (3000-800 BC). Rond 700 BC werd dit gebied bewoond door de Vaccaeï, een Keltische stam die een groot deel van Noord-West Spanje beheerste. Zij noemden de nederzetting Ocalam. Deze nederzetting handhaafde zich gedurende de Romeinse overheersing en wordt wel geïdentificeerd met de residentie 'Ocelo Durii' ofwel het 'Oog van de Duero'. Held van Zamora is de legendarische Viriato, een lokale edelman, die rond 140 BC de Romeinen verschillende keren wist te verslaan, maar uiteindelijk door verraders uit zijn eigen gelederen werd vermoord.

Daarmee eindigde de zogeheten Lusitaanse oorlogen. De eerste keer dat een verwijzing opdoemt naar Zamora is in een Visigotisch document uit 569. Daarin wordt de nederzetting aangeduid als Senimure. Later noemden de Moren de stad Azemur (wilde olijfgaard) of ook wel Semurah (turquoise stad). Aan het eind van de negende eeuw was Zamora een van de belangrijkste steden van het koninkrijk Asturië en werd het door de toenmalige koning Alfons III ommuurd en van paleizen en baden voorzien. Vanaf het jaar 939, toen de Moren werden verslagen in de slag bij Simancas waardoor het Duerodal onder controle kwam van de christelijke vorsten, vormde Zamora een belangrijke vestingstad. Deze positie behield het totdat aan het begin van de dertiende eeuw de Moren verder werden teruggedrongen naar het zuiden en Zamora in strategisch opzicht aan belang inboette. Gedurende deze periode was Zamora doelwit van de Moorse strafexpedities (de aceifas) en werd het twee keer (in 981 en 997) door Almanzor veroverd en verwoest. Nadat het kalifaat van Córdoba in 1031 uiteengevallen was, herbouwde koning Ferdinand I van Castilië en León rond 1050 Zamora en voorzag de stad van een nieuwe ommuring. Ferdinand liet bij zijn overlijden het beheer van Zamora over aan zijn dochter doña Urraca die de stad verdedigde tegen tal van aanvallen ten gevolge van de strijd onder Ferdinands mannelijke erfgenamen om de Leonese troon. Urraca was een wapenzuster van El Cid die in Zamora de riddertitel verkreeg en haar naam is voor eeuwig aan de stad verbonden. De indrukwekkende toegangspoort tot de oude stad - Puerta de Doña Urraca - en haar paleis, dat onderdeel uitmaakt van de stadsmuur, getuigen ervan.

Na de ontdekking van Amerika aan het eind van de vijftiende eeuw zagen veel Zamoranen nieuwe kansen en verlieten zij hun in verval geraakte stad om vooral in Zuid-Amerika hun geluk te beproeven. Pas in de achttiende eeuw leefde Zamora op, een proces dat helaas onderbroken werd door de Napoleontische invasie. Drie jaar (1809-1812) duurde de Franse bezetting en gedurende die periode verloor de stad veel van zijn historisch erfgoed. Na de bevrijding ging het opnieuw bergafwaarts met Zamora en mede door het verplaatsen van het militaire hoofdkwartier naar Valladolid nam het inwoneraantal af tot 9.000. Aan het begin van de negentiende eeuw, met de komst van de spoorwegen, elektrificatie en verbeteringen in de landbouw, leefde Zamora weer enigszins op. Nu zijn landbouw en handel de belangrijkste middelen van bestaan.

Enkele kerken

Zoals vermeld telt Zamora een groot aantal kerken en de belangrijkste ervan is ongetwijfeld de enorme Catedral de Zamora gelegen aan het oostelijke uiteinde van de oude stad, vlak naast de overblijfselen van het kasteel. De bouw van de kathedraal begon rond het jaar 1140 en de inwijding ervan als zetel van de toenmalige bisschop Esteban vond plaats in 1174. In de eerste decennia van de veertiende eeuw werd het klooster gebouwd en verrees de 45 meter hoge Torre del Salvador. Voordien heeft op de plek waar de kathedraal staat ongetwijfeld een oudere kerk gestaan, want al in 901 werd Zamora een bisdom met de benoeming van Atilano als eerste bisschop. Meest kenmerkende van de kathedraal is het enorme koepelgewelf dat aan de buitenkant voorzien is van schubachtige ornamenten. Monumentaal is ook de Puerta del Obispo aan de zuidzijde van de kathedraal met de sober aandoende decoratie. Aan de kathedraal is een museum verbonden - bereikbaar via het klooster - dat beschikt over een prachtige collectie Vlaamse wandtapijten uit de vijftiende en zestiende eeuw.

Op het centraal in de oude binnenstad gelegen Plaza Mayor staat de Iglesia de San Juan Bautista (Johannes de Doper), gebouwd in de tweede helft van de twaalfde eeuw. Aan het eind van de negentiende eeuw ontwikkelde de gemeente een plan om de Plaza Mayor uit te breiden, wat de sloop van de kerk impliceerde, maar dankzij een krachtig protest van de bisschop werd dit verijdeld. In 1905 ging de kerk over in gemeentelijke handen en werd het bijbehorende klooster afgebroken. De toren van de kerk wordt gesierd door een windwijzer in de vorm van een middeleeuwse soldaat in harnas. Het is de Peromato, zij het niet de originele die te zien is in het Museum van Zamora, maar een replica die dateert uit 1987. Waar de naam Peromato vandaan komt is niet duidelijk, maar er is wel een gezegde aan verbonden: 'Ya está vuelto el Peromato', wat zoiets betekent dat iemand van mening is veranderd of teruggekeerd op zijn schreden. Vlak voor de kerk staat een bijzondere beeldengroep getiteld Merlú, gemaakt in brons door de Zamoraanse beeldhouwer Antonio Pedrero Yéboles in 1966. Het beeld is verbonden aan de viering van de Semana Santa en stelt twee leden voor van de Cofradia del Nazareno (Broederschap van de Nazireeër). In de nacht van de vrijdag voorafgaande aan de Semana Santa trekken zes van deze koppels de stad in en roepen op de tonen van een kornet en het geroffel van een omfloerste trom hun broeders op naar de Plaza Mayor te komen. In de vroege ochtend voegen de koppels zich bij de verzamelde menigte van meer dan 5.000 leden van de broederschap.

Een van de best geconserveerde kerken van Zamora is de Iglesia de Santiago del Burgo, gelegen aan de verkeersvrije winkelstraat, Calle de Santa Clara en aan de Plaza Santiago. Nadat koning Ferdinand I Zamora had heroverd op de Moren in de elfde eeuw en de stad was herbevolkt ontstonden buiten de stadsomwalling nieuwe nederzettingen met burchten en kerken waarvan de Iglesia de Santiago del Burgo er een van was. De bouw van de kerk begon in de tweede helft van de twaalfde eeuw, maar werd pas in de dertiende eeuw voltooid toen de herbevolking van het oostelijk deel van de stad goed op gang kwam. In de tweede helft van de vorige eeuw zijn diverse gebouwen die de kerk omringden afgebroken en ontstond er ruimte rondom het gebouw.

In wat volgens historici ooit de joodse wijk is geweest van Zamora staat de Iglesia Santa Lucía aan het gelijknamige plein, waar ook het Palacio del Cordón te vinden is dat onderdeel uitmaakt van het Provinciaal Museum van Zamora. Van oorsprong is het een romaanse kerk uit de twaalfde eeuw die vijfhonderd jaar later vrijwel geheel herbouwd is en vanaf dat moment van de traditionele drie beuken er slechts één heeft overgehouden. Het is een kleine kerk met een open toren waaraan een balkon is bevestigd om de klokken te kunnen bereiken en aan de achterkant is een fraaie erker aangebracht. De kerk bevindt zich in goede staat, niet in het minst omdat de gemeente het heeft opgenomen in zijn toeristisch programma en fungeert als museumwinkel.

Plaza Mayor

Het Plaza Mayor van Zamora is niet geconstrueerd volgens plan, zoals dat van Valladolid of Madrid, maar is pas ontstaan toen de bebouwing rond de Iglesia de San Juan Batista geheel verdwenen was. In de vijftiger jaren van de vorige eeuw kreeg het plein zijn huidige vorm. Aan de noordzijde staat de nieuwe Ayuntamiento (gemeentehuis) en recht daar tegenover aan de andere kant van het plein de oude. In 1480 verordonneerden de katholieke vorsten dat elke stad diende te beschikken over een gemeentehuis, maar van het eerste bouwwerk dat gereed kwam in 1493 is niets meer over. Aan het begin van de zeventiende eeuw werd het als te klein beschouwd en het gemeentebestuur besloot tot nieuwbouw. Dat resulteerde in het huidige oude gemeentehuis, opgetrokken in de verfijnde bouwstijl zoals die ten tijde van de katholieke vorsten ontstond (middelste en rechter foto). In 1950 werd het verruild voor het nieuwe gebouw.

Links van het oude gemeentehuis komt een steile straat uit op de Plaza Mayor, de Calle Balborraz, een van de oudste straten van Zamora die al bestond in de tiende eeuw toen de stad onder druk stond van de Moorse strafexpedities. De naam Balborraz is een verbastering van de naam die de Arabieren de straat gaven: bab al ras, dat ongeveer 'poort van het hoofd' betekent. Destijds bestond er ook een toegangspoort met dezelfde naam die in 1555 is gesloopt. De Balborraz is onderdeel van een rechtstreekse route vanaf de Plaza Mayor tot aan de rivier de Duero en heeft altijd een belangrijke economische rol vervuld. Vanaf de middeleeuwen hebben tal van handwerkslieden hier hun ambacht uitgevoerd.

De Duero

Zamora is ontstaan aan de noordoever van de rivier de Duero, een van de langste rivieren van het Iberisch schiereiland (897 km). De rivier stroomt in Spanje door een droog gebied en voert veel water af uit het noordelijk gelegen Cantabrisch gebergte. De bekendste en oudste oeververbinding is de Puente de Piedra, ook wel de Puente Nuevo (nieuwe brug) genoemd, die dateert uit de dertiende eeuw en al honderden jaren onderdeel is van de Via de la Plata, de oude Romeinse handelsroute van Mérida naar Astorga, waar deze weg aansluit op de Camino de Santiago. Er zijn resten gevonden van een veel oudere brug die wellicht nog intact was toen de nieuwe brug werd gebouwd, maar het is ook mogelijk dat deze oude brug in de tiende eeuw opzettelijk is vernietigd door de Asturianen om zich de Moren makkelijker van het lijf te houden en Zamora het dus driehonderd jaar zonder vaste oeververbinding heeft moeten stellen. De Puente de Piedra is een voetgangersbrug van 280 meter lang en telt 15 bogen.

De Duero is gedurende vele eeuwen gebruikt door de Zamoranen om waterkracht te gebruiken voor de verwerking van graan. Er zijn nog enkele groepjes watermolens te vinden, waarvan de Aceñas de Olivares de bekendste is. Kronieken vermelden dat deze molens al bestonden in het jaar 985. Veelal werden deze molens door de kroon in gebruik toegewezen aan kerkelijke ordes en waren ze dus niet in particulier bezit. De productie van meel werd beschouwd als een zaak van de gemeenschap. De molens hebben lang gefunctioneerd, want pas aan het begin van de vorige eeuw zijn ze buiten werking gesteld. Na restauratie hebben zij nu een bestemming als informatiecentrum.

Het Kasteel

Aan het uiterste oostpunt van de oude stad liggen de ruïnes van het kasteel van Zamora. Of dit kasteel gebouwd is onder de heerschappij van de Asturiaanse koning Alfons II of later op last van Ferdinand I van León is niet duidelijk, maar zeker is dat het rond het midden van de elfde eeuw al bestond. Uit die periode zijn slechts enkele resten bewaard gebleven. Zoals aangegeven was Zamora een belangrijke strategische vestingstad in de strijd tegen de Moren die de stad weliswaar enkel keren wisten te veroveren, maar dat beschreven als een ware marteling. Later, ten tijde van de regeringsperiode van Filips V (1683-1746) is het kasteel ingericht voor gebruik van zware artillerie. In 1985 werd het kasteel toegevoegd aan de lijst van het Spaanse nationale erfgoed en momenteel is het in eigendom van het ministerie van Cultuur dat zorg draagt voor het behoud van dit monument. Na vier jaar van restauratiewerk werd het kasteel in 2009 opengesteld voor het publiek. Opvallend is de ruitvormige structuur met de drie torens en de diepe gracht die het geheel omsluit. Vanaf een van de torens is duidelijk te zien wat de betekenis is geweest van deze hooggelegen vesting voor de verdediging van het gebied tegen vijandelijke invallen. Op diverse plaatsen binnen en buiten het kasteel kunnen bezoekers genieten van beeldhouwwerken van de Zamoraanse beeldhouwer Baltasar Lobo (over wie hieronder meer).

Musea

In het Palacio del Córdon is het Museo Provincial de Zamora gevestigd. Het is een sober, maar interessant gebouw met aan de voorgevel een Franciscaans koord (cordón) gedrapeerd in Arabische stijl over de toegangspoort. Daarboven is het wapen te zien van de eigenaar van het paleis dat dateert uit het eind van de vijftiende, begin zestiende eeuw. In 1877 opende koning Alfons XII op symbolische wijze dit museum dat pas in 1911 echt haar poorten ontsloot voor het publiek in een klooster dat rond 1975 echter is afgebroken zodat het museum een nieuw onderkomen moest zien te vinden. Dat werd het Palacio de Cordón dat nu de bibliotheek en de tijdelijke tentoonstellingen herbergt. Achter het paleis is een geheel nieuw gebouw verrezen in kubistische stijl waarin de permanente collectie van het museum is ondergebracht. Net als veel andere gemeentelijke en provinciale musea in Spanje is het museum van Zamora ontstaan na de onteigening van kerkelijke bezittingen in de negentiende eeuw die deels in die musea werden tentoongesteld.

En ook net als zij kent het Zamoraanse naast kunstwerken van religieuze origine een archeologische afdeling en een afdeling waar werk van meer recente datum is te zien. Opmerkelijk zijn de schilderijen van de Madrileense schilder Carlos Verger Fioretti (1872-1929) waaronder de Mariposas nocturnas (Nachtvlinders) uit 1920.

Het Museo Etnográfico de Castilla y León maakt onderdeel uit van een viertal regionale musea van Castilië en León. De andere drie zijn dat van de metaalbewerking in Sabero, het museum van moderne kunst in León en het museum over de menselijke evolutie te Burgos. Het etnografisch museum van Zamora - gewijd aan de ontwikkeling van de traditionele cultuur van de regio - is gevestigd in een nieuw gebouw. Het omvat een onderzoeksafdeling en een permanente collectie. Daarnaast verzorgt het ook speciale tentoonstellingen. De samenstelling van de collectie van dit museum is van recente datum en nam een aanvang in de jaren tachtig van de vorige eeuw op initiatief van de Caja de Ahorros Provincial (provinciale spaarbank) van Zamora. Later is in de collectie geïnvesteed door diverse ander bancaire instellingen, kreeg zij een typisch etnografisch karakter en kwam in samenwerking met publieke instellingen het eigenlijke museum tot stand. In 1998 werd gestart met de bouw van het nieuwe museum op de resten van wat in de zestiende eeuw ooit de koninklijke gevangenis was. De oorspronkelijke toegangspoort van deze gevangenis is geïncorporeerd in het museum en doet dienst als extra ingang. De opening van het etnografisch museum vond plaats in 2002.

Naast de toegangspoort tot het kasteel op het plein voor de kathedraal bevindt zich het Casa de los Gigantes waar een klein museum is ingericht over het werk van de Zamoraanse beeldhouwer Baltasar Lobo, vooral bekend om zijn composities van moeder en kind. Hij werd in 1910 geboren in Cerecinos de Campos, een klein dorp ten noordoosten van Zamora en bleek al vroeg een enorm talent te hebben als tekenaar en vormgever. Op twaalfjarige leeftijd begon hij zijn loopbaan als leerling in een atelier te Valladolid. In 1927 verkreeg hij een beurs om te kunnen gaan studeren aan de school voor schone kunsten in Madrid waar hij zich specialiseerde in de bewerking van hout en marmer. In die periode ontdekte hij het werk van de grote Spaanse meesters van destijds zoals Picasso, Dalí, Miró en Gargallo. Lobo voelde zich aangetrokken tot het anarchisme en sloot zich aan bij de anarchistische vakbond CNT.

Zijn echtgenote Mercedes Composada Guillén begon in 1934 samen met andere vrouwen het feministische tijdschrift *Mujeres Libres*, geschreven door en voor vrouwen. Lobo was daarop als illustrator en ontwerper de enige uitzondering. Tijdens de Burgeroorlog vocht Lobo mee aan de zijde van de republikeinen en in 1939 zag zich genoodzaakt naar Frankrijk uit te wijken, waar hij zich vestigde in Parijs. Daar sloot hij vriendschap met zijn landgenoot Pablo Picasso en de Franse beeldhouwer Henri Laurens. Hij ontwikkelde zijn abstracte stijl en drukte zijn esthetische interesse voor het vrouwelijk naakt uit in tal van 'baadsters' en 'moeder en kind' sculpturen, uitgevoerd in marmer en brons. In de jaren daarna verkreeg Lobo wereldwijde bekendheid en exposeerde hij in steden als Praag, Brussel, Caracas en Tokio. Ook werd Lobo in diverse landen gelauwerd, een eer die hem in zijn vaderland pas te beurt viel nadat Franco van het toneel verdwenen was. In 1984 opende hij zelf zijn eerste expositie op Spaanse bodem in Zamora en ontving hij de Premio Nacional de Artes Plásticas. Het jaar daarop werd hem de Premio de Castilla y León de las Artes toegekend. Baltasar Lobo overleed in 1993 en werd begraven in Parijs.

Zaragoza

Historie

Zaragoza is gesticht in het jaar 14 BC door de Romeinse keizer Augustus, nadat hij het noordwesten van het Iberisch schiereiland had 'gepacificeerd' gedurende de Cantabrische oorlogen van 29 tot 19 BC. De nederzetting werd Cesaraugusta genoemd en had het recht om zelf munten te slaan en had vrijstelling van belasting. Cesaraugusta was geen compleet nieuwe stad, want vanaf het midden van de derde eeuw BC bevond er zich op deze plek al een stadje: Salduie, bewoond door de Sedetanen, het oudst bekende volk in deze regio. Een terracotta vrouwenfiguurtje uit 630-600 BC wijst op de aanwezigheid daar van Sedetanen vanaf het begin van de IJzertijd, ongeveer 800 BC.

In de eerste twee eeuwen van onze jaartelling beleefde Cesaraugusta een bloeiperiode en werden gebouwen gerealiseerd waar nu nog resten van te zien zijn zoals het forum, de thermen, rioleringen en een stenen brug over de rivier de Ebro. Deze brug - wellicht bestond er al een brug in Salduie - bezorgde Cesaraugusta een belangrijke positie als commercieel centrum. De huidige stenen brug ligt op dezelfde plaats als de Romeinse en dateert uit de eerste helft van de vijftiende eeuw. Er zijn overblijfselen van een muur gevonden uit de derde eeuw, maar het is niet duidelijk of deze muur de hele stad omsloot. Aan de oostkant genoot Cesaraugusta genoeg natuurlijke bescherming van de rivier de Huerva, die in Zaragoza uitmondt in de Ebro en daar zou nooit een muur zijn gebouwd.

Na de val van het Romeinse rijk aan het begin van de vijfde eeuw heersten de Visigoten over Zaragoza dat door hen Cesaracosta werd genoemd. In het jaar 541 drong een Frankisch leger Spanje binnen en begon een belegering van de stad. Toen langs militaire weg verovering onmogelijk bleek, besloten de Franken de stad uit te hongeren. Volgens de legende droegen de inwoners om hun stad te beschermen de wonderbaarlijke tuniek van de heilige Vincentius, bisschop van Amiens, met zich mee in een tocht over de stadsmuur. Deze Vincentius - afkomstig uit Zaragoza - verkondigde rond het jaar 300 het katholieke geloof, maar stierf als martelaar tijdens de gewelddadige christenvervolgingen van keizer Diocletius. De Franken, die het rooms-katholieke geloof aanhingen, zouden het beleg hebben opgeheven in ruil voor de tuniek die naar Parijs werd gebracht om daar te worden tentoongesteld in een speciaal voor de gelegenheid gebouwde kerk: de latere abdij van Saint-Germain-des-Prés.

In 714 veroverden de Moren de stad en gaven haar de naam Saraqusta. Vanaf dat jaar maakte Zaragoza deel uit van het kalifaat van Córdoba en ontwikkelde zij zich tot een belangrijke administratieve en militaire basis van het noordelijk deel van al-Ándalus. Toen het kalifaat in 1031 uiteenviel werd Saraqusta de hoofdstad van de gelijknamige taifa, een zelfstandig koninkrijk, dat rond 1080 haar maximale politieke en culturele hoogtepunt bereikte. Het was een van de belangrijkste commerciële centra van West-Europa en telde tegen het eind van de elfde eeuw al 25.000 inwoners.

De Aljafería

Rond 1080 werd de bouw van de Aljafería voltooid, het belangrijkste Moorse bouwwerk in het noordelijk deel van Spanje. Duidelijk zijn twee delen te onderscheiden: het militaire met zijn ronde torens en met de vierkante torre del Trovador, die dateert uit het eind van de negende eeuw, en het paleisdeel, dat binnen deze ommuring ligt en van latere datum is. Het ontstaan van de Aljafería dateert uit de jaren 935-937 toen de kalief van Córdoba, Abd al-Rahman III, de stad belegerde en op die plek een militaire fortificatie bouwde die al-Jazira werd genoemd. In 1065 gaf de toenmalige vorst, al-Muqtadir, opdracht tot de bouw van het paleisdeel. Het was een uiting van triomf over de herovering van de 110 km ten noordwesten van Zaragoza gelegen stad Barbastro op de christenen, die deze het jaar ervoor hadden ingenomen. Enkele jaren daarna werd vanuit het christelijke koninkrijk Aragón getracht Zaragoza te veroveren.

Dat lukt toen nog niet, mede dankzij El Cid, die met zijn huurlingenleger hulp bood aan de Moorse heerser over Zaragoza. In 1118 was het echter gedaan met Zaragoza en werd het rijk door koning Alfons de Veroveraar ingelijfd in dat van Aragón. Alfons maakte de stad Zaragoza tot residentie van zijn koninkrijk. Gedurende de eeuwen erna onderging de Aljafería diverse veranderingen en werd het lang gebruikt als kazerne. Vooral tijdens de onafhankelijkheidsoorlog tegen de Fransen aan het begin van de negentiende eeuw liep het gebouw ernstige schade op. In de tweede helft van de vorige eeuw is de Aljafería gerestaureerd en nu zetelt er de Cortes van Aragón.

Historische musea

Zaragoza is trots op haar Romeinse verleden. Er zijn veel vondsten gedaan en op diverse plaatsen in de stad zijn rond de opgravingen musea opgetrokken. Ook het gemeentemuseum biedt natuurlijk het nodige. Dat leidt tot een overdaad aan informatie en overlappingsen, maar de musea zijn zeker de moeite van een bezoek waard. Zaragoza heeft tevens een tweetal voortreffelijke musea voor modern beeldhouwwerk.

Het Museum van Zaragoza is het oudste museum van de stad en heeft afdelingen over de archeologie van Zaragoza, etnologie, keramiek en schone kunsten. Het is gevestigd in een gebouw dat werd opgetrokken met het oog op de Spaans-Franse tentoonstelling in 1908, ter herdenking van het beleg van Zaragoza door de Fransen tijdens de honderd jaar eerder gevoerde onafhankelijkheidsoorlog. Een interessante afdeling is die over de Romeinse periode, waar zeer gave mozaïeken zijn te bewonderen, maar boeiender nog is de Goya-collectie met portretten van Spaanse vorsten en de prachtige gravures van de in Zaragoza geboren schilder.

Het museum van het forum van Cesaraugusta is gebouwd op de resten van het forum dat keizer Augustus liet bouwen in de eerste eeuw van onze jaartelling. Zij bevinden zich in de ondergrond van de kathedraal van San Salvador die de bezoeker bereikt via een ingang tegenover de kerk, bestaande uit een prismavormig gebouw waarvan de gevels bekleed zijn met platen van Iraans onyx. Opgravingen vonden plaats in 1988 en 1989 en geven een goed beeld van de omvang en complexiteit van het forum en van het dagelijks leven in de stad vlak na de stichting ervan. Een deel van het afwateringssysteem is bewaard gebleven en je kunt er zelfs een klein stukje doorheen wandelen.

Van wat eens een groots theater moet zijn geweest, gebouwd in de eerste eeuw, zijn nu de ruïnes te zien in het - deels openlucht - museum van Cesaraugusta. Het theater werd gebouwd in de eerste eeuw, met 7.000 vierkante meter en kon 6.000 bezoekers bevatten. Daarmee is het qua omvang en capaciteit te vergelijken met de Romeinse theaters die gevonden zijn in Mérida en Cartagena. Wie een van deze laatstgenoemde theaters gezien heeft, zal een bezoek aan dat van Zaragoza enigszins tegenvallen omdat van dit theater relatief weinig bewaard is gebleven.

Museum Pablo Serrano

De beeldhouwer Pablo Serrano riep vlak voor zijn dood een stichting in het leven die de bouw ter hand nam van het naar de kunstenaar genoemde museum, dat ruimte biedt aan een permanente tentoonstelling van het werk van Serrano. Het gebouw is opgetrokken binnen de oude muren van het zogeheten Hogar (tehuis) Pignatelli, vernoemd naar Ramón Pignatelli, een achttiende-eeuwse edelman, die ook bekend is geworden door zijn inzet bij de ontwikkeling van het Canal Imperial de Aragón, een 110 km lang kanaal bestemd voor binnenvaart en irrigatie van de droge streken rond Zaragoza. Koning Karel III benoemde Pignatelli in 1764 tot regent van het Real Casa de Misericordia, het weeshuis van de stad. In 1935 verbond het provinciaal bestuur de naam van Pignatelli aan het weeshuis, dat in 1971 veranderde van bestemming en onder meer onderdak bood aan enkele werkplaatsen. De muren van dit gebouw zijn deels geïntegreerd in het nieuwe museum en er is een fototentoonstelling te zien van het Hogar Pignatelli. Het museum Pablo Serrano opende zijn poorten in 1994 en in 2005 werd het aanzienlijk uitgebreid. De architect José Manuel Pérez Latorre heeft een ontwerp gerealiseerd waarover de meningen uiteenlopen, maar het getuigt van moed. Moed die ook afstraalt van musea in andere steden, zoals in Valencia (Ciudad de las Artes y las Ciencias) en in Bilbao (Guggenheim). Het museum Pablo Serrano steekt hoog boven de omgeving uit en vanaf het dak kun je over de hele stad uitkijken.

De in het gehucht Crivillén (provincie Teruel) geboren Pablo Serrano Aguilar wordt als een van de belangrijkste Spaanse kunstenaars beschouwd van de twintigste eeuw. Hij kreeg zijn opleiding in Zaragoza en Barcelona, waarna hij vijfentwintig jaar doorbracht in Argentinië en Uruguay. Tal van zijn werken zijn in het openbaar te bewonderen in steden van het Zuid-Amerikaanse continent.

Hij keerde terug in Spanje in 1957 en vanaf dat moment kreeg hij grote bekendheid met exposities in steden als Milaan en Berlijn. Een reizende expositie van Spaanse schilder- en beeldhouwwerken door Noord-Amerika bracht hem ook daar beroemdheid. In 1982 werd hem de Premio Príncipe de Asturias de las Artes toegekend. De werken van Serrano die te zien zijn in Zaragoza zijn zeer divers. Enorme bronzen beelden en bustes van personen worden afgewisseld met non-figuratief werk in ijzer, marmer of andere materialen. De inrichting van het museum is uitstekend en ademt een grote rust uit.

Museum Pablo Gargallo

In het paleis van de graven van Arguillo is sinds 1985 het museum Pablo Gargallo gehuisvest. Het paleis is gebouwd in laat-renaïssancestijl rond het midden van de zeventiende eeuw. Het heeft een mooie binnenplaats en op vier verdiepingen zijn meer dan honderd werken van de beeldhouwer Gargallo tentoongesteld. De audiovisuele presentatie over Gargallo is van hoge kwaliteit, evenals het overzicht van zijn leven en werk in historische context op de bovenste etage. Voor het museum en ook elders in de stad zijn beeldhouwwerken van de hand van Gargallo te bewonderen, zoals de ruiters voor de ingang van het museum die hij maakte voor het olympisch stadion van Barcelona in 1929. Pablo Emilio Gargallo Catalán werd geboren in Maella, een dorp in de provincie Zaragoza. Net als Pablo Serrano wordt hij beschouwd als een van de meest vooraanstaande kunstenaars uit de vorige eeuw.

In 1888 begon hij zijn artistieke vorming in Barcelona. Net als veel andere kunstenaars in die tijd verbleef Gargallo enige jaren in Parijs, in de wijk Montparnasse. In 1903 woonde hij in een commune van artiesten onder wie zijn landgenoot Pablo Picasso. Gargallo maakte aan het begin van zijn carrière veel figuratief werk, maar raakte steeds meer in de ban van non-figuratieve stromingen als het kubisme en het minimalisme. Hij beheerste zo ongeveer alle technieken en materialen. Zijn meest bekende werk is het beeld *El Profeta*, naar zijn eigen idee het hoogtepunt van zijn artistiek concept. Het is te zien op de binnenplaats van het museum. Bijzonder zijn de minimalistische maskers, waarvan er drie zijn geïnspireerd op het gelaat van Greta Garbo.

Kathedraal van Salvador

De catedral del Salvador is gebouwd op de plek waar ooit de grote moskee van Saraqusta stond. Deze moskee dateerde uit 714 en er zijn nog slechts enkele resten overgebleven op basis waarvan een reconstructie van de minaret kon worden gemaakt. Na de verovering van de stad door Alfons de Veroveraar werd de moslims een jaar de tijd gegeven om de stad te verlaten en de moskee onderging een aantal wijzigingen. In 1121 werd dit gebouw in gebruik genomen als kathedraal van Salvador. Rond 1140 werd begonnen de oude moskee af te breken om ruimte te maken voor een grote romaanse kathedraal die tegen het eind van de twaalfde eeuw gereed was en in de veertiende eeuw werd verbouwd in gotische stijl. In de twee volgende eeuwen werd de kerk uitgebreid met een tweetal vleugels, het altaar gebouwd, het orgel vernieuwd en een koepel aangebracht in mudéjarstijl, een bouwstijl die zich ontwikkelde onder invloed van de mudéjares, moslims die na verovering van hun woongebied door christelijke koningen daar bleven wonen. Belangrijk kenmerk van de mudéjarstijl is het gebruik van baksteen. In de achttiende eeuw is de huidige toren opgetrokken en werd het front van de kerk vernieuwd. Het gebouw, dat net als de kathedraal in Barcelona in de volksmond 'La Seo' wordt genoemd, werd grondig gerestaureerd aan het eind van de vorige eeuw en door koning Juan Carlos I plechtig geopend in november 1998.

Basiliek El Pilar

De Catedral-Basílica de Nuestra Señora del Pilar staat dicht in de buurt van de kathedraal van Salvador. Volgens de legende is haar ontstaan te danken aan de verschijning van de maagd Maria, die in het jaar 40 in levenden lijve aan de apostel Santiago verscheen op een pilaar van jaspis die zij achterliet aan de oever van de Ebro in Cesaraugusta. Hier zou een kapel zijn gebouwd, maar daarvoor bestaat geen enkele archeologische aanwijzing. Niettemin verscheen dit verhaal in een pauselijke bul uit 1297 waarin sprake is van de wijding van deze kapel, genaamd Santa María del Pilar. Wel gedocumenteerd is het bestaan van een kleine kerk in Saraqusta uit de negende eeuw, gewijd aan de heilige Maria, en gesitueerd op de plaats waar nu de grote basiliek staat. Dat geeft aan dat daar een kleine christelijke gemeenschap bestaan moet hebben in de Moorse stad.

Na de inname van de stad door de christenen werd er een romaanse kerk gebouwd die aan het eind van de dertiende eeuw haar voltooiing naderde, maar op dat moment werd besloten een geheel nieuwe kerk te bouwen in een gemengde gotische-mudéjarstijl. Afronding van dit gebouw vond plaats in 1518.

De geschiedenis herhaalde zich aan het eind van de zeventiende eeuw, toen nogmaals begonnen werd aan een nieuwe kerk, nu in barokstijl, die naast de kathedraal van Salvador de tweede kathedraal van de stad Zaragoza werd. In 1730 bereikte de kerk zijn huidige omvang van 130 bij 67 meter. Het dakgewelf werd door de schilder Francisco Goya aan het eind van de achttiende eeuw van fresco's voorzien. De hoge torens en koepels die de kerk nu sieren dateren uit het midden van de twintigste eeuw. Midden in de kerk bevindt zich de sculptuur: Venida de la Virgen (De komst van de maagd). Een werk uit 1969 van de hierboven beschreven beeldhouwer Pablo Serrano.

Kerk van San Pablo

De kerk van San Pablo wordt wel de derde kathedraal van Zaragoza genoemd en werd vanaf het eind van de dertiende eeuw opgetrokken in gotische-mudéjarstijl. Ten gevolge van de bevolkingstoename in de wijk San Pablo was het nodig de romaanse kerk van San Blas die daar stond af te breken, om ruimte te maken voor de derde kathedraal. In de vijftiende eeuw werden twee vleugels aan de kerk toegevoegd en werd ook de bijzondere toren gebouwd. Deze toren, de mooiste in mudéjarstijl van de stad, heeft een achthoekige vorm en is geheel in baksteen uitgevoerd.

Tranvía

Na de woelige jaren van de eerste republiek in Spanje, die in 1874 met de terugkeer van de monarchie, brak er voor Zaragoza een periode aan van relatieve rust en bloei. Het was tevens de tijd van de industriële revolutie en de stad (die indertijd ruim 80.000 inwoners telde) begon aan een grootscheeps programma van modernisering zoals de aanleg van waterleiding. Tevens werden plannen gemaakt voor de constructie van een tramnetwerk. Rond 1885 reed de eerste paardentram in Zaragoza en aan het begin van de twintigste eeuw waren er vijf lijnen gerealiseerd. In 1903 deed de elektrische tractie haar intrede, waarna het net zich snel uitbreidde. Ook de autobus en de trolleybus verschenen in het stadsbeeld.

De vijftiger jaren waren de gouden jaren voor het tramvervoer, maar toen in het volgende decennium de zogeheten technocraten van het Franco-regime de overhand kregen en opnieuw een periode aanbrak van modernisering, werden de tramlijnen opgeheven en ruim baan gegeven aan het autoverkeer. De laatste rit met de tram vond plaats in 1976. Nu liggen de belangen weer anders en heeft de stad een nieuwe tramlijn van 12,5 km lengte aangelegd. Dwars door het centrum is een trambaan verschenen en de rails op dit gedeelte van het traject zijn ingebed in natuursteen, wat naast de hypermoderne wagons, de tramlijn extra allure geeft. In 2012 ontving de stad van de International Association of Public Transport een prijs voor haar ontwerp.

El Tubo en de Plaza del Pilar

Wie in Zaragoza rond de tijd van de paseo - het traditionele rondwandelen aan het begin van de avond - een drankje wil nuttigen met een tapa kan overal in Zaragoza terecht, maar het meest geliefd is de Tubo, een aantal straatjes en steegjes in de oude stadskern waar het wemelt van de bars en restaurants. Dit straatbeeld staat in groot contrast met de Plaza del Pilar, het enorme plein waaraan de gelijknamige kerk gelegen is. Ook zijn daar het gemeentehuis en de Longa, van oorsprong een handelshuis, maar tegenwoordig een expositieruimte van de gemeente. Het plein bestond al in de zestiende eeuw, zij het dat het toen wat kleiner was en vooral diende als plaats voor evenementen. Eerder, in de dertiende eeuw, was het een begraafplaats. In 1939, na afloop van de Spaanse Burgeroorlog, werd het plein aanzienlijk uitgebreid door de sloop van een twintigtal kleine straten en pleinen. In 1989 werd het Plaza del Pilar voor het laatst heringericht waardoor een enorme granieten vlakte ontstond.

Twee jaar later werd een fraaie waterpartij aangelegd, de Fuente de la Hispanidad, als onderdeel van de vijfhonderdste herdenking van de ontdekking van Amerika. Aan de zuidkant van het plein bevindt zich een groot aantal horecagelegenheden met royale terrassen waar je niet alleen kunt genieten van de Spaanse keuken, maar ook een goed zicht hebt op de skaters die op de prachtige natuurstenen vloer hun kunsten vertonen.